

ΠΕΡΙ

ΜΑΡΚΟΥ ΓΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΗΝ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΤΩΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΩ.

Εν ἧ

ΚΑΙ ΜΙΑ ΛΕΞΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΑΛΜΕΡΑΥΕΡΟΝ.

ΥΠΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ.

Γιατροῦ καὶ Χειρουργοῦ, μέλους ἀντιπαιστῆλλοντος τῆς ἐν Ἐρκυνίῳ τῶν Φυσικῶν Ἑταιρείας, τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου κτλ. κτλ.

Ν. Φ. 831

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Π. Β. ΜΕΛΑΧΟΥΡΗ ΚΑΙ Φ. ΚΑΡΑΜΠΩΤ.

Ὀδὸς Ἁγίου Μάρκου.

1843.

Ν. Φ.
831

Φαν. Εργαστήρια Κουρτζα
"Epitus Sacra"

Φαν. Παναγιωταράκης
(Μισογιάνος)

* ΕΦ 1212 ΔΒ

Αριθ. εικ. 143.342

ΠΕΡΙ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΗ' ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΗΝ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΤΩΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΗ.

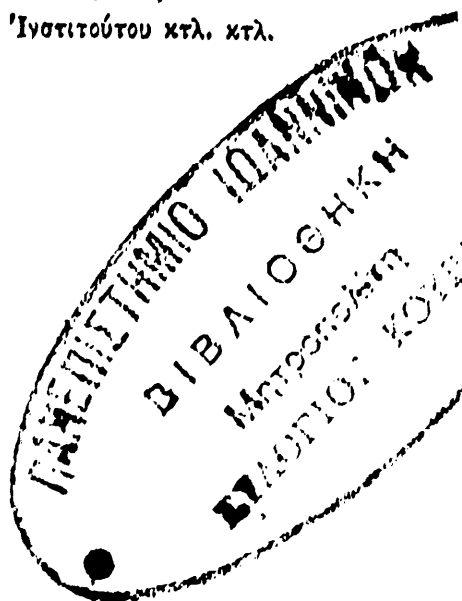
Ἐν ἧ

ΚΑΙ ΜΙΑ ΛΕΞΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΑΛΜΕΡΑΥΕΡΟΝ.

ΥΠΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ.

Ἰατροῦ καὶ Χειρουργοῦ, μέλους ἀντεπιστέλλοντος τῆς ἐν Ἐρκυνίᾳ τῶν Φυσικῶν Ἑταιρείας, τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου κτλ. κτλ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Π. Β. ΜΕΛΑΧΟΥΡΗ ΚΑΙ Φ. ΚΑΡΑΜΠΙΝΗ.
Ὀδῶ Ἀγίου Μάρκου.

1843.

Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην προσφορὰ ἔχει

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΑΡΙΑΝ ΜΝΗΜΗΝ
ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΠΑΠΠΟΥ
ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΤΗΣ ΕΝ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΑΝΔΡΟΣ ΣΟΦΟΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΟΤΑΤΟΥ.
ΚΑΘΙΕΡΩΣΕΝ.

Ο ΕΓΓΟΝΟΣ.

ΠΕΡΙ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ

ΚΟΙΝΗΝ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΤΩΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ.

ΓΕΩΡΓΙΩ Χ. ΠΡΙΝΔΡΗ Ιατρῶ,

Σ. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ χαίρειν!

§. α. Τέρπουσιν, ὦ φίλτατε Γεώργιε, καθὼς οἶδας, καὶ κατακηλοῦσι τὴν περιέργειαν τῶν Εὐρωπαίων τῆς Ἑλλάδος περιηγητῶν τὰ δημῶδη τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἄσματα, καὶ αὐταὶ αἱ κοινολατίδες παροιμῖαι (α). Ἀλλὰ πολὺ

(α) Παροιμία: τοῦ κοινῶ λαοῦ ἐξέδωκαν ὁ Λήκος (Leuke Researches in Greece pag. 443—454. London. 1814), καὶ ἄλλοι περιηγηταί· καὶ πρότερον ὁ ἡμέτερος Γεώργιος ὁ Κρομμύδης (Διατριβὴ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐνεστάσης κοινῆς ἡμῶν γλώσσης. Μόσχ. 1808).

μᾶλλον ὠφείλον οἱ φιλοῦστορες καὶ πολυῦστορες ἄνδρες οὕτω θεωρῆσαι τὴν ὅλην τοῦ ἑλληνικοῦ γένους διανοητικὴν κατάστασιν, καὶ ὅπως ἔσχε καὶ μετὰ τὴν ταπείνωσιν αὐτῶ περι τὴν παιδείαν καὶ καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, ἵνα μὴ ἀπατηθῶσι, καθὼς ἠπατήθησαν πολλοὶ, περι τὰς ἐκδοθείσας αὐτῶν κρίσεις. Ἡ Ἑλλάς, τὸ μέγα τοῦτο καὶ φωτοπάροχον τῆς Οἰκουμένης πανδιδακτήριον, καθ' οὗς ἤκμαζε χρόνους, τὰς τε ἐπιστήμας ἐξεῦρε τὰς πλείστας, καὶ τὰς παρ' ἄλλοις εὐρημένας ἐκόσμησε, καὶ παρήγαγεν εἰς φῶς πάσις σοφίας παραδείγματα (α). Ἀλλὰ καὶ τῷ ζυγῷ τῆς πολιτικῆς δουλείας καθυποκύνθησα καὶ μυρίας πάσχουσα συμφορὰς, οὐδ' οὕτω πάλιν διέλιπεν ἐκτρέφουσα καὶ ζωπουροῦσα παιδείας τε καὶ τεχνῶν γενναιώτατα σπέρματα (β). Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀκμῆς, καὶ μέχρι τῆς ἐπελθούσης ἐσχάτης δουλείας ψυχοτρόφα βλαστήματα τῆς παμφωρωτάτης ταύτης χώρας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ διέγραψαν ἄνδρες σοφοὶ (καθὰ καὶ σὺ γινώσκεις), τὰ δε μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου πάντες σχεδὸν οἱ κατὰ τὴν Εὐρώπην ἱστορικοὶ φιλόλογοι παντάπασι παρεμέλησαν, οἱ μὲν πλεί-

(α) It is evident, beyond a doubt, that the arts and sciences were formed in Greece itself. Whatever flourished, or was raised to any degree of correctness or real perfection, was by means of Greece alone, and in the hand of that sole polite, most civilized and accomplished nation etc. Shaftesbury Char. of men etc. vol. 3. p. 115. πρβλ. καὶ Tiedemann's Griechenland's erste Philosophen etc. p. 14. Leipzig, 1780.

(β) Βλ. Castellan Lettres sur la Morée etc. I. P. p. 65. II. P. 136. Paris. 1808.

ττοι, βαθείαν τούτων ἔχοντες ἄγνοικν, οἱ δέ τινες, καὶ γνῶ-
 σὶν τινα λαβόντες, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ παθῶν καὶ τύφου κεκρα-
 τημένοι, καὶ πολλάκις ἕτεροι τὰς τῶν ἐτέρων γνώμας ἀντι-
 γράφοντες, οὐ μόνον εἴ τι καλὸν ἐνεῖδον εἰς τὸ τῶν Ἑλλή-
 νων ἔθνος ἀπεσιώπησαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐσπούδασαν ἀποδειῖσαι
 τοῦτο διεφθαρμένον, καὶ πρὸς πᾶν καλὸν ἀναίσθητον, καὶ
 πάσης σοφίας ὀλοτελῶς ἄμοιρον. Ὅθεν καὶ μυρίας καθ' ἡμῶν
 ἐτόξευσαν ὕβρεις καὶ ταύτας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γράφοντες
 ἐκ παρακουσμάτων, καὶ κρίσεων ἐσφαλμένων, καὶ συρρά-
 πτοντες ψεύδη πολλὰ καὶ μεγάλα, δι' ἃ πρὸς τῇ μοχθηρίᾳ
 καὶ ἀμαθείᾳ κατεξελέγχονται καὶ γελοῖοι. Εἰ δέ τινες καὶ
 μεταξὺ τούτων ἀνεφάνησαν εὐγνώμονες ἄνδρες, καὶ φιλαλή-
 θεις, καὶ σοφοὶ παρατηρηταί, φίλα φρονήσαντες καὶ γρά-
 ψαντες ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων Ἑλλήνων, ἀλλ' ὀλίγοι οὗτοι
 ὑπῆρξαν, ὅσω καὶ πολύτιμοι. Καὶ ὑπάρχει μὲν ἀληθὲς ὅτι
 τὸ πυκνὸν τῆς ἀλλοφύλου δυναστείας νέφος πλανώμενόν ἐπὶ
 τοῦ ὀρίζοντος τῆς Ἑλλάδος, ἐσκίαζε καὶ κατέθλιβε τὴν πρὸς
 τὴν παιδείαν ὀργῶσαν τῶν Ἑλλήνων ὀρμήν. Ἀλλ' ὅμως ἡ
 εὐγενὴς τοῦ Ἑλλήνος φύσις καὶ ἡ τοῦ κλίματος δεξιότης καὶ
 ἄλλα τινα ἰθιὰ καὶ φυσικὰ αἷτια, καὶ, τὸ μέγιστον καὶ
 κράτιστον, ἡ πατριος εὐσέβεια, ἀνεπτέρουν τὸ ἔθνος καὶ
 ἀνέφερον ὑπεράνω τῶν ἐν οἷς συνεκλείετο στενωῶν τῆς κακου-
 χίας ὀρίων, καὶ τὴν κεφαλὴν παρεῖχον ἀνορθοῦν, καὶ πρὸς
 τὰ κρείττονα ἀποβλέπειν. Διὸ καὶ οὐ διέλιπον ἄνδρες ἐπὶ
 παιδείᾳ διάσημοι, τὴν Ἑλλάδα κοσμοῦντες, καὶ ἄλλοι κατὰ
 τὴν σοφὴν Εὐρώπην διατρέβοντες. Οὗτοι δὲ καὶ πρὸς τοὺς
 τότε δυσμενεῖς κατηγοροὺς τῶν Ἑλλήνων Εὐρωπαίους ἐγγαί-
 ρως ἀπάντησαν, καὶ διέγραψαν οὐ μεμπτὴν οὔσαν καὶ κατ'
 ἐκείνους τοὺς χρόνους τὴν κατάστασιν τῆς τῶν Ἑλλήνων
 παιδείας. Ἐκ τούτων εἰσὶν ὅ,τε Χριστόφορος, ὁ τοῦπίκλιν

Ἄγγελος (α) καὶ Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος, Θεσσαλὸς ἀνὴρ (β), οἵτινες ἔγραψαν πολλὰ καὶ καλὰ ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τῶν ἰδίων ὁμογενῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμῶν Δημήτριος ὁ Καντεμίρης (γ), οὐ μόνον ἐξεσύριξε τὴν ἀπάτην τῶν ξένων Κριτικῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν συγχρόνους παιδευμένους ὁμογενεῖς παρέβαλε πρὸς τοὺς περιφημοτάτους τῶν ἀρχαίων, ὅπερ, εἰ καὶ ὑπερβολικώτερον εἰρημένον δοκεῖ,

(α) Ὁ ὁμογενὴς αὗτος καταλιπὼν τὴν πατρίδα Πελοπόννησον ἀπῆρεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1608. κατὰ δὲ τὸ 1619 ἐξέδωκεν ἐν Καταβριγίᾳ Ἐγχειρίδιον « περὶ τῆς καταστάσεως τῆς τε ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων » εἰς ἀπλῆν φράσιν, ὅπερ μετετυπώθη ἐν Francof. τῷ 1653, καὶ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1671 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ Fehlanij, καὶ ἐν Franequerae τῷ 1689 ὑπὸ τοῦ Blancardi, εἰς τὸ τέλος τοῦ Χρονικοῦ Φιλίππου τοῦ Κυπρίου. Ἐξέδωκεν ὁ Ἄγγελος ἐλληνιστὶ καὶ ἐγκώμιον τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἀγγλῶν τῷ 1619 ἐν Λονδίῳ κτλ. βλ. Fabric. Bibl. Gr. vol. XI. p. 593, 708. Harl. — Hilarij præf. ad Philip. Cyprij Chronicon Lipsiæ 1687. — Μελέτ. Ἐκκ. ἱστορ. τόμ. γ. σελ. 487.

(β) Ὁ Ἑλλάδιος ἦν ἐκ τῆς Δαρίσσης τῆς Θεσσαλίας, ὅστις περὶ τὰ τέλη τῆς 17, ἑκατονταετηρίδος ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν. Ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ Gebäuer (de calda et calidi apud veteres potu etc. p. 83. Lipsiæ 1721) καὶ ἄλλων ὡς σοφὸς ἀνὴρ (vir doctus). Διατρίβων ἐν Νορμβέργῃ τῷ 1712 ἐξέδωκε Σταχυολογίαν τεχνολογικὴν, ἐλλιν. καὶ λατιν. καὶ τῷ 1714 ἐδημοσίευσε λατινιστὶ τὸ γνωστὸν σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον « De Statu præsentis Ecclesiæ Græcæ », ὅπου σφοδρότερον ἀνεσχεύασε πολλοὺς τῶν ξένων μύθους, ὅσους ἐξέδωκεν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὀργισθεῖς δὲ διὰ τοῦτο ὁ Γέσνερος (ὅστις, καθὼς φαίνεται, μήτε Γεθαύερος ἦν, μήτε ὄλωσ τῆς δευτέρας τάξεως τῶν παρ' Ἡσιόδῳ ἐπαινουμένων) ἔγραψε διατριβὴν, ἐν ἧ κατὰ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἑλλαδίου γράφει πολλὰ καὶ σάπρά!! (βλ. I. M. Gesneri Diss. de erudit. Græcorum qui hodie vivunt, in ejus opuscul. min. var. arg. vol. 5. p. 30. Vratislaviae 1748. πρβλ. Fabric. Bibl. Gr. vol. XI. p. 633). Ὑπὲρ τοῦ Ἑλλαδίου ἔγραψεν Ἀναστάσιος ὁ Ναουσσαῖος (βλ. Μελέτ. ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. 4. σελ. 223.)

(γ) Histoire de l'Empire Ottoman par Dem. Cantemir.

ἀλλ' ὅμως ἀποδεικνύσιν ὅτι ὑπῆρχον καὶ τότε σοφοὶ ἄνδρες ἐν τῇ Ἑλλάδι, οἵτινες, εἴγε διέτριβον ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, ἐμελλον κάκει θαυμασθήσασθαι πάντως, ὡς ἔκρινεν ὀρθῶς ὁ περικλεῆς Βιλλεμαῖνος (α). Ἀλλὰ καὶ πολὺ τούτων πρότερον ὁ αἰοίδιμος Πατριάρχης Ἱερεμίας διεκήρυξε πρὸς τὸν περιηγητὴν Δαβὶδ τὸν Χυτραῖον τοὺς ἐφεξῆς ἀξιωματικονομήτους λόγους· «*Ἡὺφράνθης δὲ ὅτι καὶ ἔτι σώζονται ἄνθρωποι τὴν ἁγίαν Τριάδα καὶ ἐννοοῦντες καὶ γινώσκοντες ἐν τόποις τοιούτοις, καὶ δόξαν ἔχοντες εὐσεβῆ· ἴσθι δὲ περὶ τούτου ὅτι εἰ καὶ δουλεία τὸ γένος ἡμῶν ὑπέπεσεν, ἀλλ' ἀσεβείας ἀνένευσε καὶ μένει κηρύττον τὴν εὐσέβειαν*» (β). Τοιαῦτα καὶ Νικόλαος ὁ Μαυροκορδάτος ἔγραφε λέγων· «*Χειροῦνται δ' Ἑλλήνων γένη, μεγάλαις εὐκλείαις αἰῶνα τὴν πάλαι περιβαλόντα, οἷς καὶ μέχρι τοῦδε ἐναπέμεινεν ἕχνη οὐ πάμπαν ἐξίτηλα ἀρχαίας μεγαλοψυχίας καὶ ἀγχινοίας*», καὶ αὐτὸς ἡ Ἑλλάς ὅμως παντάπασιν ἔρημος καταλέλειπται ἀνδρῶν τε σοφῶν καὶ βίβλων, ἀλλ' εἶχε καὶ οὐ διέλιπε περιθάλλουσα λείψανα ἀρχαίας πολυτελείας. — Καὶ ἐν τῇ παρούσῃ δ' ἐσχατιᾷ τοῦ χρόνου ἐνιοὶ ἀτρύτῳ φιλοπονίᾳ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἀνελίττουσι τὰ τε Ἑλλήνων, καὶ ὀπόσα τῇ Λατίνων, καὶ Ἀράβων καὶ Περσῶν, Ἰταλῶν τε καὶ Γάλλων φωνῇ εὐφυῶς ζυντέθειται» (γ). Ὅθεν γίνεται δῆλον.

(α) *Villemain Lascaris* vol. 2. p. 136. Paris 1826.

(β) Βλ. τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Ἱερεμίου παρὰ David. *Chytræi Orat. de statu Eccles. hoc tempore in Græcia etc.* p. 73. Witeberg. 1582.

(γ) Φιλολογίου Πάρεργα σελ. 17, 51 ἐν Βιέννῃ, 1800. Εἰς τὸ προμετώπιον τοῦ βιβλίου τὸ ἔννομα Νικόλαου τοῦ Μαυροκορδάτου δὲν ἐπεγράφη· ἀλλ' ὁ τὰ Πάρεργα ταῦτα ἐκδόσας σεβάσμιος Γρηγόριος ὁ Κωνσταντῆς ἐν τῷ προομίῳ λέγει, ὅτι ἀντίγραφον ἐκ χειρογράφου ἔχοντος πολλὰς τοῦ συγγραφέως

ὅτι, ἂν ὁ τὰ πάντα ραδίως ἐκφραυλίζων, καὶ πάσης μὲν ὀρθῆς καὶ δικαίας εὐνοίας πάσης δὲ φιλανθρωπίας ἔρημος τύφος συνεχώρει τοὺς βαρεῖς καὶ ὑπερόφρεις ἀλλογενεῖς σκέψασθαι μετὰ κρίσεως ὑγιоῦς, τότε πάντως ἂν ἐγνώριζον « τὸ συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων ἦθος », καὶ τὴν ἀδιάκοπον αὐτῶν καὶ λιπαρὰν περὶ τὰ γράμματα καλλιέργειαν καὶ σπουδὴν. Οὕτω δὲ καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν σκοπὸν ἀκριβέστερον ἂν ἐπλήρουν ἀποβάντες, ὅπερ ἐπιγγέλλοντο, φιλόσοφοι ἀνθρωποποιηταί, περὶ ὃ μάλιστα σπουδάζουσιν μάλιστα ὕψι φυσιολογικώτερον ἀνιχνεύουσι τὰς διαθέσεις τῶν ἐθνῶν. Καὶ τοιοῦτοι ἀληθῶς ὑπῆρξαν ἄνδρες εὐκλειεῖς (εἰ καὶ ὀλίγοι καθὼς προείπομεν), οἵτινες ἐπιστατικώτερον ὄμμα πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἀπερείσαντες ἔθνος ἐθαύμασαν καὶ αὐτὰ τὰ ἀπλοῖ- κά τῶν Ἑλλήνων ἐργόχειρα, καὶ τὰς μηχανάς, ὧν τὴν ἐν ἀπλότητι ἐντέλειαν ὀρθῶς συνείδεν ὁ νουνεχὴς Κασελλάνος (α).

ἰδιχειροῦς διαρθώσεως σωζομένου ἐν Βενκουρεσίῳ, καὶ ὁμολογουμένου παρὰ πολλῶν ὅτι ταῦτά εἰσι πόνημα τοῦ σοφωτάτου Νικολ. Μαρκοκορδάτου. Σώ- ζεται δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν Παρισίων δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ χειρόγραφον τῶν Πα- ρέργων πληρέστερον τοῦ ἐκδεδομένου, ὅπερ ἐμίλλε τύποις ἐκδώσειν ὁ μακα- ρίτης Νικολόπουλος. Ὁ δὲ Ἄρλις ἀπὸ τῆς τοῦ βιβλίου ἐπιγραφῆς ἀπατηθεῖς ἔγραψε μετὰ τῶν διαφόρων συγγραφέων Φιλθέων καὶ Philothei Cpol. Parerga, scripta per Ionnem Ionam Græcum, in Bibl. regis Gal- liae a. D. 1729. etc. (βλ. Fabric. Biblioth. Gr. vol. XI. p. 518) ἐκλαθὼν τὸ ἐπίθετον ἀντὶ κυριωνυμικοῦ.

(α) Il est bon d'observer que la plupart des machines dont on se sert dans ce pays sont d'une simplicité, qui, bien loin de marquer l'enfance de l'art, semble au contraire ne pouvoir être que le résultat de la réflexion, aidée d'une longue expérience ». Castellan Lettres sur la Grèce, l'Hellasponde et Constantinople. I. P. pag. 87. Paris 1811. Ὅστις ἀφ' αὐτῆς διέλαθε περὶ τῆς ἱστορίας τῆς εὐρέσεως τῶν ὑδρομόλων προσθίται καὶ ταῦτα. • Il n'en est pas moins curieux de voir d'où l'on est parti, ce que nous devons aux peuples orientaux,

§. β. Ἄλλ' ἂν ἴσως, οἱ κατήγοροι, τυφλώττοντες πρὸς τὰς ὑγιεστεράς θεωρίας, οὐκ ἔβλεπον τὰ τοιαῦτα, εὐκόλως ἂν εὔρισκον θεραπείαν τοῦ πάθους αὐτῶν, ἐρευνήσαντες καὶ τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην πλουσίας βιβλιοθήκας, ὅπου σώζονται πολλὰ καὶ καλὰ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν Ἑλλήνων φιλοποντήματα. Δι' ὄλων τῶν τεσσάρων τῆς δουλείας αἰώνων οἱ φιλόπονοι ἡμῶν ὁμογενεῖς οὐ διέλιπον συντάττοντες ποικίλα συγγράμματα κηρύττοντα τὴν τοῦ γένους ἀρετὴν, ἅπερ συνάπτουσι καὶ συναρμολογοῦσι τὸν πάλαι μετὰ τοῦ νέου Ἕλληνας, καὶ, ὡς ἄλλη τις ἄλυσις ἀδιάρρηκτος, διατρέχοντα ἀπ' αἰῶνος εἰς αἰῶνα, μεταπορθμεύουσιν ἄσβεστον τὴν λάμψιν τῆς γνησιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος. Καὶ ζῆ καὶ τὴν σήμερον ὁ Ἕλληνας φέρων τοῦ ἰδίου γένους τὰ γνωρίσματα οὐχ ἦττον κατ' ἦθος, ἢ κατὰ σῶμα καὶ μορφὴν. Ἡ γὰρ πλαστικὴ καὶ μορφωτικὴ δύναμις (nisus formativus) (εἶτι δεῖ περὶ τούτου καὶ φυσιολογήσασθαι) συμπλάττουσα τοὺς ὄγκους τοὺς τῶν σωμάτων, καὶ διαμορφοῦσα τὰ ἔθνη κατὰ τὴν αὐτὴν χορηγηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ αἰωνίου δημιουργοῦ κίνησιν καὶ ἐνέργειαν, διατηρεῖ καὶ νῦν τὸν τύπον ἀπαράλλακτον, οἷον πάλαι ποτε τὸ πρῶτον ἐτύπωσε, συνεργούσης τῆς τοῦ κλίματος ἐπιρροῆς (α). Ὁ καθαρὸς τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸς καὶ

et ce que nous avons ajouté à leurs inventions. Notre gloire se réduirait peut-être à bien peu de chose si on la dépouillait de ses emprunts » (pag. 94). Ἄλλος πάλιν περιηγητὴς ἐπήνεσε τὰ δρίπανα καὶ τὸν τρόπον τῆς διὰ τῶν βοῶν ἀλωνοτριβῆς. Βλ. Voyage de Levant fait par le commandement du Roy en l'année 1621 par Le Sr. D. C. p. 93. Paris 1629.

(α) Ὁ περικλεέστατος Οὐφελάνδος διατείνεται, ὅτι κλίμα καὶ γένους ἀρχὴ ἢ καταγωγὴ εἰσὶ τὰ κύρια αἰτία τῆς διαφορᾶς τῶν σωματικῶν ὄγκων καὶ τῶν ἠθῶν, ὡς ἐσημειώσαμεν ἄλλαχού (βλ. Βίον Οὐφελάνδου σελ. 27).

τὸ τοῦ κλίματος προστινές τε καὶ μαλακόν (α), καὶ τὰ κάλλιστα προϊόντα (β καὶ μέχρι σήμερον παρ' Ἕλλησι τὰ πλείεστα ταιαῦτα διαμένουσιν) ὑπουργοῦσι καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων, διατηρούντων εἰσέτι καὶ νῦν ἀπαράλλακτον τὸ τύπωμα τῆς ἀρχαίας ἐκείνης τῶν προγόνων μορφῆς, ὡς ἄνδρες σοφώτατοι παρετήρησαν (β). Ὅταν δὲ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις διαμένωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν πλαστικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν, ἔπεται πάντως ὅτι καὶ αἱ ἠθικαὶ ἢ διανοητικαὶ σώζουσι τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην διάθεσιν. Σῶμα καὶ ἦθος ὑπόκεινται ὁμοίως ὑπὸ τὴν τοῦ κλίματος ἐπιρροήν. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ κληρονομίαν μετάδοσις, καὶ ἡ κρᾶσις ἐκάστων, καὶ ὁ διοργανισμὸς (organisation) μεταχετεύουσι καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τὰ ἠθικὰ τῶν προγόνων προτερήματα ἢ ἐλαττώματα (γ). Καὶ τροφή δὲ, καὶ ἀγωγή, καὶ ἀσκήσεις καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ πάτρια ἔθνη, καὶ νόμοι, καὶ θρησκείμα μάλιστα, συνεργοῦσιν εἰς τὴν ἠθοποίησιν τῶν ἐθνῶν. Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἦτε ἄλλη ἀγωγή καὶ μάλιστα ἡ ἐκ τῆς πατροπαράδοτου εὐσεβείας καὶ τῆς ἱερᾶς νομοθεσίας ἐνίσχυσις καὶ παραμυθία, συνοῦσα διὰ παντός, διετῆρει πρὸ ἔθνος, ὡς ρεῦμα γλυκὺ, ρέον δι' ἅλμης, ἀμειγρῆς καὶ ἀνόθευτον ἀπὸ τῆς περιστοιχοῦσας μισοχρίστου καὶ μισομαθoῦς ἑπικρατείας. Καὶ δίδεινε δι' ὅλης τῆς δουλείας σταθερὸν καὶ

(2) Βλ. Finke Versuch einer allgem. medic. prakt. Geographie 1 Bd. p. 113 Leipzig 1792. — A. Isensee Elementa nova Geographiae et Statistic. medicinal. p. 106. Berolin. 1833. — Castellan Lettres sur la Morée. II. P. pag. 113.

(6) C. Sprengel Institut. physiologicæ vol. 1. p. 281. Amstelod. 1809. — Rudolphi's Physiologie. 1 Bd. p. Berlin 1821.

(γ) Βλ. Hartmann Der Geist des Menschen etc. p. 47. Wien 1820.

ἀναλλοίωτον ὑπερπηδῶν πάντα τὰ προσκόμματα ὅσα καθ' ἑκάστην ὁ δεσποτισμὸς διέσπειρε. Καὶ ἐν ᾧ πολιτικῶς ὁ Ἕλληνας ὑπῆρχεν εἰς ἀλλόφυλον καὶ σκυθρωπὴν δυναστείαν φόρου ὑποτελής, ἀπέβαινε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν σεβάσμιος πολλάκις καὶ χρησιμώτατος διδάσκαλος καὶ συνεργὸς πρὸς τὰ καλὰ, ζῶν πνευματικῶς ἐλεύθερος καὶ φωτεινὸς εἰς τοὺς ἀχράντους κόλπους τῆς φιλοστοργοτάτης αὐτοῦ μητρὸς ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶ πηγὴ ζωῆς καὶ φωτὸς, καὶ θεόκτιστος ἐστὶ τῆς νοερᾶς τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων διαπλάσεως (α). Οὕτως ἀντέστη ὁ Ἕλληνας ἄκαμπτos καὶ ψυχικῶς ἀδούλωτος οὐ μόνον πρὸς τὸ ἐπικείμενον τῆς ἀλώσεως ἄχθος, ἀλλὰ καὶ πρὸς μυρίους ἐπιβούλους ἔξωθεν κατὰ καιροὺς συνδραμόντας εἰς διαφθορὰν τῆς πατρίδος αὐτοῦ εὐσεβείας. Οὕτως ἀπέπεμψεν ἀπράκτους εἰς τὸ σκότος τῆς ἀφανείας τοσοῦτους δολίους καὶ τῶν δορυκτετόρων αὐτοῦ χεῖρους πα-

---

(α) Ὅθεν οὐ πᾶν πρὸς ἔπος ἀπεφήνατο ὁ περικλείστατος τῆς Γερμανίας φιλόσοφος, ὁ σοφὸς Κάντιος, εἰπὼν ὅτι ὁ χαρακτήρ καὶ τὰ σώματα τῶν Ἑλλήνων ἔπαθον μεταβολὴν τινα ἐκ τῆς σκληρᾶς τυραννίας τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν καλογηρῶν! (βλέπε J. Kappeler's Anthropologie in pragmat. Hinsicht pag. 309. Königsberg 1820). Καὶ ὅτι μὲν ἡ τυραννία συνέτελλε τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, τοῦτο ὑπάρχει πασίδηλον, πῶς δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν Ἑλλήνων μετέλλαξε, τοῦτ' αὐτὸς ἐν εἰδείῃ μόνος ὁ φιλόσοφος, ὁ μηδέποτε τὴν Ἑλλάδα πατήσας (πλὴν εἰ μὴ ἐνόμιζεν ὅτι πᾶν τὸ ἔθνος διήγεν ἐν εἰρηκαῖς καὶ σκοτειναῖς λατομίαις κατὰ δίκον!) Ὅτι δὲ καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατέστρεψαν τὸ φρόνημα τοῦ ἔθνους, τοῦτο ὑπάρχει μὴ τῶν τρανῶν συκοφαντιῶν, ὅσας οἱ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πολέμιοι διέσπειρον. Ἄλλ' ἄπορον πῶς καὶ ὁ περιπαρθεὶς οὗτος φιλόσοφος παρεδέξατο καὶ ἐπίστησε τὴν οὕτως ἀναιδῆ συκοφαντίαν, ἐνῶ καὶ αὐτὸς ἠπίστατος πολλῶν καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων κληρικῶν συγγράμματα, καὶ Γουὲς καὶ ἄλλοι σοφοὶ καὶ φιλαλήθεις Εὐρωπαῖοι ἔγραψαν ὑπὲρ τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος.

γιδευτάς, οἵτινες προσήρχοντο πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὡς πρὸς ἀμαθῆς καὶ ἀνόητον, ἔρμαιον αὐτὸ ποιήσοντες τῆς ἐκκεντῶν κακοδοξίας. Οὕτω διετήρησε καὶ τὴν πατριὸν αὐτοῦ γλῶσσαν καὶ τὸν ἠθικὸν καὶ ἔθνικόν αὐτοῦ χαρακτῆρα λαμπρὸν καὶ γνήσιον, οὐχ ἥττον ἢ τὸν σωματικὸν τύπον τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ διαπλάσεως. Ταῦτα δὲ καὶ μόνον, χωρὶς καὶ ἄλλων ἀποδείξεων, ἐξελέγχουσι τοὺς περὶ τὸν ἄθλιον Φαλμεραῖον οὐ μόνον ἀναιδεσεατοὺς τῆς φύσεως παραποιητάς καὶ κινδηλευτάς, καὶ τῆς ἱστορίας ψευδεῖς ἐρμηνεῖς, ἀλλὰ καὶ παμμόχθηρα σκεύη τῆς ἀγρυπτείας καὶ κοινούς ἀπατεῶνας τῆς ἀνθρωπότητος, σπουδάζοντας ἀπατῆσαι τοὺς ἀναγνώστας, ὅπως δόξωσιν εἶναι τινες, καινά τινα δῆθεν ἐξάγοντες καὶ πρωτοφανῆ (α).

§. γ. Δὶς περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα ὁ Φαλμεραῖος (μόνον εἰς Ἀντίκιρραρ οὐκ ἔπλευσε καθὼς φαίνεται!), καὶ ἐγνώρισε (λέγει) βεβαίως ὅτι, α οὐδὲ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἔδαφος ἔμεινε ἐν αὐτῇ, μήτοι γε γνήσιον Ἑλλήνων ἔθνος». Καὶ πρῶτον μὲν ὁ τυμβωρύχος ἐκεῖνος Ἰησοῦτις

(α) Βλ. Fallmerayer, Geschichte des Halbinsel Morea während des Mittelalters. 2 Bd. Stuttgart 1830—36. Σύντομον Ἐπίκρισιν τούτου τοῦ κατὰ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος συντάγματος τοῦ Φαλμεραῖου ἐγραψεν ὁ σοφὸς Κοπιτάρης (βλ. Jahrbücher der Literatur 51 Bd. p. 111—120. Wien 1830), ὅστις ἀποδοκιμάζει τὰς παραδοξολογίας τοῦ ὑπερβασίου τούτου Ἰουδαίου ἢ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανίσαντος (καθὼς λέγεται) ἐπίσης καὶ μισέλληνας καὶ μισοχρίστου (ὡς αὐτὸς ἐαυτὸν ζωγραφεῖ λαμπρῶς ἐν τῷ αὐτοῦ πνεύματι, τόμ. α. σελ. 103—110, 121, 123, 129, 134 κτλ.) Κατεδίχατο τὰς τούτου παρανομίας καὶ ὁ σοφὸς καὶ οὐχ ἥττον φιλέλλην, ἢ φιλικῆς Ζinkeisen (Geschichte Griechenlands. I Bd. p. 656, 689, 733, 734, 837, κτλ. Leipzig 1832) καὶ ἄλλοι περιουεῖς Εὐρωπῆαι. Εἶπε δὲ τινα ἐν παρόδῳ καὶ ὁ ἡμέτερος Γεώργιος Π. ὁ Δάρβαρις (Δοκίμιον περὶ σπουδῆς τῆς ἱστορίας σελ. 70. ἐν Ἀθήναις 1842.)

(Φουρμόντος) ἐσπούδασε συντρίψαι πάντα ὅσα εὔρε μνημεῖα καὶ μάρμαρα τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν « ὀλοῆσι φρεσι θύων (α). Ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς πυγμαῖος οὗτος υἱὸς τῆς Συναγωγῆς ἐπεχείρησεν ἐκβαρβαρῶσαι καὶ αὐτὴ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος πρόσωπον, καὶ ὅλον τὸ ἔθνος ἀποδειξαι πάντων μᾶλλον ἔθνων, ἢ Ἑλλήνων υἱούς! Καὶ ὅτι μὲν ἐκλεψε τὴν ἔννοιαν ταύτην καὶ τινὰ φαντάσματα ἐκ τοῦ Λήκου καὶ τοῦ ἐν τῇ Σφαίρα (Globe) ἀνωνύμου ἐπιστομίου γράφου, τοῦτο παρεῖμεν (β). αὐτὸς δὲ ὅμως ἐφιλοτιμήσατο γενναιότερον ἐπινασχυντῆσαι. Καὶ πολιτικίζεται βαθυνόστατα, καὶ ποιητικίζει φαντασιοκοπῶν, ἐτυμολογεῖ δὲ καὶ σλαβονικά, μὴδὲ γρῶ σλαβονικὸν ὀρθῶς ἐπιστάμενος, ἀλλὰ παρεξηγῶν καὶ συντρίβων τὰς λέξεις, καὶ κακῶς κακῶς ἀντιγράφων ἐκ τῶν λεξικῶν (γ), καὶ ἐλληνίζει δὲ βαρβαροστομῶν, καὶ περιτρώ-

(α) Περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα αὐτὸς τῷ 1729, καταστρέφων πανταχοῦ τὰς ἀρχαιότητας. Ἴδεν τι ἔγραφε πρὸς τὸν κήμητα Maurepas « Je l'ai fait non pas raser, mais abbatre de fond en comble. Imaginez vous si vous pouvez dans quelle joie je suis; elle est des plus grandes. — Si en renversant ses murs et ses temples, si en ne laissant pas une pierre sur une autre ou plus petit de ses sacellum son lieu sera dans la suite ignoré, j'ai au moins de quoi la faire reconnaître, et c'est quelque chose; je n'avais que ce moyen la pour rendre mon voyage illustre. — Je ne me souviens pas d'avoir vu dans les relations des voyageurs que m'ont precedé qu'ils ayent jamais osé abbatre des chateaux, ou d'autres grands batimens etc. (B). Dodwell classic. and topogr. Tour etc. vol. 2. p. 407. London 1819). Ζῶνται δὲ ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἀκροπόλει δύο ἐπιγραφαὶ κατακεραματισμέναι ὑπὸ τοῦ σιδέρου τοῦ Φουρμόντου· τούτων μίαι ἐξέδωκεν ὁ φιλόσοφος Πιττάκης (B). Ἐφημερ. ἡρημολογικῆς. 1841. φυλλ. 22. σελ. 421).

(β) B. Globe, N. 70—72. ἵκαναὶ δὲ τὰς ἰδέας τούτου καὶ ἡ φιλορεπτικὴ Antologia (Dicembre 1829). B. Jahrbücher der Literatur 51 Bd. pag. 113.

(γ) B. Kopitar l. c. pag. 116—119.

γων μαρτυρίας τινας δῆθεν ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, ὧν οὐδὲ τὰς λέξεις οὐδὲ τὴν ἔννοιαν ἐξηκρίβωσεν (α). Ἐστὼ ἀξία ταῦτ' ἔπραξε τῆς ἀναισχύντου κακεντρεχείας τῶν προπατόριον αὐτοῦ Σαδδουκαίων. Ἐπελάθετο δὲ καὶ ὅτι ἕβρισεν εἰς Ἕλληνας οὐχὶ τέττιγα ἕνα, τέττιγας δὲ πολλοὺς ἐλὼν τοῦ πτεροῦ, καὶ δικαίως μισηθεὶς ὑπὸ Μουσῶν ἑλληνικῶν, αἵτινες οἶδασι παραδειγματίζειν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τὸν Σάτυρον Μαρσύην, ἥσπερ πρὸς Φοῖβον ἐρίσας, οὐκ ἐχάρη· ἀλλὰ λιγὺ ψαίρει, κείνου περὶ δέρμα τίτις » (τὸν δὲ κακόμουσον φαλμεραύτερον οὐδ' αὐτὸς ἂν ὑπέμεινεν ὁ Μαρσύας!). Ἀλλὰ πῶς ὁ σατυρίσκος αὐτὰς οὐκ ἠσχύνθη πάντας ὁμοῦ τοὺς καὶ πάλαι καὶ ὀλίγω πρότερον αὐτοῦ γενομένους περιηγητάς; Τούτων γὰρ πολλοὶ καὶ δυσμεναίνοντες πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅμως περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ γένους (ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν) οὐδὲ κατ' ὄναρ ὑπωπτεύσαντο (πλὴν τῶν προρρηθέντων, ὡς ἐσύλησεν ὁ λογακλόπος). Οἱ δὲ πάλιν δικαιότεροι καὶ σοφώτεροι καὶ ἀπὸ τῆς γλώσσης καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ τόπους αὐτῆς ἰδιωματίων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐθίμων, καὶ ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἕξεως καὶ κατασκευῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας γνωρίζαντες ἐσεβάσθησαν τὸ γνήσιον τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν τούτων ἀνεκήρυξαν ἀειθαλῆ καὶ ἀσβεστον περὶ τὰ καλὰ σπουδῆν καὶ φιλομαθίαν, ἥτις αὐτοὺς χαρακτηρίζει πολὺ μᾶλλον ἐπισημότερον, ἢ ὅσον ἢ παρ' Ἑυρωπαϊοῦς καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἀνδριάντων καὶ ἀπὸ

(α) Οὕτω γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἐνέουσι τὸ Κ τοῦ Παρρηγογενέτου κ ε σ θ λ π θ η (ἡ χώρα) κτλ. οὐδὲ τὸ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου χωρίου ἀρτίθου, οὔτε τὸ τοῦ Μενάνδρου, οὔτε τὸ τοῦ Προκοπίου· καὶ ἄλλα διεστρεφε διαφθεῖρων τὸ νόημα. Βλ. τὴν ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης διατριβῆς προσσημασμένην Σημείωσιν.

τῶν ζώντων ἀπογόνων ἐπαινούμενη ἑλληνικὴ ρίς καὶ κεφαλή.

§. δ. Καὶ τυραννοῦμενοι καὶ ποικιλοτρόπως κατατρυχόμενοι οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε διέλιπον ἰδρύνοντες καὶ μικρὰ καὶ μέζονα φροντιστήρια παιδεύοντες ἐν τούτοις τοὺς νέους καὶ κοσμοῦντες τὰς ψυχὰς. Ἐνθεν μὲν γὰρ ἡ κοινὴ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος τροφὸς Ἐκκλησία (α), καὶ οἱ παρὰ τῆ ἐξουσίᾳ ὑπηρετοῦντες οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ αἰριδίου Μιχουκορδάτου καὶ ἐφεξῆς ἔνδοξοι γενόμενοι καὶ ἡγεμονικοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ οἱ πρότερον ἀπὸ τινος κοινῆς ὑπηρεσίας κατὰ τόπους γινόμενοι γνωστοὶ παρὰ τοῖς δυνάσταις, οἷον προστώτες ἐπαρχιῶν, καὶ ἄλλοι, ἐτέρωθεν δὲ πάλιν ἄνδρες ἐμπορικοὶ καὶ φιλαπόδημοι καὶ εὐκτήμονες, ὁμοθυμαδὸν οἱ πάντες ὁρμώμενοι (β), καὶ λόγους, καὶ προστασίας, καὶ δαπάναις ἀδραῖς

(α) Ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐν καιρῷ τῆς δουλείας μόνη εἶνε ἡχοῦσα τὴν κεφαλὴν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Ἄγγλος Δευγλάσιος (βλ. Douglas an essay on certain points of resemblance between the ancient and modern Greeks. p. 59. London, 1813). Ὁ δὲ πρὸ τούτου γενόμενος Γάλλος Γουὺς ἐξετόξευσε πολλὰ κατὰ τῆς ἀπροξείας τῶν περιηγητῶν, οἵτινες ἐψέξαν τὸν Ἑλληνικὸν κληρὸν ὡς ἀμαθῆ (βλ. Guy's Voyage litteraire de la Grèce vol. 1. p. 154. Paris 1771).

(β) Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ἀνὴρ εὐκατάστατος μυρία ἀγαθὰ ἐποίησε τῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ· οὗτος ὁ φιλόπατρις ἄνθρωπος κατὰ τὸ 1606 συνέστησε τρία σχολεῖα, τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ δεύτερον ἐν τῇ Χίῳ, καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ Ἄρτῃ (βλ. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχεῦσ. βιβλ. ια, κεφ. ια §. 4. σελ. 1177, καὶ βιβλ. ιβ. κεφ. 1. σελ. 1213. Ὁ δὲ Μελέτιος (ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. γ. σελ. 468) προσθέτει καὶ τέταρτον, « ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ». Τὸ δὲ τῶν Ἰωαννίνων πρῶτον σχολεῖον ἠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Μάνου Καραϊωάννου δὲ δαπάνης τοῦ αἰμινήστου Μάνου Γκιούμα (βλ. Κοσμ. Μπαλάνου ἐκθέσ. συνοπτικὴ ἀριθμητ. ἀλγεβρ. καὶ χρονολογ. σελ. χ. Βιδυνη, 1798). Κερκυρατὸς δὲ τις εὐσεβὴς καὶ φιλομαθὴς ἀνὴρ, γενόμενος περὶ τὸ πρῶτον τρίτημόριον τῆς εἰς ἑκατονταετηρίδος (οὗτινος ὁ περιηγητὴς Σωθερός, εἰς οὗ

συντέλουν εἰς σύστασιν εκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων. Ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρὸς ἑὼ καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς ἑλληνικῆς γῆς, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀκρῶν τῆς Ἑκταντίσου, οὐδεμίαν πόλιν ὑπῆρχεν ἐπίσημος στερωμένη σχολαίου (α). Καὶ αὐταὶ αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς καταχρηστικώτερον τοῦ λαγκαστέρου καλουμένης μεθόδου ὑπῆρχον πρόπαλαι κοινὰ ἐν τῇ Ἑλλάδι, καλὸν καὶ τοῦτο κληρονόμημα διχμεστῆ ἀπὸ τῶν λαμπρῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων (β). Καὶ Τυπογραφία κατέστη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρου (γ). ἔκει καὶ ὁ αἰδίδιμος Παναγιώ-

τὸ πρῶτον γράφομεν, ἐπιλέγετο προσγράψαι καὶ τὸ ὄνομα) εὐθέως κἄσαν τὴν χειρακτικὴν αὐτῷ κεινοῦσιν εἰς σχολαίου σύστασιν, ὅπερ καὶ συνέστη (βλ. St. Sauer voyage histor. litter. et pittor. dans les isles etc. vol. I. p. 355). Κατ' ἐπίπρῳς τούτοις χρόνοις καὶ τὸ 1635, καὶ οἱ λογάδες τῶν Κερκυραίων συνέστησαν Ἀκαδημίαν τῶν Γραμματικῶν (Academie des belles lettres) ἐν ἧ ὄντι εὐγενεῖς καὶ ἑκλήροι; μάλιστα καλλῶν ἐπιθεδρῶν καὶ δραστήριον φιλελεμῶθαιαν (βλ. Spon Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce etc. vol. I. p. 105 Lyon, 1678. καὶ St. Sauer l. c. p. 352.) Ἄλλα ἄλλαχῶ τῆς Ἑλλάδος; κατὰ τὴν ἑὼ ἡπείρου καὶ τῆς νήσου; ἀρχαῖα τελούντα σχολεία, παραλείπεμεν, ὅς; ὁπαθεῖν (ἴδτε καὶ περὶ τούτων ἱστορία;

(α) Σύντομον κείμεν ἀτελεῖ ἀκαρτέφανον τῶν ἐν Ἑλλάδι γενεαίνων σχολείων βλ. ἐν Γεωργ. Κωνσταντ. λέξικ. τετραγλωσσου τῆμ. α. σελ. 8. Σημῶσι 1801. Διπλασι εἶ περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἐ Ἑλλάδος; (De statu praes. Eccles. Gr. c. 4. p. 42) καὶ ἐ Elssner (Fortsetzung der neuesten Besch. der Griech. Christen in der Türckey p. 371—372. Berlin 1747).

(β) βλ. Athènes ancienne et nouvelle etc. par Mr. de Guilletiere. pag. 231. Paris 1675. — Λόγιον Ἑρμῶν τῶ ἔτῳ; 1816.

(γ) Μετακείμεν τὴν τυπογραφίαν τῶ 1637 Νικαύδου; ἐ Μετακί; μεναχὸς Κεφαλλῶν, ἐκ Λαυδίνου καθ' ἧ; οἱ ἱεροῦται καλλὰ ἐραδιοῦργεσαν βλ. Δοκίμιον ἱστορ. τῶν ἐν Ἑλλάδι Πατριαρχ. βιβλ. ΙΑ. κει. 1. §. 7. σελ. 1174. — Th. Smith Collectan. de Cyrillo Lucar. p. 33, 36, 104.

τάκης (ὅστις ἀπὸ τῆς σωζομένης πρὸς τὸν Βασιλῆ Ἐφέντην συνδιαλέξεως οὐχ ἦττον χριστιανὸς καὶ προαιρέσει μάρτυς, ἢ σοφὸς καὶ πολιτικὸς ἀποδείκνυται), ἐθαυμάζετο διὰ τε τὴν ἄλλην πολυμάθειαν καὶ τὴν Ἀστρονομίαν, ὡς ὁ Κίρχερὸς ἐν τῇ περὶ τοῦ Ὁβελίσκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ διεκήρυξεν (α). Ἐκεῖ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ ἀοίδιμος Χρυσανθὸς Νοταρᾶς, ὁ Πελοποννήσιος, καὶ ὕστερον Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀστρονομικοῦ συντάγματος, ἀνήγειρεν ἀστεροσκοπεῖον κατὰ τὸν Γαλατᾶν. Ἐκεῖ καὶ ὁ σοφὸς Δημήτριος ὁ Ἀγκύραμος κατασκεύασε κῆπον βοτανικόν (β). Ὁ λαμπρὸς περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων ζῆλος καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνίδων χωρῶν καὶ τῆς μητρὸς ἡμῶν Θεσσαλίας (ἧς αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ καταθέλγουσι τῶν περιηγητῶν τὴν περιέργειαν (γ), συνεξώρμα καὶ τὴν φιλοτιμοτάτην

Londin. 1707 — Aymon, Monumens authentiq. de la religion des Grecs etc. pag. 10, 217. Haye. 1708. Ἡ δὲ ἐν Ἰασιῶ τυπογραφία κατέστη τῷ 1680 ὑπὸ τοῦ Πατριάρχ. Δεσιθέου (βλ. ἱστορ. τῶν ἐν Ἱεροσολ. Πατρ. βιβλ. 1B. κεφ. 1B. §. α. σελ. 1237).

(α) βλ. Μελετ. Ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. γ. σελ. 473.

(β) Ἐγραψεν ὁ Ἀγκύραμος λεξικὸν βοτανικόν, ἕπερ εἰσὶτι οὐκ ἐφάνη. Ἐπαινεῖ δὲ τὸν Ἀγκύραμον ὁ Τοδερίνης, ὡς ἄνδρα σοφόν. Ἴδου αἱ λέξεις τοῦ συγγραφέως. « Come vidi nell' Orto Botanico dell' dotto Greco ~~Angirami~~ Angirami, il quale tutto Linneiano da qualche tempo s'afatica a compilare un Dizionario in Botanica coi nomi Greci, Latini, Italiani, Francesi, Arabi, Persiani e Turchi, e monstramene alquanti fogli quasi del tutto compiti. Toderini Litteratura Turchesca. vol. 3. p. 188. Venezia 1787.

(γ) Dodwell Class. und topog. tour throug Greece vol. 2. p. 28 — Dopping Griechenland und die Griechen. 1. Bd. p. 122. Leipzig. 1828. πρβλ. καὶ I. A. Λιονάρδου Νεωτάτη τῆς Θεσσαλίας Χωρογραφία σελ. 11. Πίστη 1836.

Μακεδονίαν (α), και τὴν συνενθουσιῶσαν Ἡπειρον εἰς σύστασιν σχολειῶν, ἢ τῶν ὑπαρχόντων βελτίωσιν, ἐν οἷς αἱ καρδίαι τῶν νέων ἐχοίοντο τῆς πατροπαράδοτου εὐσεβείας τὸ σωτήριον χρίσμα, και παρεθήγοντο εἰς τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας τὰ ἀριστουργήματα ἐκκαίόμεναι πρὸς τὸν ἔνθερμον ζῆλον τοῦ πατριωτισμοῦ. Τὸ καρτερικὸν και ἀτρόμητον ἦθος τῶν Θεσσαλῶν (β), οὔτινες ἔτι ἀπὸ τοῦ ἰ. αἰῶνος κατηνάγκασαν τὸν δορυκτῆτορα ἵνα σεβασθῆ τὸ γενναῖον αὐτῶν φρόνημα (γ), ἀπέβαινε και παραμυθια, και

(α) Εἰς τὴν Μοσχόπολιν τῆς Μακεδονίας ὑπῆρχε φροντιστήριον, ὅπου ἐσχολάρχησαν διάφοροι ἐπίσημοι ὁμογενεῖς. Εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἦν και τυπογραφεῖον. Ἄλλ' ἡ καλὴ αὕτη τῆς παιδείας ἐστία κινήτασα τὸν φθόνον τῶν Ἀλβανῶν κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν τῷ 1780.

(β) Τὸ γενναῖον ἦθος και τὸ εὐπαγές τοῦ σώματος, και τὸ ἀνδρικὸν κάλλος τῶν Θεσσαλῶν ἐπήνεσεν ὁ περιγητῆς Ἄγγλος Βραῦνος ὁ ἰατρὸς (βλ. Ed. Brown, Relation de plusieurs voyages faits en Hongrie, Servie, Macedonie, Thessalie, etc. pag. 93—94. Paris 1674).

(γ) Τουρχάμπης, ὠμὸς στρατηγὸς τοῦ Β. Μωάμεθ, καθυποτάξας πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν, πολλὰ κακὰ και ἐπραξεν ἐν αὐτῇ. Τότε πολλοὶ τῶν κατοίκων φεύγοντες τὴν ἀνυπόστατον ὁρμὴν τοῦ κατακτητοῦ, μὴδ' ἀνεχόμενοι ὑποκύψαι τὸν αὐχένα εἰς τὸν βαρὺν τῆς αἰχμαλωσίας ζυγόν, ἀναβάντες εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ πολυδεϊράδος Ὀλύμπου και εἰς τὰ σπήλαια και τρεφόμενοι ἀπὸ θήρας και ἀκροδρύων, και ὑπὸ τῶν ἐλεῖ μοναστηρίων διετήρησαν τὴν ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίαν, συντριβόντες συχνάκις τὴν ἐπληρμένην τῶν βαρβάρων ὄφρυν. Οὗτοι οἱ πολλάκις πειραθέντες **παιφθοί** φτρόπως και μὴ ὀνηθέντες χειρώσασθαι τοὺς γενναίους ἐκείνους ἥρωας ἠναγκάσθησαν τέλος, και θέλοντες και μὴ, δοῦναι τούτοις προνόμια, καταστήσαντες ἐνόπλους φύλακας τῶν στενῶν. Τότε τῷ 1489 ἀνεγνωρίσθη ἐν Θεσσαλίᾳ πρῶτος ὀπλιτάρχης ὁ Κ α ρ ᾶ (τουτίσσι μαῦρος, καθὼς ἐπωνόμαζον αὐτὸν οἱ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ συντριβέντες Τοῦρκοι) Μ ι χ ᾶ λ η ς Ὀλύμπιος ἀνὴρ, (βλ. και I. Rizo Histoire de la moderne Grèce pag. 51. Paris 1828). Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰ. αἰῶνος (τῷ 1611) ὁ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης ἐπίσκοπος Διονύσιος, Θεσσαλὸς και αὐτός, ὠπλίσθη κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, ὅπως ἐλυθερώσῃ τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τῆς

παράδειγμα καρτερίας και γενναιότητος εἰς τε τὰς πλυσιο-
 χώρους και εἰς ἀπώτερας ἐπαρχίας. Καὶ ἔψαλλον οἱ ὀρε-
 σίτροφοι ἄνδρες κλέα μαχίμων ἀνδρῶν, και ἀντεφθέγγοντο
 τὰ ὄρη πρὸς τὰς ὠδὰς, και ἀνέτρεφε τοὺς νέους γλυκεῖα
 περὶ χρηστοτέρου μέλλοντος και κουροτρόφος ἐλπίς, και
 διέτρεχεν ἔνθους ἢ φαντασία στάδιον εὐρύχωρον εἰς τὴν
 φίλην τῆς ἐλευθερίας πατρίδα. Οὕτω δὲ διατηρουμένου τοῦ
 ἐθνικοῦ φρονήματος, ἥ, τε παιδεία διεδίδετο και τῶν λο-
 γίων ὁμογενῶν ὁ ἀριθμὸς ἠϋξανε, και συγγράμματα ἐδη-
 μοσιεύοντο, και πολλὴ ἐκ τούτων προέκυπτεν ἡ ὠφέλεια.
 Ἐκράτυνε δὲ τὴν ἐλληνικὴν και πρὸς τὸ μέλλον τῆς πε-
 λιγενεσίας τείνουσαν καρτερίαν και τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊῶν
 ἢ φιλανθρωπία (παρ' οἷς χάριν ἐμπορίας ἢ φιλομαθείας
 ἐπεξενίζοντο) και μάλιστα τῶν ὁμοπίστων Ῥώσων ἢ ευερ-
 γητικωτάτη συμπάθεια (α).

ὠμότητος και τοῦ δεσποτισμοῦ τῶν κατακτητῶν. Καὶ ἡ μὲν ἀπόπειρα
 εὐεργετικῆς ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ, παρέμεινε δὲ αὐτῆς ἡ μνήμη διαρκῆς, εἰς
 τὰς Ἑλληνικὰς ψυχὰς, και πρὸς τὸ μέλλοντος μήθημα (βλ. Rouque-
 ville Voyage dans la Grèce vol. 5. p. 282. Paris 1821). Ἀρχομένης
 δὲ τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος (τῆ 1807) ὁ Θεσσαλὸς Παπᾶ Εὐθύμιος
 παρομοίαν ἀπόπειραν ἐποίησεν και ἐπίσης διδακτικὴν. Τὰ δὲ τοῦ ἀει-
 μνήστου Θεσσαλοῦ Ῥήμα παραλείπομεν ὡς γνωστὰ ὅτι ὡς μεταξὺ τῶν ἄλλων
 Ἑλλαδικῶν χωρῶν ἡ Θεσσαλία μάλιστα διετέλεσεν ἑκπαλαί γενναία τροφὸς
 τοῦ φρονήματος και τῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων μαιεύουσα τὰς ψυχὰς
 τῶν νέων εἰς ἀμοτίρας ταύτας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ^ἡ συντηρητικὰς, ἔχεις.

(α) Ἀνώουτος τις Γάλλος περιηγούμενος τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1790, και
 μηδὲως ἐμβλέψας εἰς τὴν ἐκτοτε βήμασι μακροῖς χωροῦσαν εἰς ἀνάστα-
 σιν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τῆς μισαλλοδοξίας
 ἰστρου μνωπιζόμενος ἔγραψε και ἄλλα κατὰ τῶν Ἑλλήνων παράγορδα
 κρητήματα, και τὰ ἐφείξῃ. « C'est une belle idée sur le papier, que de
 voir les Russes à Constantinople y retablir l'empire Grec. Mais ceux
 qui forment de si beaux plans, ignorent que les Grecs modernes sont
 comme ces vins, dont il ne rest que le lie; qu'ils n'ont consigné

§. ε. Καὶ πολλὰ μὲν καὶ πλούσια καὶ τὴν λαμπρὰν τῆς τελειότητος ἐνδεδυμένα πορφύραν οὐκ ἦσαν τὰ συγγράμματα τῶν αἰοιδίμων ἐκείνων τοῦ γένους διδασκάλων καὶ ἄλλων σοφῶν· ἀλλ' ὅμως μένουσι ταῦτα δείγματα τρανὰ τῆς πολλῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ φιλογενείας, ἥτις συνεῖχε καὶ συνεκράτει τοὺς λογίους εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους καὶ συντήρησιν τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνισμοῦ. Ὁμηρος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐνδόξων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ὑπῆρχον ἢ βάσις τῆς γραμματικῆς αὐτῶν παιδείας· Ῥητορικὴ καὶ Λογικὴ καὶ Μαθηματικὴ καὶ Θεολογία συναπῆρτιζον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῶν γνώσεις· καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ τῶν θείων Πατέρων λόγοι συνώδευον τοὺς μαθητευομένους ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους τοῦ σταδίου τῆς διδασκαλίας ἀχώριστοι, τυποῦντες ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἀνεξίτηλα τὰ δόγματα καὶ τὴν ἠθικὴν τῆς

des Grecs anciens, que les vices sur lesquels ils ont enchéri; qu'ils sont deux fois plus fanatiques que les Turcs, s'il est possible, et qu'ils seroient, par cette raison, mille fois plus cruels, s'ils devenoient, je ne dis pas maîtres mais plus libres (Voyage à Constantinople, en Italie, et aux îles de l'Archipel etc. pag. 161. Paris an. 7). Ἄλλ' ὅταν οἱ περιηγηταὶ ἔχοντες τὸν ἐγκέφαλον εἰς τὰς πτέρνας περιγιγῶνται τὰς χώρας χωρὶς νοῦ καὶ κρίσεως καὶ φιλανθρωπίας, εἰς ποίας λοιπὸν οὐχ ὑπόκεινται ἀπάτας; Παράδοξον δὲ πῶς καὶ ὁ περικλεῆς Τournefort οὐ συνείδε τὰ ἑξωτερικὰ βοηθήματα, ὅσα συνετέλουν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἐν ᾧ ὁ ἀπλοῖκός ἱερεὺς τῆς Κρήτης ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐλευθερωσθήσονται οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς δουλείας, ὅπερ καὶ παρ' ἄλλων ἤκουσεν, αὐτὸς ἠεποιοῦν εἰς τὴν αὐτοῦ σοφίαν κακεῖνον καὶ τοὺς Ἕλληνας κατεδίδακτον ὡς ἀμαθεῖς, καὶ τὸ πρᾶγμα διεκήρυξεν ὡς νυκτὸς χειμερινῆς ὄνειρον, μηδεμιᾶς πιθανότητος ἐχόμενον. (βλ. Tournefort Relation d'une voyage du Levant vol. 1. p. 28, 38. Amsterdam, 1717). Ὁ δὲ κύριος Forbin (Voyage dans le Levant p. 49. Paris 1819) ἀκριβέστερον παρατήρησε τὴν παρ' αὐτὸν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῶν Ἑλλήνων.

πατρῴας εὐσεβείας. Καὶ ἐξήρχετο ἐκ τῶν σχολείων ἡ νεο-
 λαία πολυμαθὴς μὲν οὐχί (κατὰ τὴν παντοδαπὴν τῶν
 νεωτέρων πολυμαθειαν), ἀλλ' ὅμως σοφωτάτη περὶ τὴν ἐπι-
 στήμην τῶν χρησίμων, καὶ ἀκριβῶς ἑλληνικὴ. Υἱοὶ δηλο-
 νότι τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς πατρίδος εὐγνώμονες καὶ πιστοί.
 Οὕτως οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι διδάσκαλοι μετελαμπάδευον
 εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν πατριὸν παιδείαν καὶ ἀρετὴν, πρὸς
 ἓν καὶ μόνον ἀφορῶντες, τὴν ἐμφύτευσιν τῶν σωτηρίων καὶ
 πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν ἀναγκαιοτάτων γνώσεων, εἰς ἀ-
 ποσκοράκισιν τῶν ἐκ τῆς ἀμαθείας κακῶν. Ἄκουε τὸν καὶ
 διδάσκαλον σοφώτατον, καὶ ἐξ ἀπόρρητων ἐνδοξότατον,
 καὶ τελειότατον Ἕλληνα γενόμενον Ἀλέξανδρον τὸν Μαυ-
 ροκορδάτον, πῶς ὑπερασπίζετο τὴν μάθησιν. « Ἀπὸ γὰρ τῆς
 ἀμαθείας (φησὶν) εἰς ἅπαν εἶδος κακίας ἀναρπάζονται οἱ
 τῶν μαθημάτων ἄμειροι· καὶ πάλιν ἐξεναντίας ἡ μάθησις
 καὶ ἡ παιδεία τὸν ἀνθρώπινον νοῦν εἰς ἀρετὴν ἐπιχρώννυσι,
 καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει διδάσκαλος καὶ δημιουρ-
 γὸς, εἰ μόνον ἄνθρωπος εἴη ὁ σπουδὴν καὶ παιδείαν
 ἀσπάζόμενος, καὶ μὴ παντάπασι τυγχάνοι ἀπεσκληρηκῶς,
 καὶ ἐκ φύσεως ἔχει δευσοποιὸν καὶ ἀναπόπλυτον μιαιφάνῃ (α).

§. 5. Τοιαῦτα καὶ ἐφρόνουν καὶ ἐδίδασκον καὶ ἐνήργουν
 καὶ οἱ λοιποὶ θεοφιλεῖς καὶ φιλοπάτριδες διδάσκαλοι μη-
 δὺλως πρὸς τὸ ποικίλον τῶν πόνων καὶ δυσκολιῶν ἀποδυ-
 σπεπτοῦντες. Καὶ οἱ μὲν ἐδίδασκον ἐν τοῖς φροντιστηρίοις
 μικροῖς πολλαχοῦ καὶ στενοῖς καὶ πενιχροῖς, ἀλλ' ὅμως
 καρποφόροις. Οἱ δ' ἐκήρυττον τὸν θεῖον λόγον ἐπ' ἐκκλησίαις,
 οἱ δὲ καὶ ἐν πόλεσι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις (ὅπου
 διεσώθησαν καὶ βιβλιοθήκαι ἐπισημότεραι) συνέγραφον καὶ
 ἰδίας τινὰς συγγραφὰς κατὰ τὴν ἀττικωτέραν ἑλληνικὴν,

(α) Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου Φροντισματα κει. ξ. σελ. 47. Βιδυνη, 1805.

ἐξασκοῦντες τὸν Ἕλληνα λόγον, ὥπερ ἐχρῶντο καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαῖς, συνεργοῦντες τῇ μητρὶ καὶ τροφῶ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν ὡς ἐν τῇ τοῦ Νῶε Κιβωτῶ, διεσώθη τὸ γένος ὁμοῦ μετὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας τῶν δύο τῶν ἀχωρίστων τοῦ Ἕλληνος γνωρισμάτων· οἱ δὲ καὶ παρέφραζον ἐξηγοῦντες καὶ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων· καὶ ἦν ἄμιλλα λαμπρά, καὶ μόνος τούτων σκοπὸς ἡ τοῦ Γένους οἰκοδομὴ καὶ διδασκαλία. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἱερὰν γάζαν οἱ ἐργάται τῆς παιδείας οὐ μόνον γραμματικά, μαθηματικά, γεωγραφικά, φιλοσοφικά, ἱστορικά, ἐκκλησιαστικά συγγράμματα κατέβαλλον, ἀλλὰ καὶ τῆς σωσανδρικῆς τέχνης τὰ διδάγματα προσεφιλοτιμοῦντο καταστῆσαι κοινότερα, πρὸς τοὺς ὀργῶντας καὶ τούτων γνῶσιν τινὰ λαβεῖν. Καὶ οἱ λόγιοι λοιπὸν Ἀσκληπιάδαι κατ' ἰδίαν ἐδίδασκον ἢ συνέγραφον τὰ πρὸς ὀδηγίαν τῶν μὴ δυναμένων εἰς ξένην γῆν ἀπελθεῖν, ὅπως ἐντελέστερον ἐκεῖ διδαχθῶσι τὴν λαοσωτήριον ἐπιστήμην (περὶ ὧν διὰ μακρῶν λέγειν οὐ τοῦ παρόντος ἐστίν), καὶ ἄλλοι δὲ σοφοὶ διδάσκαλοι, καὶ τοὶ μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος ἰατροὶ, μελισσῶν ἔργα, καὶ μυρμηκῶν φιλοπονίαν ἐκμιμούμενοι, ἐφιλοτιμοῦντο καὶ αὐτοὶ λείαν καὶ ὀμάλην τὴν ὁδὸν τῆς ἵπποκρατείου τέχνης παρασκευάσαι, καὶ ἐπίτομον εἰς τοὺς ἀπλουτέρους καὶ πενεστέρους, ὑπουργοῦντες προθύμως ἐκ τῶν ἐνόντων ταῖς παρούσαις τῆς πατρίδος ἀνάγκαις, καὶ μηδύλως διώκοντες ἐκ φιλοτιμίας τὴν περὶ τὸ τέλειον ἐκάστης διδασκαλίας ἄγαν ἀκρίθειαν, ὅποیان καὶ αὐτοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμων ἐθνῶν οἱ σοφοὶ καὶ περικλεέστατοι ἄνδρες σπανίως κατορθοῦσι (α).

(α) Οὕτω καὶ εἰς τὴν παρούσαν ἑκατονταετηρίδα λόγιος ἐμογενὴς μὴ ἰατρὸς μετέφρασεν εἰς ἀπλήν φράσιν τὴν περὶ θαμαλίδος διατριβὴν τοῦ

§. ζ. Μεταξύ ἰδὲ τῶν ἀρχαίων τούτων διδασκάλων δύο μάλιστα φαίνονται περὶ τὴν παράφρασιν τῶν Ἱπποκράτους λόγων ἀσχοληθέντες· ὅ,τε φιλόσοφος Μίρκος ὁ Κύπριος, καὶ ὁ ἐξ Ἀγράφων Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος (α). ἐκεῖνος μὲν ἀρχαιότερος· ὁ δὲ Γόρδιος σύγχρονος ἄλλων τε σοφῶν καὶ τοῦ περικλεοῦς καὶ ἰατροῦ καὶ διδασκάλου καὶ πολιτικοῦ, Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὧν τὰ ὀνόματα ἢ τῆς Ἑλλάδος ἰατρικὴ ἱστορία ἀείποτε μετ' εὐκλείας διαμνημονεύειν ὀφείλει. Οἱ θαυμάσιοι οὗτοι ἄνδρες θεωροῦντες ὀρθῶς τοὺς Ἱπποκράτους λόγους ὡς πηγὴν ἀπάσης ἰατρικῆς διδασκαλίας ἀνεξάντλητον, καὶ θεῖαν τινα κατελθοῦσαν εἰς ἀνθρώ-

Καρένου, γράψας καὶ τινὰς ὁδηγίας περὶ τῆς χρήσεως ταύτης· ἐπιγράφεται δὲ τὸ βιβλίον « Διδασκαλία παραινετικὴ περὶ τῆς χρήσεως τῆς δαμαλίδος παρά τινος φιλευσεβοῦς καὶ φιλανθρώπου ἄνδρος· καὶ ἡ κατ' αὐτὴν Διατριβὴ τοῦ ἱεροχ. ἰατροφ. Κ. Λουδοβ. Καρένου. Βιέννη 1805. Ὁ δὲ ἐν Ζέμωνι διάγων Ναοῦμ Δημητριάδης μετέφρασε τὴν τοῦ Μορ. Ἀσπέρου περὶ χολέρας διατριβὴν, ἥτις ἐτυπώθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1832. Ὁ δὲ λόγιος Ι. Δ. Μπαίλας μετέφρασε τὸ περὶ καθάρσεως σύγγραμμα τοῦ Λερούα, ὅπερ ἐπιγράφεται οὕτως· « Ἡ Θεραπευτικὴ μέθοδος, ἢ ἡ κάθαρσις διευθυνομένη κατὰ τῆς αἰτίας τῶν ἀσθενειῶν ἀναγνωρισθείσης καὶ ἀναλυθείσης ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι παρὰ τοῦ συμβουλευτικοῦ ἰατροχειρουργοῦ, Κ. Λερούα, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ παρὰ Ἰωάννου Δ. Μπαίλα. ἐν Ὀδησσῷ, 1833 ». Ἄλλα παραλείπομεν.

(α) Ὁ σεβάσμιος οὗτος πύλουμαθης ἱερομόναχος ἐγεννήθη ἐν χωρίῳ τῶν Ἀγράφων, ὃ καλεῖται Βραχνιανά. Καὶ ἐπαιδεύθη μὲν τὸν Ἑλληνα λόγον ἐπὶ τοῦ ἱεροφ. Ἀαρναντίας Εὐγενίου, ἠεροάσατο δὲ καὶ τῶν ἐν Παταβίῳ καὶ Φλωρέντιᾳ σοφῶν. Ἐπανελθὼν δὲ ἐκ τῆς Ἰταλίας διετέλεσε διδάσκων ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς. Ἐγραψε διάφορα συγγράμματα καὶ παραφράσεις, ἐν αἷς καὶ τὴν τῶν Ἱπποκράτους ἀφορισμῶν ἐρμηνείαν. Βλ. Δημητρ. Προκοπ. παρὰ Fabric. Bibl. Gr. vol. XI. p. 532, 548. — Μελετ. ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. 4. σελ. 141. — Γ. Αἰνῶνα ἐν Δ. Θ. η. ἢ Ἄναλεκτ. φιλόλογικ. ἱστορικ. κτλ. σελ. 22. Ναυπλίῳ 1831.

πους εὐσεργεσίαν (α), κατέβαλον μεγάλην ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἀφορισμῶν (ὡς προσίπομεν), καὶ τὴν διακοίνωσιν αὐτῶν εἰς ὁμογενεῖς ἀπόρους καὶ μὴ πάνυ ἐγκρατεῖς πολλῆς παιδείας ἑλληνικῆς. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Γορδίου παραλείπομεν ἥδη, μὴ ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρός (β). λέγομεν δὲ μόνον περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου.

§ π. Ἡ τῆς Κύπρου νῆσος, ἥτις ἐσχημίζετο καὶ τὸ πάλαι διὰ τὸ καρποφόρον τῆς χώρας καὶ τὸν κάλλιστον οὐρανὸν (γ), ἐξέθρεψεν ἄνδρας ἐνδοξοὺς ἀρχαίους τε καὶ νεωτέρους (δ). Καὶ ἀμαζύουσα αὐτὴ καὶ δουλωθεῖσα καὶ πολλὰ παθοῦσα καὶ δεινὰ ὑπὸ τῶν Φράγγων καὶ τῶν Ὄθωμανῶν οὐ διέλιπε στέργουσα καὶ φιλοῦσα τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμμάτων (ε). Ὄθεν ἐβάνησαν ἄνδρες ἐπίσημοι διδάξαντες

(α) « Διὸ μὲν οὖν γραφεῖται παρ' Ἰπποκράτους βίβλοι καὶ οἱ μεταρρομήνους τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἐπέδειξον καὶ εὖτως αὐτὰς κατακτάσονται, ὡς Θεοφύλακτος, καὶ οὐκ ἀνθρώπινον προελθούσης ἐκ στόματος Ἰσοκράτους. λ. Ἰπποκράτης: πρὸς καὶ τὸ ἑξῆς Specim. Pathologiae general. veterum Graecorum pag. 11.

(β) Μίχοι σήμερον οὐκ ἐκνήθησαν ἀνεχθεῖσαι ποῦ ποτε λαμβάνει κριμὴν ἢ ὑπὸ Γορδίου ἑρμηνεία τῶν Ἰπποκράτους ἀφορισμῶν. Καὶ ἵσταν ἔργον ἑλληνικόν, εἰ τις τῶν λαγίων ὁμογενῶν, αὐτῆ περὶ τὴν, φροντιστικὴ διακοινῶσαι τὰ εἶδητα πρὸς τὸ ὁμοίωτον.

(γ) Βλ. Finke Versuch ein. allg. medic. prakt. Geographie 1 Bd. p. 140.

(δ) Βλ. Mariti Voyages dans l'isle de Chypre, la Syrie et la Palestine trad. de l'Italien. vol. 1. p. 5. Paris 1791.

(ε) Μετὰ φρίκας διαγίνεται ἡ ἱστορία τῆς φουκατενίας καὶ τὴν ἐρωσιάνη καὶ ἀκάνθωρον τρέπαι, ἐν ἑστίαν περὶ τοῦς Κυπρίους εἰ κατακτάται τῆς νεύου τούτης κατὰ τὸ 1570 (βλ. Sagredo Memor. istor. de Monarchi Ottomanani pag. 544—545. Venetia. 1673. — Alix Precis de l'histoire de l'Empire Ottoman vol. 1. p. 310 Paris 1822). Ἄλλὰ οὖν καὶ τούτοις εἰ Κύπριοι καὶ τὸ πάτριον ἔθνος πατακόντες, καὶ εἰς ἕνα χρόνον μετακτετάμενοι ἐνωστῶν ἐχολαία Πέτρος ὁ Γαρφαῖνος, Κύπριος

ἐν τε τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι, καὶ ἀλλαχοῦ (α), καὶ τοῖ μὴ πάνυ εὐμενοῦς περὶ τε τοὺς κατοίκους καὶ τὰς Μούσας φαινομένης τῆς ἐν Κύπρῳ Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας (β). Ἐκ τούτων τῶν λογίων ἀνδρῶν εἰς ἐγένετο καὶ Μάρκος, ὅστις ἤκμαζε κατὰ τὴν ἰζ. ἑκατονταετηρίδα. Καὶ πῶς μὲν ὠνομάζετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ποῖον εἶχεν ἐπάγγελμα ἀγνοοῦμεν. Ἐπίσης ἀγνοοῦμεν καὶ τὰ περὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ ἀνατροφῆς διὰ ταῦτα βέβαιον μὲν οὐδὲν ἔχομεν εἰπεῖν, ὅπως καὶ ποῦ ἐπαιδεύθη ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος, ὡς σιωπῶσης τῆς ἱστορίας. Ὅσον δ' ἔξεστιν εἰκάσαι φαίνεται ὁ Μάρκος οὗτος ὅτι γεννηθεὶς πρὸς τὸ

ἀνὴρ, καταλιπὼν τὴν πατρίδα, κατὰ τὴν ἑπὶ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Λευκωσίας (τῷ 1570) ἀπῆλθεν εἰς Ἑνετίας, ὅπου τελευτήσας δέταξεν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ἵνα ἐκ τῶν καταλειφθέντων χρημάτων διδάσκωνται τέσσαρες νεοὶ ἐν Παταβίῳ εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Κυπρίου κατασταθὲν, καὶ Κ Ὑ π ρ ι ο ν ἐπικαλούμενον φροντιστήριον. Βλ. Nic. C. Papadopoli Histor. Gymnas. Patavini vol. 1. p. 37. Venetiis 1726.

(α) Οἶον Λεόντιος ὁ Εὐστράτιος, Ματθαῖος, οἱ ἱερομόναχοι, Ἰλαρίων ὁ Κιγᾶλας, καὶ ὁ φιλεπιστήμων Φιλόθεος ἀμφοτέρωθεν γενόμενοι καὶ ἀρχιεπίσκοποι Κύπρου, (βλ. Κυπριανοῦ ἱστορ. χρόν. τῆς νήσου Κύπρου σελ. 316, 360. Ἑνετίησι 1788), ὁ συγγενὴς τοῦ Ἰλαρίωνος Ἰωάννης ὁ Κιγᾶλας, διδάξας τὴν φιλοσοφίαν ἐν Παταβίῳ τῷ 1668 (βλ. Papadopoli. l. c. p. 180, 376. — C. Patina Lyceum Patavin. p. 58), Νεόφυτος ὁ Ροδινὸς, ἐκδοὺς διάφορα συγγράμματα ἐν Ρώμῃ (βλ. Allatii Ares urbanæ p. 188), Ἀλέξανδρος Συγκλητικὸς νομομαθέστατος ἀνὴρ (βλ. Rodotà del origine del 'rito Greco in Italia. vol. 3. p. 184. — Papadopoli. l. c. p. 271) κτλ. Τούτοις προστεθεῖτω καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἀριπρεπέστατος κοσμῶν καὶ διευθύνων τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τε Ὑ Γέ ν ο υ ς Σ χ ο λ ή ν, ὁ ἐπί τε εὐσεβεῖα καὶ ζήλῳ καὶ σοφίᾳ πολὺς Σαμουῆλ, ὁ καὶ πρώην Μεσημερίας γενόμενος ἐπίσκοπος καὶ εὐεργέτης.

(β) Βλ. Voyage de Levant etc. pag. 363. Περὶ δὲ τῶν πρότινων ἐν αὐτῶν γενομένων ἐν Κύπρῳ δυσπραγιῶν κτλ. βλ. I. Carne Reise im Orient p. 195. Iena 1827.

μέσον τῆς 17. εκατονταετηρίδος ἐπαιδεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ σχολείῳ, ἢ καὶ μοναστηρίῳ, (ὅπου μάλιστα ἐδιδάσκοντο οἱ τῶν Κυπρίων παῖδες (α))· εἶτα δὲ μεταβάς καὶ εἰς ἄλλο τῶν τότε περιφήμων φροντιστηρίων τῆς Ἑλλάδος, ἠκροάσατο τῶν ἐκεῖ δοκίμων καθηγητῶν, καὶ γενόμενος εὐδόκιμος καὶ γνωστός, ἔπειτα προσελήθη εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ σχολεῖον, ὅπου πολλοὶ ὁμογενεῖς ἐσχολάρχησαν, ἐγκατασπείραντες τὰ ζώπυρα τῆς παιδείας μέχρι καὶ τῆς ἑλληνικῆς παλιγενεσίας, ὅτε ἐπελθὼν ὁ σάλος τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων μετέστρεψε πάντα (β). Μίαν καὶ μόνην ἔχομεν ἱστορικὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ Μάρκου, τὴν ἐφεξῆς: « Μάρκος Κύπριος (λέγει Δημήτριος ὁ Προκοπίου), διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, ἀνὴρ ἰκανῶς εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς παιδείαν » (γ). Ἐκ ταύτης ἴσως τῆς μαρτυρίας ἀντέγραψε καὶ ὁ ἀοίδιμος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις τὰ ἐφεξῆς « ἐν δὲ τῇ κατὰ Βουκουρέστιον σχολῇ Μάρκον τε τὸν Κύπριον καὶ Γεώργιον τὸν Τραπεζούντιον » κτλ. (δ). Τὰ τοῦ Προκοπίου περὶ τοῦ Μάρκου εἰρημμένα μετέγραψε καὶ ὁ Βενδύτης (ε).

(α) Bl. R. Pococke's Beschreibung des Morgenlandes etc. vol. 2. p. 339. Erlangen. 1791.

(β) Ἐδίδαξαν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου Σεβαστὸς ὁ Κυμνίτης, Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος, Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, ὁ Πελοποννήσιος Νεόφυτος ὁ Καυτοκαλυβίτης, Μανασσῆς ὁ ἰατρός, Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, Λάμπρος ὁ Φωτιάδης, Κωνστ. ὁ Βαρδαλάχος, Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, Δ. Γοβδίλας ὁ ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας, ὁ πολυσέβαστος γέρον, Νεόφυτος Δούκας, κτλ. ὡσαύτως ἐν Ἰασίῳ ἄλλοι τε καὶ Στέφανος Δούκας ὁ Θεσσαλός.

(γ) Δημητρ. Προκοπ. ἐπιτετμ. ἀπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν κτλ. ἐν Fabric. Biblioth. Graeco. vol. XI. p. 535. Harl.

(δ) Εὐγέν. Λογικ. σελ. 44. (ε) Μιλετ. ἑκκλ. ἱστορ. τόμ. 4. σελ. 71.

§. θ'. Καί τὸ μὲν ἦθος τοῦ Μάρκου φαίνεται ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων πᾶν χρηστὸν καὶ εὐσεβές, ὅποῖον μάλιστα ὀφείλουσιν ἔχειν πάντες οἱ ἐπιχειροῦντες ἑτέρους διδάσκειν. Διδάσκοντα δὲ τὰ φιλόσοφα κατὰ τὸ σχολεῖον τὸν χρηστὸν Μάρκον Ραδουκάνος τις ἄρχων ἐκ τῶν ἰθαγενῶν, πολυῦδρις ἀνὴρ, πληροφορηθεὶς αὐτοῦ τὴν σοφίαν προέτρεψεν ὅπως ἀναδεχθῆ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ἰπποκράτους ἀφορισμῶν εἰς πεζὴν φράσιν· καὶ ὑπήκουσεν ὁ Μάρκος, καὶ τοι μὴ ἰατρός, καὶ δὴ προστησάμενος τὰ τοῦ Γαληνοῦ εἰς Ἰπποκράτην ὑπομνήματα, ἀπεμᾶξάτο τὰ ἀναγκαιότατα, καὶ παρέθηκε τοῖς φίλοις τράπεζαν λιτὴν μὲν καὶ ἀπλοϊκὴν, ἀλλὰ πολλὴν ἔχουσαν ἐπανθοῦσαν τὴν σαφήνειαν. Ταύτης τῆς ἐρμηνείας ἀπόγραφον περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἐμὰς πρό τινων ἡμερῶν, οὗ τινος ἔξεις εὐθὺς τὴν διαγραφὴν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, τοσοῦτον μόνον προμαθὼν, ὡς καὶ τοῦτο τοῦ Μάρκου χαρακτηριστικόν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἡμετέρῳ ἀπογράφῳ προστίθεται πρὸς τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ἕτερον ἀνώνυμον περὶ φιλοσοφίας συνταγμάτιον ἑλληνιστὶ γεγραμμένον ἔργον, ὡς εἰκάζομεν, καὶ τοῦτο τοῦ αὐτοῦ τῆς φιλοσοφίας διδασκάλου Μάρκου. Φέρουσι δὲ πρὸς ταύτην τὴν εἰκασίαν τὰ ἐφεξῆς· α) τὸ ὕφος τῆς φιλοσοφικῆς πραγματείας φαίνεται αὐτὸ καὶ τὸ τοῦ προοιμίου, τοῦ προτεταγμένου πρὸ τῆς ῥηθείσης ἐρμηνείας τῶν ἀφορισμῶν· β) ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη πραγματεία μνημονεύει φιλοσόφων ἀνδρῶν οὐχὶ νεωτέρων τῆς τοῦ Μάρκου ἐποχῆς· γ) ἀμφότερα τὰ τεύχη ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χειρὸς ἀντεγράφησαν ἀπ' ἄλλου χειρογράφου (καὶ τίς οἶδεν, εἰ μὴ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρωτογράφου) ὡς ἀδελφὰ τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀνωνύμου συνταγματίου (α). Πόσα δὲ ἄλλα καὶ ὅποια συγγράμ-

(α) Χάριν φιλολογικῆς περιεργίας ἀντιγράφομεν τὴν ἀρχὴν τῆς φιλο-

μάτα συνέγραψεν ὁ Μάρκος ἄγνοῦμεν, οὐδ' αὐτὸς ὁ Προκοπίου Δημήτριος ἐμνημόνευσέ τι περὶ τῶν σύγγραμμάτων τοῦ αἰοιδίμου Μάρκου, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς πρὸ μικροῦ μνημονευθείσης περικοπῆς.

§. ι'. Αὐτὸ δὲ, περὶ οὗ ὁ λόγος, τὸ ἀντίγραφον τῆς παραφράσεως τῶν Ἱπποκράτους ἀφορισμῶν ἐπιεικῶς ἀρχαῖόν ἐστιν, ὡς δείκνυσιν ἤτε τοῦ χάρτου κατασκευὴ καὶ ποιότης, καὶ τὸ εἶδος τῶν γραμμῶν καὶ τὸ γηραιὸν ἤδη καὶ ἀπαυρὸν καὶ λευκανθίζον χρῶμα τοῦ μέλανος, καὶ τοι πολλαχοῦ βαθέως εἰσδεδυκτός εἰς τοὺς πόρους τοῦ χαρτίου. Ἔστι δὲ τὸ μέγεθος τοῦ χειρογράφου εἰς σχῆμα τετάρτου, καὶ σύγκειται ἐκ 243 σελίδων, εὐκρινῶς καὶ καθαρῶς, (ὡς γοῦν ἐπὶ τὸ πᾶν) γεγραμμένων. Φέρει δὲ ἡ βίβλος ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν. *α* *Μετάφρασις τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον μετὰ τιος ἐπιστασίας καὶ ἐρμηνείας ἐκ τῆς τοῦ Γαληνοῦ διδασκαλίας συλλεγείσης, σμικρᾶς τιος ἕνεκα κατααλήψεως καὶ*

σοφικῆς ταύτης πραγματείας. Ἀρχεται δὲ αὕτη οὕτως: *α* Ἦν τινα νῦν φιλοσοφίαν λέγομεν, σοφίαν οἱ ἀρχαῖοι προσηγήρευον, γνῶσιν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τῶν ἐν οἷς ταῦτα περιέχονται αἰτίων. Ταύτην παρὰ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ κατὰ πάντα ἐντελῆ καὶ πόνου παντὸς ἀπηλαγμένην παραλαβεῖν λέγεται ὁ πρωτόπλαστος Ἀδάμ. Ἐπεὶ μέντοι διὰ τὴν τῆς θείας ἐντολῆς παράβασιν καὶ ἀθέτησιν ἐκ τοῦ τῆς Ἐδέμ χωρίου, ἐν ᾧ ἐτέθη, ἀποικος ἐγένετο, πρὸς ταῖς ἄλλαις ποιναῖς τῆς ἀμαρτίας ἐν αἷς ὑπεύθυνος καθεστήκει (ἴσ. γρ. καθέστη καὶ) τῷ τῆς ἀγνοίας σκότει παραδοθεῖς, ἐπὶ τοῦτο καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν πάντας καθείλκυσε· διὸ μηδὲ ἴχνος σχεδὸν τοῦ ἐξόχου καὶ οὐρανοῦ δώρου ὑπελείφθη. Ὅθεν ἔνιοι τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀποθέμενοι μὲν τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπικρατοῦσαν μωρίαν, τῷ δὲ θαυμασμῷ τῶν καλλίστων πραγμάτων προαχθίντες καὶ παρὰ τῆς ὁσημέραι παρατηρήσεως τῶν καθ' ἕκαστα ἀποτελεσμάτων, ἧτις καὶ ἐμπειρία λέγεται, ἐκδιδαχθέντες ἐκ βάθρων ταύτην ἀναγείραι σπουδῆ πάση οὐκ ὤκνησαν ἢ κτλ.

οδηγίας τῶν τε ἀκριβῶν, καὶ τῶν πρωτοπείρων τῶν τῆς
 ιατρικῆς ἐπιστήμης ὀργίων, τῆς δαιμονίως λυσιτελεστά-
 της τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ. Χριστὸς δ' ἠγεσθω ποιοῦντι
 μοι τόδε ». Καὶ τὸ μὲν προοίμιον γέγραπται πρὸς τὸ ἀτ-
 τικώτερον ἢ δὲ ἐρμηνεῖα εἰς πεζὴν φράσιν· διατέτακται
 δὲ ὡδε ἡ συγγραφή. Πρῶτον προηγεῖται τὸ τοῦ Ἱπποκράτους
 κείμενον, εἶτα ἔπεται ἡ ἐρμηνεῖα· καὶ μετ' αὐτὴν σχόλιον
 (ὑπερ οὐ διὰ πάντων γέγραπται τῶν ἀφορισμῶν) διαλευ-
 καῖνον ἐκτενέστερον τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλληνικοῦ κειμένου.
 Ταύτην δὲ τὴν τάξιν ὁ Μάρκος διατηρῶν μέχρι τοῦ Ε.
 βιβλίου Ἀφορ. 23. ὅπου εἶτ' αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, εἴτε καὶ
 (τὸ πιθανώτερον) ὁ τοῦ πρώτου μεταγραφέως ὄκνος, κατα-
 παύσας καὶ τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὰ σχόλια, καταχωρίζει
 μόνον τὸ κείμενον ἐλληνιστί· πρὸς δὲ τῷ τέλει τοῦ ἐσχάτου
 ἀφορισμοῦ προστέθεται, ὡς κόρωνις, τὰ ἐφεξῆς « τῷ συντε-
 λεστῇ τῶν καλῶν Θεῶ ἰδέα ». Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γενεῇ
 περὶ τῆς βίβλου.

§. ια. Ἴνα δὲ σαφέστερον καταφανῆ ἡ τοῦ Μάρκου μέ-
 θοδος, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ λεκτικοῦ ιδιότης, καταχωρίζομεν
 ὁλόκληρον τὸ προοίμιον τοῦ βιβλίου, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ
 πρώτου καὶ τοῦ τρίτου τῶν Ἱπποκράτους ἀφορισμῶν. Ἄρχε-
 ται γοῦν τὸ προοίμιον οὕτω.

« Τοῖς ἐντευξομένοις τῷ παρόντι συντάγματι φιλολό-
 γοις καὶ μουσολήπτοις, μάλιστα δὲ τοῖς Ἀσκληπιάδαις,
 Μάρκος ὁ ἐκ Κύπρου, εὖ πράττειν διὰ μακροῦ ».

« Πάνυ σφόδρα ἐκλιπαρῶ τοὺς τὸ παρὸν διερχομένους πο-
 νημάτιον προπετείας ἥμιστά με γράφεσθαι, ἐρμηνεύειν ἐπι-
 θαλόντα τὰ μηδὲν μοι εἰς πείραν ἀμωσγέπως ἐλθόντα,
 οὔτε μὴν λόγοις τεχνικοῖς παρά τινος διδαχθέντα. Ἰατρι-
 κῆς γὰρ μεθόδου καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐμπειρίας οὐδ' ἄκροις

χειλέσιν (ὡς λέγεται) ἐγευσάμην· τὸ δ' ἐφ' οἷς οὐκ ἐγυμνάσθην ἐτοίμως καὶ ἀνίπτοις ποσὶν εἰσφρῆται· καὶ ἀποφῆσθαι, μὴ οὐχὶ ἐν αἰτίαις εἶναι, οὐκ ἔχω συμβαλεῖν. Τόδε γοῦν ἀναπολῶν μετὰ δέους, καὶ πολὺ ἀνεδυόμην τούγχειρημα οὐκ ἦν μὲν τοι μοι, [καὶ] βουλομένῳ, διὰ τέλους ἀντισχεῖν ἐπιτάγματι, πολλῶν ἕνεκα· τί γὰρ ἂν καὶ πάθοι τις, ὅθ' ὑπὲρ ἀνδρὸς εὐνουστάτου καὶ ἐπισήμου προσβιάζοιτο; ἀμέλει τοι τοῦ τοῖς ἐπιτηδεύουσιν μὴ πειθαρχεῖν καὶ ἀντιπράττειν τὸ κρείττω ἢ κατ' ἐμὴν δύναμιν ἐπιχειρήσασθαι ἀνθειλόμην, καὶ [εἰς] προὔπτον κίνδυνον ἐμαυτὸν ἐπιρρίψαι, χάριτας ἀποτινῶν τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ πανευγενεστάτῳ ἄρχοντι μεγάλῳ κομισῶ, κυρίῳ κυρίῳ Παδουκάνῳ, τῷ Κατακουζηνῷ, τῷ τὰ τοιαῦτά μοι ἐπιτρέψαντι, ἀνδρὶ φιλογενεστάτῳ, καὶ εὖ μάλα κοσμίῳ, [καὶ] τῶν καλῶν δαιμονίῳ ἐραστῇ ἀλλὰ καὶ πλεῖον νόον συλλεξάμενῳ [ἐν] ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν, χ' ἀτέρων ἀστέων μακρῆς ἀποδημίας, ἱστορίας ἕνεκα τῶν βελτίστων· διὸ καὶ πολὺμητις κατ' Ὀδυσσεά τῇ ἐνεγκούτῃ ἐπανῆκε. Ταύτη καὶ γὰρ ἡ πολιτικὴ τελειότης, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν εὐμάρεια τοῖς ἐπισπέρχουσιν· εἴωθε προσγίνεσθαι· ὥστε μὴ ὅτι γε ἑαυτοὺς ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ὠφελεῖν δυνάμειος ἔχειν· ὁ δὲ τρόπος τῆς εἰς πεζὴν φράσιν καὶ [τὸ] χυδαιότερον ἐρμηνείας οὐ τῇ λέξει μᾶλλον ἢ τῇ ἐννοίᾳ τῶν λεγομένων τὸν νοῦν ἐφιστῶν, τῷ περιφραστικῷ εἰκέναι δόξειεν· τὰ μὲν παρενέριων ταῖς τοῦ Ἰπποκράτους λέξεσι, τὰ δ' ἔξωθεν διὰ σχολίων ἀναπτύσσων, τῇ [τε] δυνατῇ συντομίᾳ καὶ διασαφήσει χριώμενος· ἠρανίσθην δὲ τὰ πλεῖστα [ἐκ] τῶν τοῦ ἰατρικωτάτου Γαληνοῦ ὑφηγήσεων καὶ ἐπιστασιῶν. Ἐβῆρωθε ἐν Κυρίῳ εὐπραγοῦντες ἀνδρῶν φέριστοι, τῶν βελτιόνων καὶ ἐντελεστέριων αἰεὶ ἐφιεμένοι ». — Καὶ τὰ μὲν τοῦ προοιμίου τοιαῦτα.

§. ιβ. Τὰ δὲ τῆς ἑρμηνείας τῶν ἀφορισμῶν ἔχουσιν ὡς ἐφεξῆς·

Εἰς τοὺς Ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους
ὑπόμνημα πρῶτον.

Κεῖμενον.

Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπὴ. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου συγκρινομένη μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἰατρικῆς τέχνης (περὶ τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ὁ παρὼν λόγος) ὑπάρχει ὀλίγη, καὶ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς τελείαν κατανόησιν καὶ ἀπόκτησιν τῆς τέχνης. Ὅθεν εἶναι σφόδρα χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖα ἡ ἐπιμελὴς ἀνάγνωσις τῶν βιβλίων τῶν προγενεστέρων, καὶ μάλιστα τῶν συντόμων διδασκαλιῶν, ὅπου ὀριστικῶς καὶ κεφαλαιωδῶς ἐρμηνεύουσι τὰς τεχνικὰς ἐνεργείας. Ἐξ τοῦ ἐναντίου ὅμως ἡ τέχνη εἶναι μακρὰ καὶ ἐπέκεινα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου· τὸν δὲ καιρὸν, εἰς τὸν ὁποῖον δοκιμάζονται αἱ ἐνεργεῖαι αὐτῆς, τὸν ἔχει πολλὰ στενὸν καὶ ὀλιγοχρόνιον διὰ τὴν τάχειαν μεταβολὴν τῆς ὕλης τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων· ἡ πεῖρα πάλιν εἶναι σφαλερὰ διὰ τὸ τίμιον καὶ τὴν ἀξίαν τῆς αὐτῆς ὕλης τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, ὅτι ἐπάνω εἰς αὐτὰ νὰ δοκιμάζῃ βότανά καὶ θεραπεύματα ἀδοκίμαστα· καὶ ἡ μετὰ χρόνου (ἴσ. γρ. Μετὰ πόνου καὶ ἡ) κρίσις, δηλαδὴ νὰ ἀποφασίζῃ ἐκεῖνα ὅπου πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἰατρός εἰς κάθε ἀσθένειαν· πρέπει δὲ ὄχι μόνον ὁ ἰατρός νὰ κάμῃ τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀσθενὴς νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς παραγγέλιας τοῦ ἰατροῦ, νὰ μὴ ποιῇ τὸ ἐναντίον· καὶ οἱ ἐπιστάται τοῦ ἀρρώστου νὰ ἦναι

ἐπιτήδαιοι νὰ καταλαμβάνουν καὶ νὰ τελειώνωσι τὰ ὅσα ὁ ἰατρός παραγγέλλει καὶ ἀκόμη τὰ ἔξωθεν περιστατικά νὰ ἦναι ἐτοιμασμένα καλῶς, ὡτάν αἱ κατοικίαι ἢ ἔργα ἢ λόγια ὁποῦ δίδουσι τοῦ ἀσθενοῦς λύπην ἢ θυμὸν καὶ ἄλλα παρόμοια ὁποῦ ἐμποδίζουσι τὸν ὕπνον, ἢ τὴν πρόγνωσιν, ἢ τὴν θεραπείαν.

Κεῖμενον.

Ἐν τοῖσι γυμναστοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι, σφαλεραί, ἦν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. Οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέσιν· ἐπεὶ δ' οὐκ ἀτρεμέουσιν οὐδ' ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τοιούτων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει, μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. Μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας εἰς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γάρ. Ἄλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ἢ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, εἰς τοῦτο ἄγειν· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσεις, αἱ εἰς τὸ ἔσχατον ἄγουςαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψεις, αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ εἶναι, σφαλεραί.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τοὺς γυμναστικούς καὶ παλαιστὰς αἱ ἄκραι καὶ μέγιστα εὐεξίαι εἶναι ἐπικίνδυνοι, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὸ ἔσχατον· διότι δὲν δύνανται νὰ στέκωνται εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μήτε νὰ ἡσυχάζουν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἡσυχάζουν, πλέον δὲν ἔμπροσθιν νὰ αὐξήσουν εἰς τὸ καλλήτερον, ἀκολουθεῖ λοιπὸν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸ χεῖρότερον. Διὰ ταύτας λοιπὸν τὰς αἰτίας ὠφελεῖ νὰ πύση τινὰς ὀγλήγωρα αὐτὴν τὴν ὑπερβολικὴν εὐεξίαν (διὰ κενώσεως δηλονότι) διὰ νὰ λάβῃ πάλιν τὸ σῶμα ἀρχὴν θρέψεως· ὅμως πάλιν τὰς κενώσεις νὰ μὴ τὰς κάμνη ὑπερβολικὰς, διότι εἶναι ἐπικίν-

δυνον: Ἀλλὰ τοσοῦτον νὰ κενώσῃ ὅσον δύναται νὰ ὑποφέ-
ρη ἡ φύσις τοῦ μέλλοντος δεχθῆναι τὴν κένωσιν, διότι
ἀπλῶς αἱ ὑπερβολικαὶ κενώσεις πάντοτε εἶναι ἐπικινδυνώ-
δεις· ὁμοίως πάλιν καὶ αἱ ἀνατροφαὶ εἶναι κινδυνώδεις, αἱ
ὅποια ἀρχίζουσι νὰ γίνωνται ἀπὸ τὰς ἀμέτρους κενώσεις.

Σχόλιον.

Οἱ ἀθληταὶ διὰ νὰ θρέψουν καὶ νὰ παχύνουν τὰ κορμιά
τους εἰς τὸ νὰ ἦναι ῥωμαλαῖοι νὰ καταπονοῦν τοὺς ἀντι-
πάλους των, τρώγουσι πολὺ καὶ γεμίζουσιν ἀπὸ τὴν πο-
λυφαγίαν καὶ πολυποσίαν τὰ ἀγγεῖα τοῦ σώματος καὶ
στενοχωροῦνται· μαζώνονται δὲ καὶ περισσῶς χυμοί· ὅθεν
πολλάκις περισσοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀποθνήσκουν ἐξαφνα ἀπο-
πνιγόμενοι, ἢ σκάζοντες μὲ τὸ νὰ σβεσθῇ τὸ ἔμφυτον θερμόν·
διὰ τοῦτο πρέπει ταχέως νὰ παύσῃ ὁ ἰατρός αὐτὴν τὴν
ὑπερπλήρωσιν μὲ κένωσιν, διὰ νὰ ἔχῃ τόπον νὰ ἀνατρέφῃ-
ται τὸ σῶμα· καὶ ταύτην ὄχι ἄμετρον, στοχαζόμενος ὄχι
μόνον τὴν ποσότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν τοῦ κενουμένου
ἀνθρώπου, ὅσον δύναται διὰ νὰ μὴν ἀσθενήσῃ ἡ φύσις, καὶ
δὲν δύναται νὰ κάμῃ ἢ τὴν χώνευσιν ἰκανὴν, ἢ τὴν αὔξησιν,
ἢ τὴν ἐξομοίωσιν.

§. ιγ. Ἰκανὰ ταῦτα, ὦ φιλότης, ἵνα δείξωσι τὴν τοῦ
παραφραστοῦ μέθοδον, πλείω δὲ τούτων ἐνταῦθα μεταγρά-
φειν οὐθ' ὁ τόπος οὐθ' ὁ χρόνος ἐπιτρέπουσι. Τυχούσης δ'
εὐκαιρίας προσφορωτέρας δημοσιεύσομεν πᾶσαν τὴν τοῦ
Μάρκου παράφρασιν, περιεργείας χάριν φιλολογικῆς. Ἐλ-
πίζομεν δὲ ὅτι καὶ ἡ μικρὰ αὕτη νύξις κεντήσῃ τὴν φι-
λοκαλίαν τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων ἵνα κοινοποιῶσι καὶ ἄλ-
λων ἐπιστήμων διδασκάλων λαμβάνοντας κόπους, καὶ οὕτω
κατὰ μικρὸν συναρμολογηθήσεται ἡ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ
Βυζαντίου φιλολογικὴ τε καὶ ἰατρικὴ τῆς Ἑλλάδος ἱστο-

ρία, ἣτις οὐ μόνον ἑλλειπτής ἐστὶ καὶ ἀτελής, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἐν τοῖς πλείστοις ἡμελημένη (α). Σὺ δέ, φίλε,

(α) Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας τὰ ἐφεξῆς συνταγμάτια,

Δημητρίου Προκοπίου ἐπιτετημένη ἀπαριθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν, καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνοούτων. ἐν Fabric. Biblioth. Græc. vol. XI. p. 521—553. Harl.

Κατάστασις τῶν λογικῶν μαθήσεων καὶ ἐπιστημῶν παρὰ τοῖς νῦν Γραικοῖς, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ῥωσσοῦ παρὰ Εὐθυμίου Φιλάνδρου Τεργέστη. 1810 8. σελ. 29.

Ἀπολογία ἱστοριοκριτικῆ συντεθεισα μὲν Ἑλληνιστὶ ὑπό τινος φιλογενοῦς Ἑλλήνος, ἐπεξεργασθεῖσα δὲ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τινῶν σημειωμάτων ὑπὸ Ἀναστασίου ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῶν Ἀμπελακίων. Τριεστὶ 1814. 8.

C. I c k e n Leucothea. Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen ect. 2 Bd. Leipzig 1825. 8.

J a c. R i z o Cours de Literature Grecque moderne. Gencv. 1828.

A c h i l. V a r v e s s i s sul corso di Letteratura Greca moderna di Giac. Rizo-Nerulos parole. Messina, 1843.

Διέλαβον δὲ ἐπιτροχάδην περὶ τῆς νεωτέρας ταύτης φιλολογίας, ὅτε Biörn-
stähl (Briefe auf seinen auslaendis. Reisen 6 Th. Leipzig 1777—
87. ὁ 6 τόμος) καὶ ὁ Pouqueville (Voyage en Morée vol. 1. p. 337.
Paris 1805) καὶ ὁ Leake (Researches in Greece pag. 77—96) καὶ ὁ
Wachler (Handbuch der Geschichte der Litteratur. 3. Th. p. 370.
Frankfurt 1824) καὶ ὁ Kind (Beiträge zur besseren Kenntniss des
neuen Grichenlands etc. p. 171—211. Neustadt. 1831). Ὑπάρχουσι δὲ
πρὸς τούτοις διεσπαρμένα πολλὰ περὶ ταύτης τῆς φιλολογίας οὐ μόνον ἐν τῇ τοῦ
Μελετίου Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίᾳ, καὶ τῇ τοῦ Δοσιθέου Δωδεκαβίβλῳ (βιβλ. ΙΑ.
κῆφ. α. §. ζ. σελ. 1179), καὶ τῇ τοῦ Φαβρικοῦ Ἑλληνικῆ Βιβλιοθήκῃ, ἀλλὰ
καὶ ἐν τοῖς τοῦ Παπαδοπούλου, Πατίνα, Φακκιολάτου, Ῥοδοτᾶ, Λαμίου,
κτλ. συγγράμμασιν. Ἦδη δὲ καὶ ὁ περικλεῆς τοῦ Ἑλληνομνήμονος συντάκτης
(ὁ σοφὸς Μουστοξύδης) χρηρηεῖ καλὰς καὶ γενναίας εἰς τοῦτο συνδρομάς.
Ὑπάρχει δὲ καὶ σύγγραμμα χειρόγραφον περιέχον τὴν ἱστορίαν τῶν νεω-
τέρων πεπαιδευμένων Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ ἐκ Σιατίστης Γεωργίου Ζαθεῖρα
συντεταγμένον, ἐπιγραφόμενον Θέατρον Ἑλληνικόν, ὅπερ ἔμελλε δι-

σύγγνωθι διὰ τὸ μακρότερον τῆς κυρίως ὑποθέσεως εἰσὸδιον τῆς ἐπιστολῆς, ἀπομηκυνθέντος τοῦ λόγου χάριν τῶν μισούντων τοὺς Ἕλληνας δωρεάν, καὶ δέξαι μετ' εὐμενείας τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις, ἐπαυχόμενος ἵνα ἡ καθ' ἡμᾶς νεολαία προῖουσα πρὸς τὰ κρείττω καὶ φρονούσα γενναιότερα καὶ ἑλληνικώτερα ἀναδείξῃ πολλοὺς μιμητὰς καὶ διαδόχους τῆς εὐσεβεστάτης καὶ φιλογενοῦς σοφίας καὶ ἀρετῆς τῶν τε πρὸ τοῦ Μάρκου ἀπὸ Γενναδίου τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἄλωσιν Πατριάρχου καὶ ἐφεξῆς διαλαμπάντων μέχρις αὐτοῦ Μάρκου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτόν, οἶον, Ἰερεμίου, Μελετίου, Χρυσάνθου καὶ ἄλλων Πατριαρχῶν, Μουσούρου, Καλλιέργου, Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου, Παναγιωτάκη, Μελετίου τοῦ Συρίγου, Βησσαρίωνος τοῦ Μακρῆ, Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, Γεωργίου τοῦ Σουγδουρῆ, Γερασίμου τοῦ Βλάχου, Γορδίου, Μαυροκορδάτων, Ἰακώβου Μάνου, Πατουσῶν, Μπαλάνων, Παλαμαδῶν, Γεωργίων, Νεοφύτου τοῦ Κανσοκαλυβίτου, Κορηλίου, Καβαδία, Θωμᾶ τοῦ Καστορίας Οἰκονόμου, Εὐγενίου, Θεοτόκου, Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, τοῦ Πλαταμῶνος Διονυσίου, τοῦ Καμπανίας Θεοφίλου, τοῦ Ἀρδαμερίων

μωσαίου ἐν Βιέννῃ ὁ μακαρίτης Ἄνθιμος Γαζῆς (βλ. Ἀπολογία ἱστορικρο-
τικῆ κτλ. σελ. 213)· ἀλλ' οὐκ ἔφαθ'· καὶ ἐστὶν ἔργον εὐχῆς, ἵνα τοῦτο
δημοσιεύσωσιν οἱ ἔχοντες. Ὅτι δὲ ἡ διακρίσις τούτων βιβλίων μετὰ κρί-
σιως καὶ ἀκριθείας γεγραμμένων ἐστὶν ἀναγκαία καὶ μάλιστα συμβάλουσα
πρὸς δόξαν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ δῆλωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ καθ' ἑαυ-
τὸ τοῖς ὀρθῶς σκεπτομένοις φανερόν. Διεκήρυξε δὲ τρανώτατα πρό τινων
ἐναυτῶν καὶ ὁ σιδαστός μοι Πατὴρ ὅτι « τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος καὶ δεῦλον
ἴδν. δὲν ἔπαυσεν ἐκφέρειν, ὡς ἀραιὰς τινὰς ἐπιφυλλίδας καὶ ἄλλα μικρὰ
πικραυειμένους Ἕλληνας, εἴτινες διετήρησαν ἀδιάκωπον τῆς παλαιᾶς ἑλλη-
νικῆς παιδείας τὴν συνέχειαν, θεραπεύοντες ὅσον ἰδύναντο τοῦ ἔθνους τὴν
δυστυχίαν, ὡς φησὶται ἐν τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἐταν
συγγραφῆ ὑπ' ἀνδρῶν ἑλλήνων καταγράψοντες ἐπιμελῶς δῶλον τῶν μετὰ τὴν
ἄλωσιν γενομένων συγγραφέων τὰ ἑλληνικὰ συντάγματα, καὶ τετυπωμένα
καὶ ἀτύπωτα » (Περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλλ. γλώσσης σελ. 520).

Ἰγνατίου (α), Πεζάρου, Λάμπρου, Λογάδου, Κούμα, Ἰωάν. Σελεπῆ, Βαρδαλάχου, Γαλανοῦ τοῦ Ἀθηναίου (β), Κυρίλλου τοῦ Πατρέως (γ), Γρηγορίου τοῦ Σαράφη, Κυριακοῦ καὶ Στεφάνου τῶν Οἰκονόμων, καὶ ἄλλων πολλῶν, ἐν τῇ Ἑλλάδι τὸ πλεῖστον καὶ μάλιστα τὸν Ἕλληνα λόγον ἐκπαιδευθέντων, ἀοιδίμων διδασκάλων, ὧν οἱ καρποὶ καὶ ἐν τοῖς δυστυχεστάτοις καιροῖς ὠφέλιμοι καὶ διαρκεῖς ἀπέβησαν καὶ ἀμάραντοι, καὶ ἡ μνήμη καὶ τὰ ὀνόματα θάλλουσι μετ' εὐκλείας. Καὶ ζῆλον δὲ τοῦ καλοῦ τοῖς ἀπογόνους ἐμπνέουσιν οὐχ ἦττον, ἢ τὰ βόδια τὰ εὐώδη, ὧν μαραίνονται μὲν τὰ φύλλα, τὸ δὲ μύρον ἡδίστην ἐκπνέει καὶ διαρκοῦσαν τὴν εὐωδίαν. Οὕτω καὶ τῆς ἀληθοῦς παιδείας τὸ πολύτιμον μύρον εὐωδιάζει τὰς ψυχὰς τῶν εἰδότων τιμᾶν ἀρετὴν, καὶ πρὸς πᾶν καλὸν ἐνισχύει· τοὺς δὲ κακοίθεις συκοφάντας, ὅσοι καὶ αὐτὴν τῆς Ἑλλάδος τὴν δυστυχίαν ἐφθόνησαν, ὡς κακὰ ζώφια πολλαχόθεν περιβομβήσαντες, τοὺς τοιοῦτους ἀπελαύνει οὐχ ἦττον, ἢ τοὺς κανθάρους (φασὶν) ἢ τῶν μύ-

(α) Ὁ σοφὸς καὶ σεβάσμιος οὗτος ἱεράρχης ἦν ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας. Ποιμαίνων τὴν τῶν Ἀρδαμερίων ἐπισκοπὴν ἠγωνίσθη μεγάλως εἰς σύστασιν σχολείων (βλ. Ἀπολογ. ἱστορικροτικὴ κτλ. σελ. 217). Τριεῦτον ζῆλον ἔδειξεν ὕστερον εἰς τὴν Μονεμβασίαν, ὡς τοπιτηρητῆς, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν τῆς Γορτύνης ἐπισκοπὴν. Ζήσας ἔτη 75 ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ (τῷ 1839, Σεπτεμ. 17), καὶ ἐτάφη ἐνταῦθα ἐν τῇ τῶν Ἀσωμάτων μονῇ (βλ. καὶ Ἐφημ. Αἰῶν. Ἀριθμ. 100).

(β) Οὗτος διέτριψεν ἐν Ἰνδίᾳ διδάσκων ἐπὶ 40 ἔτη τὴν ἐν Καλκούτῃ κινότητα τῶν ὀρθόδοξων Ἑλλήνων. Ἐτελεύτησε κατὰ τὸ 1841 ἔτος, καταλιπὼν τὴν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μεταφράσεις λαμπρῶν ἰνδικῶν συγγραμμάτων, (οἷον Βαλαραβάκα μεταγλωττισθεῖσα ἀπὸ τοῦ Βραχμανικοῦ παρα Δημητρίου Ἀθηναίου τοῦ Γαλανοῦ. — Βισνουσσαρμὰν ποίημα πολιτικόν, οἰκονομικόν καὶ ἠθικόν ἐπικαλούμενον Παντσατάουτρα. — Ῥαγγῦ Βάνσα, τρυτέστι γενεαλογία τοῦ Ῥαγγῦ, ἐξ οὗ κατάγεται ὁ περίφημος Ῥάμας. κτλ.) θησαυρισθέντων ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐπαινεῖ δὲ τὸν Γαλανὸν καὶ ὁ Ζακύνθιος, Νικόλαος ὁ Καιφαλάς (βλ. Σύνοψιν Γνωμῶν ἠθικῶν τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου Σανακία ἐκ τῆς Σανσκριτῆς εἰς τὴν ἑλληνίδα καὶ ἱερὰ ἰδὲ μπιενχθεῖσα φωνῆν ὑπὸ Νικολάου Καιφαλά σελ. 6. Ῥώμη 1825. 4.)

(γ) Τούτου κείνται χειρόγραφοι 8 τόμοι ποικίλης ἐρμηνείας εἰς τὴν ἱερὰν Βίβλιν τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἐτελεύτησεν οὗτος τῷ 1827 ἐν Βουκερυστίῳ.

ἔρων ὁσμῇ. Καὶ ματαιοῦνται μὲν αἱ τούτων ἑρεσχελῖαι, ὡς ὄνειρα νυκτὸς μελαίνης ἀφανιζόμεναι, μένει δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἡ ἀρετὴ τηλαυγὴς καὶ ἀρίδης, καὶ δικαία δὲ ἡ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ὁμογενέσιν καύχησις αὐτῶν. Τῶν γὰρ ἐναρέτων καὶ φιλογενῶν καὶ ἀληθῶς πεπαιδευμένων τὸν στέφανον οὐδεμία φθόνου καὶ δυσμενείας ἄχαρις πνοὴ δύναται ἀπομαράναι. Κἂν πρὸς καιρὸν ἡ βασκανία τῶν φαύλων ἀνθρώπων τὰς πράξεις τὰς καλὰς ἀμαυροῦν ἐπιχειρήσῃ, ταχέως πάλιν ἡ μαρμαίρουσα λάμψις τῆς ἀληθείας ἀνατείλασα, διεσκέδασε τὴν ἀχλὺν, καὶ τὴν πραγματικὴν τοῦ καλοῦ ἀξίαν ἀγῆραντον ἐξέφηνε· καὶ πολύτιμον· αὐτὸ δὲ μῶμος ἔν' ὁ φθόρος, ἔνθα ναίειτο »!

Ἀθήνησι, τῆ 31 Ἰουλίου 1843.

Σημείωσις ἀνήκουσα εἰς τὸ κείμενον. Σελ. 12 (α).

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀγυρτίας τοῦ μωροσόφου Φαλμεραυέρου σημειοῦμεν ἐν κεφαλαίῳ συνοπτικῶς καὶ ἐμπαρόδως τὰ ἐφεξῆς.

Τρεῖς κυρίως ὁ ἄνθρωπος οὗτος κατέβαλε βάσεις τῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτοῦ τερατολογίας, τὰς ἐπομένας·

Α) Εἰσάγει τοὺς Σλάβους μυριάδας πολλὰς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Πελοπόννησον τῷ 589. Καὶ τούτου φέρει μαρτυρίαν μίαν καὶ μόνην ἐκ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Νικολάου (τῷ 1081), ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν ἐπιστολῇ, γράφει τὰ ἐφεξῆς· « Ὁ μητροπολίτης Πατρῶν πολλοῖς καὶ διαφόροις τετειχίσται δικαιώμασιν, εἰς τὸ συμφυεῖς καὶ ἀτμήτους καὶ ἀναποσπάστους ἔχειν τὰς τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ δωρηθείσας ἐπισκοπὰς παρὰ Νικηφόρου Βασιλέως τοῦ ἀπὸ γενικῶν, διὰ τὸ ἐν τῇ καταστροφῇ τῶν Ἀβάρων παρὰ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέου ὀφθαλμοφανῶς γενόμενον

ἄσκημα, ἐπὶ διακοσίοις δεκαοκτὼ χρόνοις ὅλοις κατασχόντων τὴν Πελοπόννησον, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀποτεμομένων, ὡς μὴδὲ πόδα βλαβεῖν ὅλως δύνασθαι ἐν αὐτῇ Ῥωμαῖον ἄνδρα· ἐν μιᾷ δὲ ὥρᾳ τούτων ἀφανισθέντων ἐκ μόνης ἐπιφανείας τοῦ Πρωτοκλήτου, τῆς δὲ χώρας ἀπάσης τοῖς Ῥωμαϊκοῖς σκῆπτροις ἐπανελθούσης. Καὶ πρῶτον μὲν (ὁ Πατρῶν) προβάλλεται τὸ τοῦ ῥηθέντος βασιλέως χρυσόβουλλον, τοῦ καὶ τὴν αὐτὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν Πατρῶν ἐξ ἀρχιεπισκοπῆς εἰς μητροπόλεως δόξαν ἀναγαγόντος διὰ τὸ ῥηθὲν τεράστιον τοῦ κορυφαίου, καὶ τρισὶν ἐπισκοπαῖς αὐτὴν δωρησαμένου, τῇ Μεθώνῃ, τῇ Λακεδαιμόνῃ, καὶ τῇ Σαρσοκορώνῃ. Καὶ ἕτερον (χρυσόβουλλον) τούτῳ συνάδον, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν βασιλέων κτλ. (α). « Καὶ λοιπὸν (συνάγει ὁ Φαλμεραύερος), ἂν οἱ Σλάβοι ἐκράτησαν τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ ἔτη 218, κατεστράφησαν δὲ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Νικηφόρου, βασιλεύσαντος ἔτη ἑννέα (ἀπὸ τὸ 802 ἕως τὸ 811), εἰσέφρησαν λοιπὸν εἰς Πελοπόννησον οἱ Σλάβοι μεταξὺ τοῦ 584-593, καὶ ὠρισμένως τῷ 589· διότι (προστίθησι) καὶ Εὐάγριος ἱστορεῖ τοὺς Ἀβάρους καθυποτάξαντας τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 637 ἔτος τῆς Ἀντιοχείας, ὑπερ συμπίπτει (κατὰ τὸν Οὐαλέσιον) εἰς τὸ 589 μ. Χ. Εἰσβαλόντων δὲ τῶν Σλάβων εἰς τὴν Πελοπόννησον πόσα μὲν χωρία διέφυγον τὸ ξίφος καὶ τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν, ἀδιόριστον, φαίνεται δὲ ὅμως κατὰ τὸ μέγα ναυάγιον ἐκεῖνο τῆς Πελοποννησιακῆς ἐρημώσεως μόλις διεσώθησαν τὰ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταυγέτου, ὁ τεῖχος Ἰχέρης Ἀκροκόρινθος μετὰ τῶν δύο λιμένων (τοῦ Δεχταίου καὶ τῶν Κεγχραιῶν), τὸ τεῖχος καὶ ἡ πόλις τῶν Πατρῶν,

(α) Leunclavij Jus Graeco-Roman. Lib. IV. p. 278—279.

ἡ Κορώνη καὶ Μεθώνη τῆς Μεσσηνίας, ἡ Ἀργολίς μετὰ τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ναυπλίας, τὰ κατὰ τὴν χώραν τοῦ Πραστοῦ καὶ τὴν Μονεμβασίαν, τὰ περὶ τὸ Οἴτυλον, καὶ τὴν Μαίτην· πάντα δὲ τ' ἄλλα τὰ τε μεταξὺ Κορίνθου καὶ Πατρῶν κατὰ τὴν Ἀχαΐαν, καὶ τὰ μεταξὺ Πατρῶν καὶ Μεθώνης κατὰ τὴν Ἡλιδα, καὶ τὰ τῆς Λακωνίας, ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Εὐρώτα μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ, ἡ Μεσσήνη, καὶ πᾶσα ἡ Ἀρκαδία κατεστράφησαν παγγενεῖ, οὐδ' ἐπέμεινεν ἐν ταύταις ταῖς χώραις πόλις οὐ χωρίον, οὐκ ἄνθρωπος, οὐδὲ εἷς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄγριοι οὗτοι καὶ εἰδωλολάτραι δορυκτῆτορες ἐκράτησαν ἐπὶ ἔτη 218 ἀνεξάρτητοι εἰς ἣν ἀπέτεμον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς Πελοπόννησον, οὐδ' ἐξῆλθον ὕλως ἐκ τοῦ Ἰσμοῦ, κατεστάθησαν λοιπὸν εἰς τὰ ἐνδοτέρα καὶ τὰ μέσα τῆς χώρας νέον γένος κατοίκων, πόλισαντες τὰ ἔρημα τῆς Πελοποννήσου. Ἄν δέ τις ἐκ τούτων συμπεράνη ὅτι παρομοίως καὶ οἱ ἐν Βοιωτίᾳ, Φωκίδι, Λοκρίδι, Αἰτωλίᾳ, Ἀκαρνανίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ Ἕλληνας ἠφανίσθησαν ὑπὸ τῶν Σλάβων πρὶν ἔτι ὁ τούτων σεισμὸς καταλάβῃ τὴν Ἡλιδαν καὶ τὴν Ἀρκαδίαν, τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἔσται τῆς ἐληθείας ἐγγύς. Καὶ ἡμεῖς (ἀποφαινεται) λέγομεν ἀντικρυσ καὶ παρρησία, ὅτι πλὴν τινῶν χωρίων παραλίω, καὶ τινῶν ἐνδοτέρων φρουρίων, ὅλον τὸ ἀρχαῖον γένος τῶν Ἑλλήνων ἀπώλετο. Καὶ ὅτι, οἱ κάτοικοι ὅσοι ἤδη καὶ καθ' ἡμᾶς δι' ὅλων δώδεκα αἰῶνων κατοικοῦσι τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ τὰς καλύβας τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν (κατὰ τε τὴν ἄλλην Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον), θρησκείαν μὲν ἔχοντες Χριστιανικὴν, γλῶσσαν δὲ λαλοῦντες τὴν Βυζαντινὴν Ἑλληνικὴν, ὅλοι οὗτοι ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν τέκνων ἐκείνων τῶν διαβολικῶν καὶ κακῶν ἐχθρῶν τῶν ἀπὸ τοῦ 5. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς πλημ-

μυρισάντων τὴν Ἑλλάδα δουρικρατοῦσι καὶ ἐξοικονοῦσι, λέγει δὲ Σκυθῶν, Σλάβων, Σλαβήνων, Σλαβησουλῶν, Βουλγάρων, Οὐνων, Ἀθάρων, Πασιράων, Κουμάνων Ἀλαῶν κτλ. (τέμ. α. σελ. 183—184). Πρὸς τὰντα ἀπαντήμεν α) ὁ πατριάρχης Νικηταὶς λέγει τοὺς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καταστραφέντας Ἀθάρους, ὁ δὲ Φαίμεράκιος γράφει Σλάβους ὑποσημαίνει αὐτὸ διπλοῦρα (τοῦτέστι τὸ γροισθολοῖσι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Νικηταίῳ) τίθει τοὺς Ἀθάρους ἀντὶ τῶν Σλάβων, ἴδιαι οἱ Ἄθαραι καὶ εἰς τὰς Σλαβικὰς γῆρας εἶχον τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν, καὶ εἰς τὴν ἄλλωσιν τῆς Πελοποννήσου τὴν στρατορχίαν (σελ. 184)η. Καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν (λέγει) τοῦ Χαγιάκου Βασιλέως δεσπότην τῶν Ἀθάρων εἰσβάλλουσι οἱ Σλάβοι εἰς τὴν Πελοπόννησον θ (σελ. 183). Ἄλλ' ὅτι μὲν ἦσαν Σλάβοι αὐτὸ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Νικηταίῳ διὰ θαύματος περὶ τῆς Πάτρης καταστραφέντες αὐθιμίαν περὶ τούτων ἀμφεβόλῃαν ἀφῆκεν ὁ Πορφυρογέννητος, Σλάβων καὶ Σλαβήνων αὐτοὺς ὑπεράλλων ἱερωῶς (πρὸς Ῥωμαίον κερ. μθ. σελ. 217. Βον.). Ἀθάρων δὲ τότε συνημμένων μετὰ τῶν Σλάβων αὐθιμίως ὁ Πορφυρογέννητος ἐμνημόνευσε. ὁ δὲ Πατριάρχης Ἀθάρων εἶπεν ἀντὶ Σλάβων, συγγήσας ἰσως τὰ δύο ταῦτα βάρβαρα ἔθνη (καθὸ σύγγενια, γενόμενα καὶ ἀλλήθως καὶ τῆς Ἑλλάδος πολέμια, διὰ μνημῆος ἀμαρτίαν ὡς γράφουσι ἔτι περὶ πρὸς 270 μετὰ τὴν τούτων καταστροφὴν). Ἄλλ' ὁ Φαίμεράκιος σπουδαίως παντὸς σθένει δείξει τὴν εἰς Πελοπόννησον τῶν Σλάβων εἰσβολὴν γενομένην τῷ 549 (ἦν ἔτι καὶ ἀπὸ τοῦ 551 ἔτος προσηγορεύσεν ἀμαρτυροῖν σελ. 160), πλάττει πάλιν αὐτοσημνωτικῶς ἠγεμῖνας τῶν Σλάβων κατ' αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον τοὺς Ἀθάρους, καὶ τὴν τούτων ἡγεστὴν καὶ Χαγιάκον Βασιλέα, τὴν μάλιστα τοὺς Σλάβους ὡς ἐχθίστους ποιησάντα

ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ Τιβερίου τῷ 576 — 589 (Μένανδρ. ἐκλογ.) ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ καὶ τήνεις Δαλματίαν εἰσβολὴν τῶν Ἀβάρων, γενομένην τῷ ζ' ἔτει βασιλεύοντος Μαυρικίου (α) ἦτοι τῷ 598, κατεκρήμνισεν εἰς τὸ 589 διὰ μιᾶς καταπιῶν ἔτη 9 (β). Τοιούτην πλαστικὴν ἀγγίνοιαν καὶ ἐν ἄλλοις ἀπεδείξατο προηγουμένως (σελ. 141), παρεξηγήσας τὸν Προκόπιον. Οὗτος ἱστορήσεν ὅτι α Γεζέριχος (τῷ 467) ἐπισκῆψας ποτε τοῖς ἐν Πελοποννήσῳ χωρίοις, Ταινάρῳ προσβαλεῖν ἐπεχείρησεν· ἐνθένδε τε κατὰ τάχος ἀποκρουσθεῖς καὶ πολλοὺς τῶν οἱ ἐπομένων ἀποβαλὼν, ἀνεχώρησεν οὐδενὶ κόσμῳ » (Βανδαλ. Α, 22). Ὁ δὲ Φαλμεράς. ἐρείπια βλέπων ἔκπαλαι καὶ καταστροφᾶς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔγραψεν, ὡς δῆθεν ἐκ τοῦ Προκοπίου, « ὅτι ἡ μὲν πόλις τοῦ Ταινάρου κατεστράφη ἐκ θεμελιῶν, ὁ δὲ Γεζέριχος νικηθεὶς ἐν τοῖς ἐρείπιοις ἠναγκάσθη φυγεῖν διὰ θαλάσσης ». Ὅτι δὲ καὶ τὰ τοῦ Μενάνδρου (Ἐκλογ. Α. §. λ-λβ) κακῶς ἐνόησεν ὁ λογιώτατος καὶ διέστρεψε μεταγγίσας τοὺς παρὰ τὸν Ἰστρον Σλάβους εἰς τὸ μέσον τῆς Ἑλλάδος, ἐσημείωσεν ὁ Ζιγγεισῆνος (γ) — β) Ὁ πατριάρχης Νικόλαος διηγεῖται αὐτὸς τὸ κατὰ τῶν Ἀβάρων θαῦμα τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ ὅτι οὗτοι ἐκράτησαν τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ ἔτη 218, τὸ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου χρυσόβουλλον ἐμνημόνευσε μόνον εἰς ἔνδειξιν τῆς αὐτοκρατορικῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Πατρῶν φιλοτιμίας (ὡς ἡ ἀνωτέρω καταχωρηθεῖσα μακρὰ τοῦ Πατριάρχου περικοπὴ κηρύττει σαφῶς): ὁ δὲ Φαλμεράς καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ἀβάρων, ἐπομένως καὶ τὰ 218 ἔτη τῆς τούτων ἐπικρατήσεως ἀποδίδωσιν (ὡς ἴδωμεν ἐν τοῖς προρρήθεῖσιν) εἰς αὐτὰ τὸ διπλω-

(α) Θεοφάν. σελ. 232. — Κεδρην. τόμ. α. σελ. 399.

(β) Βλ. Zinkeisen l. c. p. 700. (γ) Zinkeisen l. c. p. 690.

μα, ἢ τὸ χρυσοβούλλων τοῦ αὐτοκράτορος, κῦρος· οὕτω καὶ αἰθεντίαν ἀναντίρρητον περιποιῶν εἰς ἣν ὤρισεν ἐποχὴν (τὸ 589) τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς τῶν Σλάβων. Πότερον δὲ ἄρα ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐκ κακοηθείας καὶ ὠδὲ ἐξέλαβε τοὺς λόγους τοῦ Πατριάρχου ὡς λόγους τοῦ χρυσοβούλλου, κρινέτω ὁ ἀναγνώστης καὶ στεφανιώτω τὸν ἄνδρα ὀποτέρῳ θελήσῃ στεφάνῳ. — γ) Φέρει καὶ τὸν Εὐάγγριον μάρτυρα τῆς κατὰ τὸ 589 εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν Ἀβάρων ἐπιδρομῆς. Ἀλλὰ Θεοφύλ. ὁ Συμμοκάτης ὁ τὰς ἐπὶ Μαυρικίου εἰσβολὰς τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Σλάβων ἀκριβῶς ἱστορήσας, οὐδὲν τοιοῦτο κατὰ τὴν ὀριζομένην ἐποχὴν διηγεῖται. Οὐδ' ἔγνος φαίνεται τοιαύτης ἐπιδρομῆς τῶν Ἀβάρων γενομένης εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα πρὸ τῆς κατὰ τὸ 591 μετὰ τῶν Περσῶν εἰρήνης τοῦ Μαυρικίου (βλ. Θεοφ. Συμμ. Α. κεφ. 3. σελ. 51. Κεδρην. σελ. 394. Ζωναρ. σελ. 73 Τόμ. Β). Ὡστε λέγων ὁ Εὐάγγριος ὅτι οἱ Ἄραβες « Σιγχιδὸνα, Ἀγγιὰλόν τε, καὶ Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ ἑτέρας πόλεις τε καὶ φρούρια ἐξεπολιόρκησαν καὶ ἠνδραποδίσαντο » κτλ. ἐξεφράσθη πλατυκώτερον ἐννοῶν τὰς τῶν Ἀβάρων καὶ αὐτῶν ἴσως τῶν Σλάβων ἐπιδρομὰς, ἃς ἐπέδραμον μάλιστα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Μαυρικίου βασιλείας (587—602), εἰσβαλόντες εἰς Μοισίαν, Θράκην, Μακεδονίαν, ἴσως δὲ καὶ τὴν βορρειοτέραν Θεσσαλίαν καὶ τὴν νέαν Ἠπειρον, καὶ ταῦτα ὁ Εὐάγγριος ὑπερβολικώτερον εἶπε « πᾶσαν Ἑλλάδα ». Εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον τῶν Ἀβάρων εἰσβολὴν, γενομένην τῷ 589, οὐτ' ἔγραψεν ὁ Εὐάγγριος, οὐτ' ἐνόησεν, οὐτ' ὠνόμασεν ὅλως Σλάβους (α). — δ) Ὁ πατριάρχης Νικόλαος

(α) Ἄλλ' οὐδ' ὁ τῶν Σλάβων ἰδίως μνημονεύων Μένανδρος, καὶ τῆς τούτων ὀλίγῃ πρὸ τῶν Μαυρικίου χρόνων ἐπὶ Τιβερίου (τῷ 579) ἐπιδρομῆς.

ἔγραψε τοὺς Ἀβάρους (ἦτοι τοὺς Σλάβους) κρατήσαντας τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ ἔτη 218, δι' ὧν δὲ τούτων μηδὲ πόδα βαλεῖν ἠδύνατο Ῥωμαῖος ἀνὴρ, μέχρι καὶ τῆς ἐπὶ Νικηφόρου γενομένης αὐτῶν καταστροφῆς (περὶ τὸ 807). Καὶ ὅμως κατὰ τὸ 783 Σταυράκιος ὁ Πατρίκιος πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλείσσης Εἰρήνης κατὰ τῶν Σκλαβικῶν ἔθνων — εἰσῆλθε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ λάφυρα ἤγαγε τῆ τῶν Ῥωμαίων βασιλείᾳ » (Θεο-

(καίτοι τὸ ἀόριστον « μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος Τιβερίου » παρέχει ὑπονοεῖν μήπως ὁ Μένανδρος οὐκ εἶχεν ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν τὴν γνώσιν τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην κτλ.). Ἴδου οἱ λόγοι τοῦ ἱστορικοῦ, « Μετὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος Τιβερίου ἐν τῇ Θράκῃ ξυνελέχθη τὸ Σκλαβηνῶν ἔθνος μέχρι πού χιλιάδων 100 Θράκην καὶ ἄλλα πολλὰ λησασθαι » καὶ, « Κεραϊζομένης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Σκλαβηνῶν καὶ ἀπανταχόσε ἄλλεπαλλήλων (ὁ σοφὸς Φαίμερ. ὀρθογραφεῖ ἀλλ' ἐπαλλήλων) αὐτῇ ἐπηρητημένων (ὁ Φαίμερ. ὑπογράφει ἐπηρητημένων) τῶν κινδύνων » κτλ. (Μένανδρ. σελ. 327, 406 ἐκδ. Βον.) Ὁ δὲ Φαλμεραύερος μνημονεύων (σελ. 169) καὶ τούτων τῶν Μενάνδρου λόγων οὐδ' εἰς τὴν ἐκτὸς τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ τὴν βορραιοτέραν Ἑλλάδα ἤρκεσθη (ἦν ἴσως ὁ Μένανδρος ἐννοεῖ λέγων αὐτὴν κεραιζομένην ὑπὸ τῶν καθ' ὁμάδας ἀστάτων δηλονότι καὶ ληστρικῶς ἐπιπιπτόντων Σλάβων), οὐδὲ τὴν Εὐαγρίου καὶ Νικολάου τοῦ Πατριάρχου περιέμεινε μαρτυρίαν ἐξ ἧς ἐφεξῆς κατασκευάσει τὴν κατὰ τὸ 589 εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολὴν τῶν Σλάβων, ἀλλ' αὐθὺς ἔκτοτε (ὑπὸ τοῦ 578) « ἐξήπλωσεν ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν μέχρι καὶ τοῦ Ταϊνάρου ἕως (Σλάβων) αἰματηρόν » (σελ. 170) — Καὶ αὐτὰς δὲ τὰς ἀπλῶς ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου μνημονευόμενας ἐπὶ Θράκης 100 χιλιάδας τῶν Σλάβων ἀξιογράφησεν ἐποικισθείσας ὑπὸ Βαϊανοῦ, Χαγάνου τῶν Ἀβάρων, ὃν αὐτὸς οὗτος ὁ Μένανδρος ἔχουσιν τοῖς Σκλαβήνοισι εἶπε ῥητῶς. Ἐπλάσει δὲ καὶ τοῦτο πάλιν ὁ κύριος Φαλμεραύερος προσχεδιάζων ἦν ὕστερον λαμπρῶς ἀνεκήρυξεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ στρατηγίαν τῶν Ἀβάρων, καθ' ἣν ἠγαυόντο τῶν Σλάβων (ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω). Εἶδεν καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ ἀνὴρ ἀντιφάσκει, καὶ πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς, οὓς εἰσάγει μάρτυρας, μὴ θαυμάσει ἀναγνώστα ἐνθυμηθεὶς ὅτι « εἰσὶ καὶ ἐν Μούσησιν ἐρικυδέες », αἵτινες ποιοῦσι καὶ ποιητὰς θλίθρονς, καὶ ἰστογράφους Φαίμερῆς.

φάν. σελ. 385). Τούτο καὶ αὐτὸς ὁ μηδὲ πόδα μηδ' ὄνυχιον Ῥωμαίῳ συγχωρῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τῶν Σλάβων εἰσελθεῖν, ἀλλὰ γέρον γένος τούτους σταθερῶς κατοικίζων ἐν τῇ τῆς Πελοποννήσου ἐρημῇ Φαλμεραίῃ, καὶ αὐτὸς λέγομεν ὠμολόγησε μνημονεύσας τοῦ Σταυρακίῳ τὴν στρατείαν (σελ. 217). Πρὸςθεσ καὶ τὸν Πορφυρογέννητον, ὅστις διηγούμενος αὐτὴν τὴν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Πάτραις καταστροφὴν τῶν Σλάβων, θεωρεῖ τούτους ὡς ἤδη πρότερον ὑποταχθένους (ἴσως τὸ 783) τοῖς Ῥωμαίοις λέγων « Νικηφόρος τὰ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτα ἐκράτει· καὶ οὗτοι (οἱ Σλάβοι) ἐν τῷ θέματι τῆς Πελοποννήσου, ὄντες, ἀπόστασιν ἐγγεήσαντες » κτλ. (πρὸς Ῥωμ. κερ. μθ. σελ. 217). ταύτης δὲ τῆς μαρτυρίας, καὶ τῶν προταχθέντων τοῦ Θεοφάνους λόγων, πρὸς τοὺς ἀνωτέρω τοῦ πατριάρχου Νικολάου τὴν προφανεστάτην ἀντίρρασιν, οὐτ' ἰδεν, οὐτ' ἐνόησεν ὁ γεννάδας Φαλμεραίῃς. Ἀλλὰ πᾶς τις ἔχων ὀφθαλμοὺς ὄρῃ καὶ νοῦν τῷ κατανοεῖν βλέπει φανερῶς ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν παρὰ τῷ πατριάρχῃ Νικολάῳ 218 ἐτῶν ὑπάρχει ἐψευσμένος, οὐχὶ διὰ σφάλμα τοῦ Πατριάρχου μνημονικόν, ἀλλὰ μᾶλλον (καθὼς νομίζομεν) διὰ τὴν ἀντιγραφῶν ἀβλεψίαν (συνηθεστάτην περὶ τὰ τοιαῦτα μάλιστα εἰς πλείστα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων). Ὁ Πατριάρχης ἴσως ἔγραψε διὰ στοιχείων ἀριθμητικῶν ριη (118), ὁ δ' ἀντιγραφεὺς ἐπλανήθη ἀναγνοῦς σιη (218), καὶ μεταγράψας ὀλόγραφον τὸν ἀριθμὸν (διακόσια δεκαοκτώ), ὡς φέρεται καὶ νῦν ἐκδεδομένος. Εἰ δ' ἐκράτησαν οἱ Σλάβοι ἐτη 118 (μέχρι Νικηφόρου τῷ 807), εἰσέβαλον λοιπὸν πιθανῶς τῷ 689 (ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ 6.) Τὴν δὲ ἐν τῷ μεταξύ (ἴσ. περὶ τὸ 783) γενομένην αὐτῶν ὑποταγὴν, ἣν ὑπέδειξεν ὁ Πορφυρογέννητος, παρείδεν ἴσως,

ὡς ὀλιγοχρόνιον, ὁ Πατριάρχης. Διεφθαρμένον τὸν παρὰ τῷ Πατριάρχῃ ἀριθμὸν τῶν 218 ὑπωπτεύσατο καὶ ὁ Ζιγγεισῆνος (σελ. 703). — ε) Ἠπόρησε καὶ οὗτος ὁ μετριόφρων Ζιγγεισῆνος (σελ. 700.) πῶς ἐκ τῶν ὀλίγων λόγων τοῦ Πατριάρχου Νικολάου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Εὐαγγρίου ἠδυνήθη ὁ κύριος Φαλμεραύερος πορίσασθαι τοσαῦτα δεινὰ, ὅσα κατέγραψεν ἐν τοσαύταις σελίσι, ζωγραφήσας ὅλους μὲν τοὺς Ἕλληνας οἰκήτορας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος (πλὴν ὀλίγων χωρῶν) ἐξαφανισθέντας, ὅλους δὲ τοὺς ἐφεξῆς, δι' ὧν δώδεκα αἰῶνων, μέχρις ἡμῶν διατελοῦντας τῆς Ἑλλάδος κατοίκους μηδὲν ἕτερον ὄντας ἢ ἀπογόνους τῶν εἰς αὐτὴν εἰσβαλόντων διαβολικῶν καὶ κακῶν ἐκείνων ἐχθρῶν τῶν πολλῶν καὶ βαρβάρων ἔθνῶν, Σκυθῶν κτλ. (βλ. ἄνωτέρω). Ἀλλ' ὁ σοφὸς Ζιγγεισῆνος ἐζήτει αἰδῶ καὶ φρόνησιν παρ' ἀνθρώπου καὶ τὸ μέτωπον ἀποτετριμμένου καὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀποπτύσαντος. Ἐπελάθετο δὲ ἴσως καὶ, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ ψευδόχριστος καὶ γνήσιος ἀπογόνος ἐκείνων πρὸς οὗς εἶπεν ἡ αὐτοκλήθεια α ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ » (εἰδὲ καὶ ἀπὸ Γόθων, συγγενῶν τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς, κατήγετο, πάλιν ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου διεκλήρυξεν, ὀνομάσας ἀναιδῶς τοὺς λαοὺς ἐκείνους διαβολικοὺς καὶ κακοὺς ἐχθροὺς), αὐτὸς οὗτος λέγομεν ἐπεχείρησεν ἀφαντῶσαι καὶ κατανοθεῦσαι τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἔτι κατὰ τὸ 396 μ. Χ. ἐπὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς τοῦ Γόθου Ἀλαρίχου (α). —

(α) Ἴδου συνοπτικῶς καὶ ἐν περιλήψει πῶς καὶ ταύτην διὰ μακρῶν διαγράφει ὁ Φαλμεραύερος (σελ. 118—132). Οἱ Γόθοι ἦσαν χριστιανοὶ ἀρειανίζοντες. Ἡ θρησκεία εἶχε τοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου διχοσοῦντας » (τοὺς μὲν χριστιανοὺς τοὺς δ' εἰσέτι εἰδωλολάτρας) — « Οἱ χριστιανοὶ Ἕλληνες εἰθεῶρον τὸν Ἀλάριχον ἕς ἑταίρον (σύντροπον) τοῦ Ἰησοῦ.

ς) Πάντας τοὺς δι' ἄλων 16. αἰώνων (ἀπὸ τοῦ 589 μέχρι καὶ τῆς σήμερον) κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης, καὶ αὐτῆς

Χριστοῦ καὶ ἐχθρὸν τῶν ἀρχαίων Θεῶν, αὐς μέχρι τότε μήτε διδασκαλίας, μήτε θαύματα, μήτε καίσαρων διαταγαὶ ἰσχυσαν ἀποκινῆσαι ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἰδρυμάτων, ἃν αὐτοὶ ὑπερασπίζοντο κρατερῶς. Χωροῦντι τῷ Ἀλαρίχῳ διὰ Μακεδονίας, καὶ Θεσσαλίας πρὸς τὰ στενὰ παρηκολούθουν καὶ χριστιανοὶ βοηθοῦντες τοῖς βερβάροις καὶ τὰς στενάς διόδους ὑποδεικνύντες. — Ἐξαιρέτως δὲ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι διάγοντες μοναχοὶ καὶ ἐρημίται ἀπέβησαν γνωστοὶ διὰ τὴν προδοσίαν τῆς πατρίδος, καθὼς ὁ Εὐνάπιος » (ἀριμύτατος ἐχθρὸς τῶν χριστιανῶν, εἰδωλολάτρης ἱστορικὸς, ἐν πολλοῖς ἐξελεγχόμενος ψεύστης) α μαρτυρεῖ λέγων α τοιαύτας αὐτῷ (τῷ Ἀλαρίχῳ) τὰς πύλας ἀπέδειξε τῆς Ἑλλάδος ἢ τε τῶν τὰ φαιὰ ἰμάτια ἔχόντων, ἀκωλύτως προσπαρεισελθόντων ἀσέβεια, κτλ. (Εὐνάπ. σελ. 97. ἐκδ. Com.). Διελθὼν δὲ διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ὁ Ἀλαρίχος κατέστρεψε τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Μαντίνειαν, τὴν Τεγέα, τὴν Ακακεδαίμονα, τὴν Μεγαλόπολιν. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἐφρονεύθη, τὸ δ' ὑπόλοιπον ὡς αἰχμάλωτον, διαμοιρασθὲν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, ἀπήχθη ἐλκόμενον εἰς Ἡπειρον, Ἰλλυρίαν, Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἰσπανίαν. Δι' Ἀμύκλαι μετὰ τῶν πλησίον χωρίων, ἀπὸ τῆς Πελλάνας μέχρι Γυθίου κατεπευρολήθησαν, (καὶ σελ. 116) τότε τῷ 396 καὶ ἡ δημοσία λατρεία τῶν Θεῶν ἐτάφη ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ τῶν πυρποληθέντων ναῶν, καὶ ὁ σταυρὸς ἐτάθη νικητῆς ἐπὶ τῶν τάφων τῆς πληθύος τῶν εἰδωλολατρῶν. — Ἔμεινε δὲ ὁ Ἀλαρίχος εἰς τὴν καρδίαν τῆς τοῦ Πέλοπος χώρας ἕως ἐν ὀλόκληρον, ἕως ἐδιώχθη νικηθεὶς ὑπὸ Στιλίκωνος. — Ἐσώθησαν ὁμοίως τινες (τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου) εἰς τὰς ἀκρας τῶν ὄρεων καταφυγόντες· πόσον δὲ δύσκολόν ἐστι τὸ διὰ μακροῦ χρόνου ἐξαφανίσαι χώραν τινα, ἴδωμεν τοῦτο καὶ κατὰ τὴν πρὸ μικροῦ στρατείας τοῦ Βεζύρου Μεχμέτ Ἀλή » (οὕτω καλεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλή, Ἰβραήμη ν' εἰσβαλόντα εἰς Πελοπόννησον τῷ 1826). « Καὶ ὅσοι λοιπὸν τότε κατῴκουν τὴν Πελοπόννησον κατήγοντο ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ὀκτῶ ἀρχαίων λαῶν, ἢ τοῦλάχιστον τῶν ἐξεγραικισμένων Ἀσιανῶν, πλὴν τῶν ὅσους ἤγαγε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς » κτλ. Ὅστις ταῦτα σταθμίσας καθ' ἑαυτὰ, παραβιάζει καὶ πρὸς ἄλλας τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς Ῥωμαίους αὐτογράφους (καρ' αἷς γίνεσθαι μνηστὰς τούτων), πάντως ἐρεῖ τὸ καὶ παλαιῶν

« Δείλωσι τοῦ νοῦ καὶ τῆς συμφορᾶς ἴσον,

« Ὡς ε' ἠθίλησα μὴ ἀναγνῶναι κατ' αὐν.

τῆς Πελοποννήσου, διεκήρυξεν ὁ Φαλμεραύερος ὀρθῶ τῷ μετώπῳ καὶ παρῥησίᾳ σπέρματα καὶ τέκνα τῶν διαβολικῶν καὶ κακῶν ἐχθρῶν ἐκείνων, τῶν τε ἄλλων τῶν πολλῶν, καὶ τῶν Σλάβων, ἢ Σλαβήνων, ἢ Σλαβησιανῶν (διότι πληθύνει τοὺς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, διαφοροῦς παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τύπους, ἵνα ποιήσῃ τὸ ἐν πολλὰ, σοφιστῶν νόμῳ· περὶ τῶν Σλαβησιανῶν ἰδίως λέγομεν καὶ ἐφεξῆς)· ἀλλ' αὐτὸς οὗτος εἰσάγων τοὺς μυριαριθμούς Σλάβους εἰς τὴν Πελοπόννησον, μόνον τὴν Ἡλιδα καὶ τὴν Ἀρκαδίαν ὅλην παρέδωκαν αὐτοῖς εἰς κατοικίαν ἔρημον τῶν αὐτοχθόνων, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου τὰς τε παραλίας καὶ τὰς ἄχυράς καὶ ὄρεινὰς ἀφῆκεν ὅλας σχεδὸν (πλὴν ὀλίγων μερῶν) κατοικουμένας ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων (ὡς ἴδωμεν ἐνωτέρῳ). Πότερον οὖν στειροὺς ἄρα γε τούτους ἀπέδειξεν ἅπαντάς τε καὶ ἀγόνους, μαγικῶ τι φαρμάκῳ τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν ἀποκτείνας, ἢ μήπως ἦσαν οὗτοι μοναχοὶ πάντες, ὁποίους εἶπε μετὰ τοῦ Εὐναπίου τοὺς ἐπὶ τοῦ Ἀλαρίχου προδότας τῆς πατρίδος; Ἐπειδὴ, ἄλλως, ἐμελλον ἐξάπαντος καὶ οἱ αὐτόχθονες Ἕλληνες διατηρεῖσθαι, γεννῶντες αἰοικότα τέκνα γορευοῦσιν», καθὸ ζῶντες ἀμιγεῖς πρὸς ὀθνεῖας ἐπιγαμίας τῶν κακῶν ἐχθρῶν ἐκείνων, δηλονότι δεσποζόντων Σλάβων, ὡς τὴν θρησκείαν εἰδωλολατρῶν. (Ὅτι δὲ τότε ἡ Πελοπόννησος ὑπῆρχε χριστιανὴ αὐτὸς ὠμολόγησεν ὁ σοφώτατος, οἰμώζων οἰκτρῶς, καὶ τραγικώτατα διαγράφων, πῶς ἡ εἰδωλολατρεία ἔτι ἐπὶ τῆς Ἀλαρίχου εἰσβολῆς (τῷ 398) « ἀπόλωλεν εἰς τὰ κατηνθρακωμένα ἐρείπια τῶν ναῶν, καὶ κατέπεσε μὲν Ζεὺς ὁ Ὀλύμπιος ἀπὸ τοῦ ἐλεφαντίνου θρόνου, ἐστάθη δὲ νικητικῶς ὁ σταυρὸς ἐπὶ τῶν ψυχρῶν τάφων τῆς εἰδωλοθησκου πληθούς! Κατὰ δὲ τὸν εἰ. αἰῶνα καὶ ὅσα λείψανα ὑπῆρχόν ἐθνικῶν ἐν ταῖς ἀνοικοδομου-

μέναις πόλεσι μετέβησαν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἑσταυρωμένου! » κτλ. (σελ. 116, 138). Καὶ θεωρεῖ μὲν ὁ τῶν ψευδοθέων οὗτος θρηνηδὸς μίαν τῶν θανατηφόρων τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους πληγῶν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀλαρίχου τῶν ἐθνικῶν θεῶν ἐξολόθρευσιν (σελ. 136). Ἄλλ' ὅμως οὐδ' αὐτὸς ἂν ἀρνηθεῖν, ὅτι δι' αὐτῆς πάλιν τῆς κατ' αὐτὸν πληγῆς, ἐσώθησαν οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Ἕλληνες ἄχραντοι καὶ γνήσιοι καὶ ἀκέραιοι ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν Σλάβων ἐπιμιξίας. Πῶς λοιπὸν οὗτοι μὲν οἱ Σλάβοι ἠύξανον καὶ ἐπληθύνοντο α ὡς σπαρτοὶ τοῦ δράκοντος ὀδόντες, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐξαίφνης ἠφανίσθησαν, καὶ πάντες ἀπὸ τοῦ 5. αἰῶνος ἐξεσλαβο-σκυθ-αβάρωθησαν; — ζ) Ὁ Πατριάρχης Νικόλαος λέγει, ὅτι οἱ Σλάβοι κατέσχον τὴν Πελοπόννησον ἔτη 218 (ἀπὸ τοῦ 589, μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου γενομένης αὐτῶν καταστροφῆς (τῷ 809) κατὰ τὸν ψηφισμὸν τοῦ Φαλμεραυέρου). Ἐδέξατο δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ὠμολόγησε στεντορεῶς ταύτην τοῦ Πατριάρχου τὴν χρονολογίαν ὡς ἀδιάψευστον καὶ βεβαίαν (καθὼς εὐρίσκειτ' ἐκδεδομένη). Καὶ ὅμως μετ' ὀλίγον ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ, γράφει τὰ ἐφεξῆς. « Ὁ κατὰ 747 » (ἐπὶ τοῦ Κοπρωνύμου, ὃς ἔρουμέν ἐυθύς ἐν τῷ β, ἄνθρω) « φοβερὸς ἐνσκήψας λοιμὸς ἐγύμνωσε τῶν οἰκητόρων τὸ ἐλληνικὸν βασίλειον, πολλῶ δὲ πλέον συνέτριψε τὰς δυνάμεις τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Πελοποννήσου. Καὶ πᾶν τῶν Πελοποννησίων Ἑλλήνων ὅ,τι διέφυγε τὰς προτέρας καταστροφάς, τὸν ρόνον τῶν Οὔνων, τῶν Ἀβάρων, τῶν Σλάβων, συνάμα μετὰ τῶν νέων κατοίκων » (αὐτῶν δηλαδὴ τῶν κατὰ τὸ 589, εἰσβαλόντων καὶ τὰ ἔργμα τῆς Πελοποννήσου κατοικησάντων Σλάβων), κατεστράφη ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, καὶ ἦν ἡ Πελοπόννησος σπῆλαιον ληστῶν » (ἐπειδὴ τούτων ἐφείσατο, καθὼς φαίνεται,

ἢ λοιμός!) « καὶ νεκρῶν καταγώγιον » (σελ. 209). Ἄλλ' ὦ Φαλμεραύερε! ἂν οἱ κατασχόντες τὴν Πελοπόννησον Σλάβοι ὑπῆρχον ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοὶ μέχρι τοῦ 809 (ὁπότε κατεστράφησαν ἐπὶ Νικηφόρου), πῶς λοιπὸν οὗτοι κατὰ τὸ 747 γεγόνασιν ἅπαντες ἔργον λοιμοῦ; Εἰ δὲ καὶ τοῦτο πεπόνθασι κατὰ τὸ 747, πῶς αὖθις διήγαγον μέχρι τοῦ 809, ζῶντες ἰσχυροὶ καὶ αὐτόνομοι (καθὼς προεῖπας) καὶ « μηδὲ πόδα βαλεῖν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀνδρὶ Ῥωμαίῳ συγχωροῦντες »; Καὶ πάλιν ἂν ὅλα τῶν Πελοποννησίων Ἑλλήνων τὰ λείψανα, ὅσα τὰς προτέρας διέφυγον καταστροφῆς, ἐξωλοθρεύθησαν ἄρδην ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, τίνες λοιπὸν ἔμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ δι' ὅλων αἰώνων ἱβ, συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως μέχρι σήμερον κατοικοῦντες ἀπόγονοι τῶν ἀπὸ τοῦ ε, καὶ ς, αἰῶνος εἰσβαλόντων κακῶν ἐχθρῶν, καθὼς αὐτοὺς (ὡς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας) διεκήμευζας; Τοιαῦτα δὲ παραπαίοντα καὶ συκοφαντοῦντα καὶ οὕτως ἀναιδῶς καὶ πανδήμως καταισχύνοντα τὰ γράμματα καὶ τὰς Μούσας, ποῦ ποιπὸν καὶ μετὰ τινων σε θῶμεν οἱ Ἕλληνες ὦ ψευδόσοφε; ποῦ δέ σε θήσουσιν οἳ τε τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊῶν ἐνδοξότατοι σοφοὶ καὶ αὐτῶν σου τῶν ὁμογενῶν οἱ δικαιότεροι καὶ συνετώτεροι;

Ταῦτα παροδικῶς καὶ ὀλίγα ἐκ πολλῶν ἀπαντῶμεν πρὸς τὴν Α, βάσιν, ἐφ' ἧς ἐδράζει μάλιστα τὸ περὶ τῆς νοθείας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ὄνειρον ὁ Φαλμεραύερος, δηλονότι τὴν τοῦ Πατριάρχου Νικολάου μαρτυρίαν (ὡς ἀναγινώσκεται τὴν σήμερον).

Β) Ἄλλην βάσιν ἔχει τὴν μαρτυρίαν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Λεγέτω δὲ ταύτην αὐτὸς ὁ εὐγλωττος Φαλμεραύερος, ἐπισυνάπτων καὶ τινὰ τῶν ὧν συνήθως λέγει σοφά: « Νέα κύματα Σλάβων » (λέγει παρευθὺς μετὰ τὴν

·διαγραφὴν τῆς ἐκ τοῦ λοιμοῦ κατὰ τὸ 747 πανωλεθρίας) ἡ Νέα κύματα Σλάβων εἰσέβαλον τὸν Ἴσθμόν, καὶ κατασχόντα τοὺς ἐκκενωθέντας τόπους, ἐπλήρωσαν τὴν χώραν τοῦ Πελοποσ. Ἐσθλαβώθη (τουτέστι Σθλάβων ἐπλήσθη) πάσα ἡ χώρα καὶ γέγονεν βάρβαρος· γράφει ὁ Κ. Πορφυρογέννητος. Καὶ εἴπερ ἐσώζοντο λείψανά τινα τῶν ἀρχαίων Λακεδαιμονίων Ἑλλήνων κατὰ τὰς κοιλάδας τοῦ Ταυγέτου, καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ λοιμοῦ καὶ τῆς τῶν ξένων ἐποικίας πάντως ἐξηφανίσθησαν· ἔκτοτε γὰρ οὐ μόνον τὰ πεδινώτερα τοῦ Εὐρώτα ἀλλὰ καὶ τοὺς δυτικούς τοῦ Ταυγέτου κρημνοὺς, ἀπὸ τῆς Καλαμάτας μέχρι Μαΐνης, καὶ αὐτὰς τὰς ἐνδοτάτω γωνίας τοῦ περιφανοῦς ὄρους τούτου βλέπομεν κατεχομένας ὑπὸ τῶν Μελιγγῶν Σλάβων. — Κατὰ δὲ τὸ 783 εἰσῆλθε Σταυράκιος ὁ Πατρίκιος εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐποίησεν αἰχμαλωσίαν πολλήν. Ὅθεν οἱ Σλάβοι βλέποντες ἑαυτοὺς οὐκ ἀσφαλεῖς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς παραλίοις ἦσαν ἄλλοι, διὰ τοῦτο συνεμάχησαν μετ' Ἀφρικανῶν Μωαμεθανῶν, ὅπως ἐπιπέσωσιν εἰς τὰς παραλίους Ἑλληνικὰς ἀποικίας κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τότε πρῶτον ὤρμησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν, καὶ ἐνίκηθησαν, ἐπιφανέντος ἐφίππου τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου (Κ. Πορφυρογ. πρὸς Ῥωμαν. κεφ. 49). Καὶ ἀπὸ τότε χρονολογεῖται ἡ πάλιν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀνάκτησις τῆς Πελοποννήσου. — Οἱ Σλάβοι ἦσαν εἰδωλολάτραι καθ' ὅλας τὰς πόλεις καὶ χώρας ὅσας κατεῖχον. Διὰ δὲ τῆς (ἐπὶ Θεοδώρας) εἰσαγωγῆς τῶν εἰκόνων καὶ πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν χριστιανισάντων Βουλγάρων ἐπέβησαν κατὰ μικρὸν καὶ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Σλάβοι Χριστιανοί. Καὶ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας καθίδρυσεν οἱ Καλόγηροι πρὸς στήριξιν τῆς ἐξουσίας. Καὶ πολλὰ χωρία παρωνόμαζον ἐξ

ἁγίων οἷα τὰ ἅγ. Γεώργιος, ἅγ. Ἰσιδώρος, ἅγ. Βασίλειος, ἅγ. Πέτρος, ἅγ. Νικόλαος κτλ. καὶ ἅγ. Τρινιτάς (Sanct-Trinitas. Μάθε ἀναγνώστα καὶ Τρινιτὰν ἅγιον ἀνήκουσον Ἑλλησιν εἰ δὲ καὶ Trinitas εἶπε λατινικώτερον τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀλλὰ πῶς ἀνέμιξε καὶ ὄνομα ἀλλόγλωσσον ἐν ᾧ διαγράφει πῶς Ἑλλησισι καλοῦνται τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἁγιωνυμούμενα χωρία; ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τὰ ἐξῆς). « Οὕτωτοίνυν οἱ μὲν κάτοικοι ἐξ Ἑλλήνων ὠνομάσθησαν Ῥωμαῖοι καὶ Χριστιανοί· ἀπέσβη δὲ καὶ ἡ ἀρχαία γλῶσσα καὶ εἰσῆχθη ἡ Ῥωμαϊκὴ, ἡ Κωνσταντινουπολιτικὴ, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν χωρίων ἐκεῖνων ἐν οἷς μὴτε Σλάβοι μὴτ' ἄλλοι ξένοι εἰσέβαλον, λέγω δὲ τὸν Πραστὸν καὶ τὴν Μονεμβασίαν καὶ τὰ πρὸς τὴν ἕω παράλια τῆς Λακωνίας. Ὅθεν εἰς οὐδεμίαν πόλιν νομίζω σήμερον ἀπομειναν αἶμα τῶν ἀρχαίων Πελοποννησίων τόσον καθαρὸν, ὅσον εἰς τὴν Μονεμβασίαν, ἧς τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξεταζέτωσαν οἱ φιλομαθεῖς » (σελ. 209 — 232).

Ἀκούεις ἀναγνώστα, λογικὴν, ἀκούεις θράσος τοῦ ἐθνογράφου; Πρῶτον ἀπεφήνατο βεβαίως ὅτι πᾶν τῶν Πελοποννησίων Ἑλλήνων τὸ λείψανον ἄρδην ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἠφανίσθη. Ἦδη δὲ ὅμως εὐρίσκει καὶ εἰς τὸν Πραστὸν καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Λακωνίας καὶ εἰς τὴν Μονεμβασίαν μάλιστα καθαρὸν Ἑλλήνων Πελοποννησίων αἶμα, καὶ φθέγμα γλώσσης Ἑλληνικῆς. Καὶ ὅμως ὁ λοιμὸς, ὅστις (κατ' αὐτὸν) ἐξήλειψε πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἤρξατο πρῶτον ἐκ τῆς Μονεμβασίας. « Ἡ λοιμώδης νόσος — οἷον τι πῦρ ἐπινεμόμενον ἐπὶ τὴν Μονεμβασίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ [τάς] παρακειμένας νήσους ἦλθεν — ἅπαν ἀνθρώπων γένος ἐπινεμόμενον κτλ. (Θεοφάν. σελ. 289. Νικηφ. σελ. 32. πρῶτ. καὶ Φαλμεραύερ: τόμ. α. σελ. 208). Εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν Μονεμβασίαν εὔρεν ὁ Φαλμεραύερὸς λείψανα γνησίου

γένους ἑλληνικοῦ σφζόμενα μέχρι σήμερον, τί μὴ πικρομοίως ἐνόησεν ὅτι καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους καὶ τὴν Ἑλλάδα διεσφθίσαν οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων διαφυγόντες ἐκείνην τὴν ὄλεθρῆσαν καὶ πᾶν τὸ προστυχὸν ἀρδὴν ἀφανίζουσιν νόσον; — Νέα Σλάβων κύματα συνταράξας εἰσεκύλισεν εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν Πελοπόννησον ὁ βορβοροτάραξις οὗτος Ποσειδῶν καὶ οὕτως ἐπλήρωσεν εὐκόλως ἢ εὐκόλως πρότερον ἐξερήμωσε γῶραν τοῦ Πέλοπος, καθίδρυσεν δὲ ἕνωσιν εἰς ταύτης τὰ παράλια καὶ ἑνῶσιν ἀποικίας Ἑλλήνων (ἐπειδὴ πρὸς τινὰς ἐμελλον οἱ Σλάβοι πολεμεῖν ἐπὶ Νικηφόρου;). Καὶ πόθεν ἔμαθες ἀνθρώποι ταύτας τὰς ἀποικίας; Τίς τῶν Βυζαντινῶν εἶπε γὰρ περὶ αὐτῶν; Πόσους δὲ καὶ σὺ αὐτὸς ἀψήκας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τότε γνησίους Ἑλληνας; Ἀλλ' ὡς πάντ' εὐχερῶς λέγων ἐλέγχιστε ζώοντων ἢ ποίοις ὀφθαλμοῖς ἀνέγνως, ἢν πυκνῶς ἀναφέρεις Πορφυρογέννητον, ὅστις ἐν ἡ μνημονεύει περικοπὴ λέγει ρητῶς ὅτι οἱ ἐν τῷ θέματι τῆς Πελοποννήσου Σκλάβοι « ἀπόστασιν ἐννόησαντες (ἐπὶ Νικηφόρου) πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων οἰκίας Γραικῶν ἐξεπόρθουν· ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τῶν οἰκητόρων τῆς τῶν Πατρῶν ὀρμήσαντες πόλεως, τὰ πρὸ τοῦ τείχους πεδία κατεστρέφοντο, καὶ ταύτην ἐπολιόρκουν μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες καὶ Ἀφρικῶν καὶ Σαρακηνῶν » κτλ. (Πρὸς Ῥωμαίους κεφ. μθ). Ποίας νέας ἀποικίας τούτων τῶν τοῖς Σλάβοις γειτονεύοντων Πελοποννησίων Ἑλλήνων ἢ Γραικῶν ἐστέρησεν ὁ Πορφυρογέννητος; Ποίας τῶν οἰκητόρων τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Ἀχαΐας; Ποίας νέας ἀποικίας Ἑλλήνων ἢ νέα κύματα Σλάβων (μετὰ τὸ 747) ἐπεισελοπόντα (τῶν πρώτων ἀφανισθέντων) ἀνέφερεν ὁ Πατριάρχης Νικόλαος ὅστις ἔγραψε ἀπὸ τοῦ 580 (κατὰ σέ) μέχρι Νικηφόρου (τῆ 807) τοῖς Σλάβοις ἀστεμφῶς ἐπὶ τῆς Πελο-

πονήσου κρατήσαντας; Ὅλους τοῦ Ταυγέτου τοὺς κρημνοὺς
 « ἀναντα, κάταντα, δόγμα », καὶ αὐτὰς τὰς μυχαιτάτας
 γωνίας κατεμέστωσεν ἀπὸ Σλάβων. Ἀλλὰ πῶς ἀπεσιώπη-
 σεν ἐνταῦθα τοὺς ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ταυγέτου (οὗς καὶ
 αὐτὸς ἀλλαχοῦ πολλάκις ἐπεμνήσθη) κατοίκους τῆς Μαίνης;
 « Οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῶν προρρήθέντων
 Σκλάβων, ἀλλ' ἐκ τῶν παλαιότερων Ῥωμαίων (Γραικῶν),
 οἳ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τῶν ἐντοπίων (δηλονότι
 Χριστιανῶν καὶ Γραικῶν κοινότερον τότε καλουμένων) Ἑ-
 λληνες προσαγορεύονται· διὰ τὸ ἐν τοῖς προπαλαιοῖς χρόνοις
 εἰδωλόλατρας εἶναι — οἷτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αἰοιδίμου
 Βασιλεῦς (τῷ 867—886) βαπτισθέντες χριστιανοὶ γεγονά-
 σι ». (Κ. Πορφύρογ. πρὸς Ῥωμ. κεφ. ν. σελ. 224). Ὅσον δὲ
 περὶ τῶν ἀγίων εἰκότων, ἃς λέγει τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Θεο-
 δώρας εἰσαχθείσας, καὶ περὶ ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων
 καὶ καλογήρων οὐδεμίαν ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀνθρωπινόν, διότι
 διαλέγεται περὶ « τῶν μηδὲν αὐτῷ προσηκόντων ». Μόνην
 τὴν ἐπὶ τοῖς χωρίοις, ἃσα παρωνομάσθησαν ἐξ ἀγίων (ἀπὸ
 τῶν ἐν τοῖς χωρίοις δηλονότι πρωτεύουσῶν ἐκκλησιῶν, τῶν
 ἀνεγηγεμένων εἰς τιμὴν ἀγίου τινός, ἢ ἐγχωρίου, ἢ οὐτινόος
 τὸ ἱερόν λείψανον ἐκεῖ τεθησαύριται, ἢ καὶ ἀπλῶς ὡς ἐν
 Θεῷ ἐφόρου καὶ προστάτου τῆς χώρας τιμωμένου), μόνην
 λέγομεν τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγιωνύμοις τούτοις χωρίοις ἐπώδυνον
 θλίψιν τοῦ Φαλμερᾶ παραμυλοῦμεν, ὑπενθυμίζοντες τὴν φι-
 λειδωλον αὐτοῦ ψυχὴν, ὅτι καὶ ταῦτα ποιήσαντες οἱ εὐσε-
 βεῖς Ἕλληνες οὐδὲν ξένον, οὐδ' ἀλλότριον ἐπραξαν τῶν πάλαι
 πατέρων αὐτῶν (πλὴν μόνον ὅτι ἀντὶ τῶν ψευδῶν καὶ ἐπι-
 πλάστων ἠλλάξαντο τὰ γνήσια καὶ ἀληθινά). Κάκεινοι γὰρ
 εἶχον καὶ πόλιν Ἀθηνᾶς (τὰς Ἀθῆνας) καὶ πτεῖχος Ἡραίων
 (ἀπὸ τῆς Ἥρας), καὶ Ποσίδεια καὶ Ἀρτιμίαια (πλεῖστα

ἐν Ἠλείᾳ) καὶ νῆσον Ἀχιλλέως, καὶ Διομήδειαν, κ.τ.λ. Ἄλλ' ὁ Φαλμεράς (ὡς ἔοικε) παρὰ τὸν ἅγ. Πέτρον, καὶ τὸν ἅγ. Ἀνδρόνικον, κτλ. εὔρισκε μᾶλλον Ἕλλησι πρέποντα καὶ σεμνότερα τὰ Ἀφροδίσια, καὶ τὰ Διονύσια καὶ τὰς Ἐλέρας, καὶ ἴσως καὶ τὴν Ἰαντίαν, καὶ τὴν Ποιηρούπολιν, καὶ αὐτὴν τὴν Πορδοσελίτην! Ἄλλ' ὤφειλεν ὁ σοφὸς αἰδεσθεῖναι καὶ τὴν ἄλλην Εὐρώπην, καὶ αὐτὴν τὴν Γερμανίαν, ὅπου μετὰ τῶν μυρίων ἄλλων καλῶν, ὅσα ὁ χριστιανισμὸς (καὶ οὗτος τὸ πρῶτον ὑπὸ χριστιανῶν καὶ ἀποστόλων Ἑλλήνων πολλαχοῦ φυτευθεῖς) εἰσήγαγεν εἰς τὰς πάλαι ποτε ἀγρίας καὶ νῦν εὐδαίμονας χώρας ἐκείνας, ἐν κοινωφελές ἔθιμον ὑπῆρξε καὶ ἡ μέχρι σήμερον διαμένουσα πολλῶν χωρῶν ἀγιωνυμία. Σιωπῶμεν καὶ πρὸς ὅσα περὶ τῆς καθαρᾶς ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἣν ἀπέκλεισεν ἐν Μονεμβασίᾳ μόνον (ἐν ᾗ μόνῃ καὶ τὸ καθαρῶτατον τῶν Πελοποννησίων Ἑλλήνων διέκρινεν αἶμα), καὶ ἐν Πραστῶ καὶ κατὰ τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς (δηλ. παρὰ τοῖς, Καύκωσιν, οὓς καὶ αὐτὸν ἐκ τῶν Στράβωνος Χρηστομαθειῶν, ἐμπαρόδως ὠνόμασεν, ὡς ἀπολωλότας ἔκπαλαι (σελ. 244) μηδ' ὀλως νοήσας ὅτι Καύκωνες οἱ αὐτοὶ εἰσι καὶ χυδ. Τζάκωνες, οὓς καὶ αὐτὸς ἑλληνίζοντας ὠμολόγησε σελ. 262) (α). Ἄνθρωπος ὅστις ἀγνοεῖ (ἢ καὶ ὑποκρίνεται ἀγνοῶν) διὰ τί καὶ πότε καὶ παρὰ τίνας

(α) Περὶ τῆς τῶν Τζακώνων διαλέκτου διέλαβεν ἰδίως ὁ σοφὸς Θέρσιος, ὅστις ἀναιρέσας τὴν γνώμην ἐκείνων αἰτινας παρήγαγον ταύτην ἐκ τῆς Σλαβονικῆς, ἀπεφῆνατο ἐπιτὴ τῶν νῦν Καυκίωνων διάλεκτος ἐστὶν ἀρχαῖος γλωσσηματικὸς κλῶν τῆς πελασγικῆς διαλέκτου, ἐν ᾗ πολλά λείψανα τῆς ἀρχαιστάτης Ἰωνικῆς, Δωρικῆς καὶ Βοιωτικῆς σώζονται. (Βλ. Fr. Thiersch ueber die Sprache der Zaconen. In den Abhandlungen der philosophisch — philol. Classe der Koeniglich Bayerischen Akademie der Wissenschaften. I. Bd. pag. 511—582. München, 1835).

οἱ Ἕλληνες μετωνομάσθησαν κοινῶς *Ρωμαῖοι* καὶ *Γραικοί*, καὶ πλάττει διάλεκτον Κωνσταντινουπολίτιν ἢ Ῥωμαϊκὴν (ὡς ἀλλόφυλον δηλονότι καὶ πάντῃ ξένην τῆς Ἑλληνικῆς), ἄνθρωπος ἑλληνιστῆς, ὅστις καυχώμενος ὡς ἐγκρατῆς καὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων φιλολογίας τοιαύτας φιλολογικὰς κατέβαλεν ἐρεύνας εἰς τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον (ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος) τοπικὰ τῆς ἑλληνίδος ιδιώματα, ὥστε συγχύσας μὲν τὴν ἐν Μονεμβασίᾳ καὶ τοῖς περίξ διάλεκτον πρὸς τὴν τῶν Καυκίωνων (τὰ Τζακωνικὰ), περὶ δὲ τῆς διαλέκτου τῶν Μανιατῶν μηδὲν μηδόλως μνημονεῦσαι ἄνθρωπος, τέλος, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον ἠναιδεύσατο ἢ ἐβαρβάρισεν, ὥστε βεβαιῶσαι (μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς τιμῆς!) ὅτι οἱ πάλαι Ἕλληνες ἔγραφον μὲν καὶ ἐτόνιζον *Κόρινθος*, *Ἐπίδαυρος*, *Λάρισσα*, *Ὀλύμπος*, κτλ. ἐπρόφερον δὲ ὁμῶς *Κορίνθος*, *Ἐπιδαύρος*, *Λαρίσσα*, *Ὀλύμπος*, κτλ. Οἱ δὲ νεώτεροι οὐκ εἰσι γνήσιοι διότι προφέρουσιν ὡς ἔγραφον οἱ παλαιοί, *Κόρινθος*, *Ἐπίδαυρος*, κτλ. (σελ. 235) ἄνθρωπος λέγομεν τοιοῦτος, ποίας ἄλλης ἐν τοῖς τοιούτοις ἀπαντήσεως ἐστὶν ἄξιος, ἢ τῆς παρὰ τῷ Τραγικῷ; α τυφλὸς τὰ τ' ὄτα, τὸν τε νοῦν, τὰ τ' ὄμματ' εἶ »!

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν ἰδίως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τῆς ἦν ἐκ τοῦ Πορφυρογεννήτου προβάλλεται μαρτυρίας, ὅτι (τάχα μετὰ τὸν ἐπὶ Κοπρωνύμου κατὰ τὸ 746 λοιμὸν) σύμπασα ἡ Πελοπόννησος ἐπληρώθη Σλάβων. Ἴδου τὸ χωρίον ὅλον τοῦ Πορφυρογεννήτου. « Ἰστέρον δὲ πάλιν τῶν Μακεδόνων ὑπὸ Ῥωμαίων ἠττηθέντων, πᾶσα ἡ Ἑλλάς τε καὶ ἡ Πελοπόννησος ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων σαγήνην ἐγένετο, ὥστε δούλους ἀντ' ἐλευθέρων γενέσθαι. ΕΣΘΛΒΩΘΗ (sic) δὲ πᾶσα ἡ χώρα καὶ γέγονε βάρβαρος, ὅτε ὁ λοιμικὸς θάνατος πᾶσαν ἐβόσκειτο τὴν οἰκουμένην (τῷ 746), ὀπηνίκα

Κωνσταντῖνος, ὁ τῆς Κοπρίας ἐπώνυμος, τὰ σκῆπτρα τῆς τῶν Ῥωμαίων διεῖπεν ἀρχῆς. Ὡστε τινὰ τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου μέγα φρονοῦντα ἐπὶ τῇ αὐτοῦ εὐγενείᾳ, ἵνα μὴ λέγω δυσγενείᾳ, Εὐφήμιον ἐκεῖνον τὸν περιβόητον γραμματικὸν ἐπισκῶψαι εἰς αὐτὸν τουτοῦ τὸ θρυλλούμενον ἱαμβεῖον « Γαρασθροειδῆς » (ἄλλ. διορθοῦσι γερωντοειδῆς ἴσ. γραπτ. γερανδροειδῆς ἐκ τοῦ γεράνδρου) « ὄψις ΕΣΘΛΑΒΩΜΕΝΗ (sic). » (Κ. Πορφυρογ. περὶ Θεμ.άτ. Β. 5. σελ. 53. ἐκδ. Βον. 1840). Τοῦτο τοίνυν τὸ ἐσθλαβῶθη δραζάμενος ὁ καλὸς ἐθνογράφος, κατεμέστωσεν ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον (τῷ 747) ἀπὸ Σλάβων· καὶ ἀπέδειξε τὴν χώραν τοῦ Πέλοπος ὅλην ὀλόκληρον (ἀπὸ Ταινάρου ἄκρου μέχρις Ἴσθμου) ἐσθλαβισμένην (ὡς μεταφράζει τὸ ἐσθλαβῶθη γερμανιστί, salvinisirt wurde) (α). Ἀλλ' οὕτως ἐξηγῶν τὸ ἐσθλαβῶθη ὁ Φαλμεράερος φαίνεται καὶ ὧδε αὐτόχρημα Φαλμεράερος. α) Εἰσάγει εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἄγνωστον ὅλως καὶ ἀντίκουστον καὶ γελοῖον ἅμα λέξεως σχηματισμὸν καὶ τύπον. Ἡ τίς ποτε σώαις φρεσὶν ἑλληνίζων δύναται παρομοίως εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἡ πάλαι ὑπὸ Περσῶν ἐπ' ὀλίγον ἀλοῦσα πόλις τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἡ πολλὴ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐπερσώθη ἢ ἐμηδῶθη, καὶ ὑπὸ τῶν Φράγγων πάλιν ἐφραγγώθη, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων τέλος ἐτουρκώθη; Ἡ ὅτι Ῥώμη μὲν καὶ Ἰταλία ἐκελτώθη καὶ ἐγοτθώθη, Ἰσπανία δὲ ἠραβῶθη, Αἴ-

---

(α) Ἴδεν ὀλόκληρος ἡ Φαλμεράερος ἐρμηνεία τοῦ χωρίου « der ganze Peloponnes wurde slavinisirt und barbarich (καὶ ἐπεξηγεῖ σαφέστερον das ist, er hörte auf von Leuten bewohnt zu seyn, welche Griechisch redeten und griechische Sitte hatten. (p. 278 καὶ p. 209) τουτέστι « πᾶσα ἡ Πελοπόννησος ἀπέθη ἐξεσλαβωνισμένη καὶ βάρβαρος· δὴλονὲτι ἐπαύσατο κατοικουμένη ὑπ' ἀνθρώπων ἑλληνιστὶ φηγγισμῶν, καὶ ἑλληνικὰ ἔθη ἐχόντων!! βλ. τὰ ἐπίξῃς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις.

γυπτος δὲ καὶ Συρία καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν Ἰσκαρα (χώρα μάλιστα γνωστὴ εἰς τὸν ἡμέτερον ἔθνογράφον) ἐμακεδονώθησαν καὶ ἐρωμαιώθησαν; Ἐν ἐκ τούτων μόνον ἀποδείκνυται ἀληθές, ὅτι ὁ Φαλμερᾶς καὶ ὧδε ἐκεπφώθη. — β) Ὁ Πορφυρογέννητος αὐτὸς οὗτος ἀνεκέρυξε τοὺς παρὰ τοῖς Σκλάβοις ἐν Πελοποννήσῳ γειτονεύοντας Γραικοὺς καὶ τοὺς ἐν Πάτραις καὶ Κόρινθον κτλ. καὶ αὐτοὺς τοὺς τῆς Μαΐνης Ἑλλήνας· πῶς λοιπὸν ἠδύτατο φρονῆσαι καὶ γράψαι πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον Σλαβόνων μεμεστωμένην; — γ) Ὁ Πατριάρχης Νικόλαος λέγει, ὅτι μετὰ τὴν κατὰ τὰ 807 τῶν Σλάβων καταστροφὴν, τιμῶν τῶν Πατριαίων τὴν Ἐκκλησίαν ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος (διὰ τὸ θαῦμα τοῦ Πρωτοκλήτου), εἰς μητρόπολιν ἀνήγαγεν ἐξ ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τρισὶν ἐπισκοπαῖς ἐδωρήσατο κτλ. (βλ. ὕπισθ. σελ. 36). Οἱ δὲ Σλάβοι τότε ἦσαν εἰδωλολάτραι (καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Φαλμερ. ὠμολόγησε), ποῖα λοιπὸν Σλάβων ἢ Ἀβάρων εἰδωλόθηρσκα· ποιμνία ἐποίμαινον οὗτοι οἱ ἐπίσκοποι; (εἶ γε τότε πᾶσα ἡ Πελοπόννησος ἦν ἐξεσλαβωμένη!). Τίνων δὲ πάλιν, εἰ μὴ Γραικῶν ἢ Χριστιανῶν Ἑλλήνων ἐπεσκόπευον ὁ Λακεδαιμονίας (ἐδῶμεν τὸν Μονεμβασίας) ὁ Μοθώνης, ὁ Τροιζήνης, ὁ Πατρῶν, ὁ Ναυπλίου, ὁ Ἄργους, ὁ Κορίνθου κτλ. οἵτινες παρουσιαζόν εἰς τε τὴν ἕκτην Οἰκουμενικὴν (680), καὶ τὴν Ζ (783), καὶ τὴν Α, καὶ Β, λεγομένην Σύνοδον, τῷ 861 (βλ. Συνόδ. Πρακτικ.); ἀλλὰ περὶ τῶν ἐπισκόπων λέγομεν καὶ ἐφεξῆς. Παραλείπομεν δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀπόδειξιν· καὶ τοῦτο μόνον ἔτι λέγομεν πρὸς τὸν βαθὺν Ἑλληνιστὴν καὶ Σλαβιστὴν, ὅτι δ) ὁ Πορφυρογέννητος, ὧ σοφώτατε, οὔτε ἐσλαβώθη ἔγραψε (καθὼς ἀπιστὰ μετέφρασας *slavinisirt wurde*) οὔτε ἐσλαβώθη (καθὼς ἡμαρτημένως ἡ λέξις ἐξεδόθη), ἀλλ' ΕΣΚΛΑ-

ΒΩΘΗ ἡ χώρα, τούτέστιν (ὡς εἶπε πρὸ μικροῦ) δούλη γέ-
 γοιεν ἀντ' ἐλευθέρων, ὡς αἰῶσα ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων
 καὶ κατὰ τόπους κρατησάντων βαρβάρων ἐθνῶν ὧν οὐδὲν ἐξ
 ὀνόματος ἐμνημόνευσεν ὁ Πορφυρογέννητος, οὐδὲ πρὸς τοὺς
 Σλάβους ἰδίως ἀπέτεινε τὸν λόγον (οὐδὲ γὰρ ἦν ὁ τόπος
 ἐνταῦθα) ἀλλ' εἰπὼν τὸ « δούλοι ἐξ ἐλευθέρων ἐγένοντο,
 ἔπειτα (τὴν αὐτὴν τῆς δουλείας ἔννοιαν συνεχίζων) ἐπέφερε
 καὶ βαρβαρικώτερον τὸ ἐσκλαβώθη (οἷον ἐκφράζων τὴν ὑπὸ
 τοῖς βαρβάροις δούλωσιν). Οὕτως ἠρμήνευσε το ἐσκλαβώθη
 καὶ ὁ Λατῖνος τοῦ Πορφυρογεννήτου μεταφραστῆς, in servi-
 tudinem redacta fuit (τουτ. εἰς δουλείαν ὑπήχθη). Οὕτω
 καὶ τὸ ὄψις ἐσθλαβωμένη (γρ. ἐσκλαβωμένη) victa facies
 et in servitudinem redacta (ὁ δὲ Φαλμερκύερους ἀντιλέ-
 γει πρὸς τοῦτο γελοῖως καὶ τὸ γαρασδοειδὲς ὡς ὑγιὲς
 ἀποδεχόμενος ἐξηγεῖ γελοϊότερον ῥύσση, ein runzliches
 Slavonier-Gesicht p. 340). Οὕτω καὶ Βανδοῦρις ἐστ-
 μείωσεν (εἰς Πορφυρογ. αὐτόθ.) « τὸ Σθλαβόειν καὶ Σκλα-
 βόειν » (τοῦτο μόνον ὄφειλε γράφειν) « in servitudinem
 redigere. passim autem hæc occurrit vox apud scrip-
 tores Byzantinos ». Οὕτω τέλος, καὶ ὁ Δουκάγγιος (Γλωσ.
 λ. Σθλάβος σελ. 1392). Ἐπειδὴ δὲ ἐσκλαβώθη ἡ χώρα
 φανερόν ὅτι ἦσαν λοιπὸν ἐν αὐτῇ καὶ σκλάβοι (αἰχμάλωτοι
 δούλοι) τῶν σκλαβωσάντων διάφοροι (ἢ τίνας ἂν ἐσκλα-
 βωσαν οἱ σκλαβώσαντες;), καθὼς καὶ ἐκ τῶν Ῥωμαίων
 διεκρίνοντο τῶν δούλωτῶν οἱ δούλοι τούτων ἀντ' ἐλευθέ-
 ρων γεγόμενοι. Οὐδ' ἐξήρανισαν οἱ κρατήσαντες τοὺς δου-
 λωθέντας (in servitudinem redactos)· οἱ δὲ σκλαβωθέντες
 ἐγένοντο **βάρβαροι**, δηλονότι μὴ καθαρῶς ἐλλθνίζοντες περὶ
 τὴν πάτριον διάλεκτον (διὰ τὰ ἐπιχυθέντα ξενικὰ ὀνόματα)
 περρέμειναν δὲ ὁμοῦ καὶ οὗτοι δουλεύοντες τοῖς καθ' ἑμάδας

ἐν χωρίοις ἰδίοις παροικοῦσι πορθηταῖς (Πορφυρογ. πρὸς Ῥωμαν. κεφ. μθ), ἕως αὐτοὺς ἐξήλασαν κατὰ καιροὺς ἐκ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος (τῷ 807 — 867), πλὴν τῶν μέχρι καὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου διαμεινάντων περὶ τὸν Ταύγετον δύο μόνων φυλῶν, καὶ τούτων ὑποτελῶν, τῶν Μελιγκῶν καὶ Ἐξεριτῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Πορφυρογέννητος λέγων « πᾶσαν τὴν χώραν ἐσκλαβῶσθαι, λέγει μόνον τὴν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν εἰσβαλόντων ἔθνων ὑποπεσοῦσαν καὶ δρωθεῖσαν γῆν τῆς Πελοποννήσου, καὶ φόρου γενομένην ὑποτελῆ, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς πόλεις Κόρινθον, Πάτρας, κτλ. καὶ τ' ἄλλα φρούρια καὶ τοὺς ὄχυροὺς τόπους, οὗς αὐτὸς πάλιν εἶπε κατοικημένους ὑπὸ Γραικῶν καὶ παλαιῶν Ἑλλήνων (ἄλλως γὰρ ἂν φαίνοιτο πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκων ὁ πορφυροῦς καὶ τὴν γέναν καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν). Ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ Φαλμεραῖος διέσωσεν ἡμῖν ἐπὶ τῆς πρώτης εἰσβολῆς τῶν Σλάβων τὰ πολλὰ τῆς Πελοποννήσου (πλὴν τῆς Ἡλίδος καὶ ^{Ἡπείρου} ~~Πατρῶν~~) ἀδήλωτα καὶ ἀνεπιτήρυστα. Ὅτι δὲ καὶ ὕστερον (ὀλίγω πρὸ τῆς Πορφυρογεννήτου βασιλείας) ὑπῆρχον Πελοποννήσιοι πρὸς στρατείαν ἱκανοί, οἵτινες κλητευθέντες εἰς τὸν κατὰ Λογγοβαρδῶν πόλεμον ἐήρετίσαντο μὴ ταξιδεῦσαι (στρατεῦσαι) ἀλλὰ δοῦναι ἱππάρια χίλια ἐστρωμένα, καὶ λογάριον », ἰστόρησεν αὐτὸς πάλιν ὁ Πορφυρογέννητος (πρὸς Ῥωμαν. κεφ. νά. σελ. 243). Τοιοῦτον ἔχει περιορισμὸν καὶ τὸ ἄ Νῦν δὲ (περὶ τὸ 1000 μ. Χ.) πᾶσαν Ἡπείρον καὶ Ἑλλάδα σχεδὸν καὶ Πελοπόννησον καὶ Μακεδονίαν Σκύθαι Σκλάβοι νέμονται » ὅπερ ἐξήνεγκεν ἡμῖν ὁ Φαλμεραῖος (σελ. 244) ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος Χριστομαθεῖων (Z, 1251) μὴ προσχῶν εἰς τὴν ὑπερβολὴν, μηδ' αὐτὸ νοήσας τὸ νέμεσθαι. Ἀλλ' οὕτως ἠδύνατο προσθεῖναι, ὅτι καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας οὐδεὶς ἔμεινεν Ἑλλήν εἰς ταύτας τὰς χώρας, διότι Τοῦρκοι αὐτὰς ἐπέ-

μοιτο· οὐδ' εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἰθαγενεῖς οἰκήτορες, διότι κά-
κισίνην Ἀραβες ἐνειμαν.

Καὶ τοῦτο δὲ σημειωτέον ὅτι τὸ σκλάβος (ὁ δούλος καὶ
αἰχμάλωτος) καὶ τὸ σκλαβόνω (αἰχμαλωτίζω) εἰσῆλθον εἰς
τὴν Βυζαντινὴν διάλεκτον ἐκ τῆς κάτω λατινικῆς καὶ ἰτα-
λικῆς (sclavus, schiavo). Τοῦτο δὲ κακῶς τινες τῶν
Εὐρωπαίων (βλ. Menage Diction. v. Eslave καὶ Adelung
Woerterb. der Hochd. Mundart. v. Sclave) συνέχουν
πρὸς τὸ ἐθνικὸν Σκλάβος καὶ Σθλάβος, ὡς ἔγραφον, τὸ Σλά-
βος οἱ Βυζαντινοὶ, παρσεντιθέντες, οἱ μὲν κ, οἱ δὲ θ, (ὡς
ἀσύνθετος ὄν παρ' Ἑλλήσιν, ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου μάλιστα,
τὸ σ πρὸ τοῦ λ). Καὶ ταύτην μὲν τὴν διττὴν γραφὴν ἐτή-
ρουν μόνον ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ, τοῦ Σ.λάβος (ὁ δὲ Πορφυρογέν-
νητος καὶ τοῦτο γράφει πανταχοῦ διὰ τοῦ κ) τὸ δὲ προση-
γορικὸν σκ.λάβος (δούλος) καὶ σκλαβόνω κτλ. ἀσίποτε ἐξέ-
φέρον διὰ τοῦ κ (ὡς καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς χυδαία συνήθεια, καὶ
αὐτὸς ὁ βάρβαρος λατινισμὸς). Οἱ δὲ τῶν Βυζαντινῶν ἐκθε-
ταὶ νομίζοντες καὶ τούτου τὴν γραφὴν διαφορομένην, κατὰ
τὴν τοῦ ἐθνικοῦ, ἐξέδωκαν κατὰ λάθος καὶ σθ.λαβόνω καὶ
σκ.λαβόνω (δουλαγωγῶ), ὅθεν καὶ ὁ κλεινὸς Βανδούρις
(ἀνωτέρω) οὐκ ὀρθῶς ἀμφοτέρους ἔταξε τοὺς σχηματισμοὺς
ἐπὶ τοῦ in servitudinem redigo. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ
Σλάβος (καὶ Σθλάβος καὶ Σκλάβος), τόσον διαφέρει τοῦ
προσηγορικοῦ σκ.λάβος (schiavo), καὶ ὅτι καὶ τοῦτο τὸ προ-
σηγορικὸν εἰσῆχθη εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς διαλέκτου τῶν
Σλάβων πάλιν αὐτῶν (ὅθεν καὶ τὸ τοῦ βαρβάρου λατινισμοῦ
sclavus), ἀπέδειξε λαμπρῶς ὁ ἐμὸς Πατήρ (ἐν τῷ περὶ
συγγεν. τῆς Σλαβονορωσσικ. γλώσσ. πρὸς τὴν Ἑλληνικ. τόμ.
α. προλεγ. §. κ. καὶ τόμ. γ. σελ. 76, 241.)

Γ) καὶ τελευταῖον. Ἐκατὸν σελίδας ὅλας καὶ ἐπέκεινται

(σελ. 240—340 κτλ.) κατεμελάνωσεν, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἄρδην ἀπόσβεσιν καὶ ἀποβαρβάρωσιν καὶ ἰδίως ἀποσλάβωσιν ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ ἰδίως τῶν Πελοποννησίων, ἐκλέγων ὅσα χωρία σλαβονικοῖς ὀνόμασι καλούμενα εὐρίσκονται εἰς τὴν Πελοπόννησον, γεωγραφεῖ, ἑτυμολογεῖ, κλίνει, τονίζει, θαυμαστά καὶ ὑπερθαύμαστα. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐξήλεγξεν αὐτὸν ἐν ἱκανοῖς ληροῦντα καὶ ψευδόμενον, ὁ σοφὸς Κοπιτάριος, Σλάβος ἀνὴρ, ἑλληνιστὴς καὶ φιλόλογος « πολλῶν Φαλμεράρων ἀντάξιος ἄλλων » ἄλλος τις ἴσως Ἕλληνα Σλαβιστὴς προσθήσει καὶ ἄλλα πρὸς τὰ Κοπιτάρεια. Ἡμεῖς δὲ σημειοῦμεν μόνον τὰ ἐξῆς. α) Ἄν τὰ ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου (καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος) ἐκ τῶν Σλαβονικῶν ὀνομάτων ἀποδεικνύωσι Σλάβους τοὺς οἰκήτορας καὶ ἰδρυτάς, πολὺ μᾶλλον ἀποδεικνύουσιν Ἕλληνας γνησίους ἰθαγενεῖς ἄλλα μυρία πόλεων, πολιχνίων, κωμῶν, χωρίων, ὀρέων, ποταμῶν, ὀνόματα διατηρηθέντα μέχρι σήμερον τὰ πλεῖστα τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἀρχαῖα τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἢ κατὰ τόπον ὀλίγον μεταβληθέντα (οἷον αἱ Καλάμαι ἀπέβησαν Καλαμάτα, ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ ὁ Καλαμάτας, δωρικ. ὡς τὸ, ἰθωμάτας, Θαλαμάτας, Πιτανάτας, κτλ.) οὕτω καὶ ἡ Κράθις ἐγένετο Κράθα καὶ χυθ. Κράτα, Ἀκράτα κτλ.) τὰ δὲ καὶ νεώτερα, καὶ οὐχ ἦττον ἑλληνικά· δύο μόνον ἐκ τούτων τῶν ὑστέρων ἐσημείωσε καὶ ἄκων ὁ Φαλμεραύερος τὴν Ἀρκαδίαν καὶ Μονεμβασίαν (σελ. 191), ἀλλ' ὄφειλε προσθεῖναι καὶ τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν Χριστιακούπολιν καὶ τὸ Διακοπτὸν (τὴν διακεκομμένην Βοῦραν) καὶ τὴν Τρίπολιν καὶ ἄλλα πάμπολλα, ἀναφανέντα κατ' αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅπότε (κατ' αὐτὸν) ὑπῆρχε ἡ Πελοπόννησος ἐσθλαβωμένη! β) Καὶ αὐτῶν τῶν Σλαβονικῶς ὀνομασμένων χωρίων, πολλοί τινες διέσωσαν πάλιν παρὰ τοῖς ἰθαγενέσιν Ἕλλησι τὰς κλασσι-

κὰς αὐτῶν ὀνομασίας. Οὕτω τὸ ἔλος; οἱ μὲν Σλάβοι ἐλεγον ὄζερο καὶ ἔζερο (ὄθεν καὶ ἔζηρται) οἱ δὲ Πελοποννήσιοι Ἕλληνες (ὡς καὶ μέχρι σήμερον) ἔλος, καὶ ὄλενον (ἀρχαιότερον ὄλενον) τὴν παρὰ τοῖς Σλάβοις *Καμνιτζαν* (ὃ ἐστὶ λιθώδης, ὡς καὶ ἡ « Ὀλενίη Πέτρη » πλησίον ὄλενου. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, οἷον ἡ κοινῶς παρ' Ἕλλησι Λάρισσα λέγεται τουρκικῶς Γενίσειρ (νεάπολις) ἢ Νικομήδεια, Ἰσμήτ,) κτλ. γίνεται δὲ μάλιστα δῆλον τὸ πρᾶγμα καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν Συνόδων, καὶ τῶν περὶ τὴν τάξιν τῶν ἐπισκοπικῶν θρόνων αὐτοκρατορικῶν διατάξεων (τοῦ τε Λέοντος τοῦ σοφοῦ, καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος ὕστερον) ὅπου τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκοπῶν τῆς τε ἄλλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου διατηροῦσι τὰς ἀρχαίας ὀνομασίας καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς τῆς φαλμεραρείας ἀποσθλαβώσεως. ἔψαυσε καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα παροδικῶς καὶ ἐξ ἀνάγκης ἢ μοχθηρία τοῦ ἔθνογράφου μνημονεύσασα ὡς ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (οὐδὲ γὰρ ἐγίνωσκεν ἴσως οὔτε πρακτικὰ Συνόδων, οὔτε διατάξεις βασιλικάς). καὶ τί λέγει « Ἡ ἐκκλησία πολιτικὰς οὐκ οἶδε μεταβολὰς » (τοῦτο ἐκεῖνο τὸ, « Καϊάφας ἄκων προφητεύει καὶ ὁμολογεῖ » Ναι; Φαλμεραύερε καὶ βασιλεύουσα κατὰ κόσμον δι' εὐσεβοῦς βασιλέως, καὶ εἰς ἀλλόφυλλον ἐξουσίαν ὑποκειμένη ἡ ἐκκλησία ζῆ πνευματικῶς ἐλευθέρα, καὶ συνέχει ἐν τοῖς ἀχράντοις αὐτῆς κόλποις τὰ ἴδια τέκνα γνήσια καὶ καθαρὰ παντὸς ἀλλοφυλισμοῦ) « Καὶ (συνεχίζει λέγων) ὀνομάζει τοὺς ἑαυτῆς ἐπισκόπους in partibus (ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι, ἢ τιτουλαρίους), καὶ ὁ τελευταῖος λίθος τῆς πνευματικῆς καθέδρας πέση συντριβεὶς εἰς κόνιν » (σελ. 267). Ἀκούεις ἀναγνώστα τὸν σοφὸν πόσον ἐγνώριζεν ἃ διέσειρε; Καὶ λοιπὸν εἰς τὰς ἀείποτε, κατὰ τοὺς θείους κανόνες ἐκ πραγματικῶν ἐπισκόπων

συγκροτούμενας οίκουμενικάς καὶ τοπικάς Συνόδους παρουσιάζον καὶ τιτουλάριοι! καὶ τιτουλαρίων ἐπισκοπικῶν θρόνων τάξιν διέταττον οὐκ αὐτοκράτορες! καὶ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκοπὰς ἐδωρεῖτο τῇ Μητροπόλει τῶν Πατρῶν ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος. καὶ τιτουλάριοι ἦσαν αὐτοὶ ἐπίσκοποι πάντες τοῦ θέματος τῆς Πελοποννήσου, οἵτινες (μετὰ τοὺς μητροπολίτας Κορίνθου καὶ Πατρῶν) *συνεισέφερον* (εἰς τὸν κατὰ Λογγοβάρδων πόλεμον ἐπὶ Ῥωμανοῦ) *ἀνὰ ἱπάρια, δύο»* (Κ. Πορφυρογ. πρὸς Ῥωμαν. κεφ. νβ σελ. 243). Ἀλλὰ τί καλὸν ἢ ἀληθὲς ἤλπισεν ἄν τις ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἐκκλησίας παρὰ σοφιστοῦ μισέλληνος καὶ τούτου Ῥαββινίδου; — γ) Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ὑπὸ Σλάβων ἰδρυμένας ἢ μετωνομασμένας χώρας ἠδύναντο κατοικεῖν καὶ γνήσιοι Πελοποννήσιοι Ἕλληνες ὑπεξούσιοι, καθὼς κατοικοῦσι καὶ εἰς ὅλην τὴν ὑπὸ τοῖς Ὀθωμανοῖς ὑποκειμένην ἐπικράτειαν οὐ μόνον Ἕλληνες ἀμιγεῖς, ἀλλὰ καὶ Βούλγαροι καὶ Βλάχοι καὶ Ἀρμένιοι, καὶ Φράγγοι καὶ ὅμως οὔτε οὔτοι νῦν ἀπειτουρκώθησαν οὔτ' ἐκεῖνοι τότε ἀπαισθλαβώθησαν. δ) καὶ τελευταῖον. Τὰ μακρὰ καὶ οὐρανομήκη κύματα τῆς εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῶν ἀπειραριθμῶν Σκυθῶν, Ἀβάρων κτλ. καὶ μάλιστα τῶν Σλάβων εἰσβολῆς, ἔβλεπεν ὁ Φαλμεραῦερος ἐν τοῖς ὀνείροις τῆς βαρυστομαχούσης αὐτοῦ φαντασίας. Ἄλλοι τῶν νεωτέρων σοφῶν καὶ συνετῶν ἱστορικῶν ὡς ὁ Ζιγγεισῆνος, ἐδίδαξαν τὴν ἀνθρωπὸν ἱκανὰς ἀληθείας (βλ. Zinkeisen I. c. pag. 704 sq.) Ἀπὸ τῶν 600 μ. χ. καὶ ἐφεξῆς (μετὰ τὴν τοῦ Μαυρικού μάλιστα τελετὴν) φαίνονται μεταναστάσεις Σλαβικῶν ἔθνῶν (Βουλγάρων, καὶ τῶν ἰδίως καλουμένων Σλάβων, ἢ Σκλάβων καὶ Σκλαβήνων), καὶ μονιμώτεραι κατοικίαι εἰς τὰ κενὰ μάλιστα χωρία τῆς τε ἄλλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' αἱ κατὰ καιροῦς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρα-

τόρων κατ' αὐτῶν γενόμεναι στρατεῖαι συνέστελλον αὐτοὺς εἰς ὄρια στενώτερα καὶ εἰς μικρότερον ἀριθμὸν. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Πορφυρογέννητος δύο μόνον ομάδας ἢ φυλάς ἀριθμεῖ, τοὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς ἐκατέρωθεν πλευρὰς τοῦ δυσβάτου Ταῦγέτου κατοικήσαντας Ἐζηρίτας καὶ Μελιγκοὺς· ἀναφέρει δὲ παροδικῶς καὶ τοὺς ἐπὶ Ῥωμανοῦ τὸ πρῶτον εἰσελθόντας καὶ, ἴσως, εὐθὺς ἀφανισθέντας, ἢ καὶ μετὰ τῶν ὁμογενῶν αὐτῶν ἀναμιχθέντας Σκλαβησιανούς. Οὗτοι δὲ πάντες φαίνονται μέχρι καὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου εἰδωλολάτραι, ὡς ἰδίως πάκτα (φόρως) τελοῦντες καὶ ἰδίαν ὁμάδα (κοινότητα) συνιστῶντες, καθὼς καὶ οἱ πρόην (ἐπὶ Νικηφόρου) νικηθέντες, καὶ ὡς ἱερόδουλοι εἰς τὸν ἐν Πάτραις τοῦ Πρωτοκλήτου ναὸν ἀφορισθέντες (Πορφυρογ. Πρὸς Ῥωμαν. κεφ. μθ. καὶ ν). Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν οὗτοι εἰδωλολάτρουν, φανερὸν ὅτι οὔτε γαμικαὶ ἐπιμιξίαι μετὰ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων ἐποιοῦντο, καὶ διὰ χρόνου ἀσθενέστεροι γινόμενοι, καὶ στενοχωρούμενοι πολλάκις ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, ἀνεχώρουν πρὸς τοὺς νῦν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ μάλιστα κατοικήσαντας Βουλγάρους, ὡς ὁμόγλωσσοι καὶ συγγενεῖς. Αἱ δὲ πρόην εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἰδιάζουσαι αὐτῶν κατοικίαι, ἀφ' οὗ κατοικήθησαν ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων, διετήρησαν πάλιν (ὡς καὶ σήμερον διατηροῦσι) τὰς σλαβικὰς αὐτῶν ὀνομασίας (ἐνίοτε δὲ καὶ ὅπου Σλάβοι τὸ πάλαι κατόκουν διεσήμενον τὸν τόπον καὶ δι' ἰδίας φωνῆς οἱ ἐντόπιοι, καθὼς μαρτυρεῖ καὶ τὸ σήμερον κατὰ τὴν Λακωνικὴν καλούμενον Σκλαβοχώριον). Οὕτω καὶ μετὰ τὴν Φράγγων ἐκ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐξέλασιν παρέμειναν εἰς πολλὰ τῶν χωρίων ὀνόματα Φραγγικά. Καὶ ἀπὸ τῶν Τούρκων δὲ, τῶν χθὲς καὶ πρόην ἐξοικισθέντων, πολλοὶ τόποι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου φέρουσιν εἰσέτι

Τουρκικὰ ὀνόματα, οἷον ἐπαύλεις καὶ κωμύδρια, ἀπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν, ἢ ἄλλως παρωνυμούμενα (ἐν οἷς ὁμοίως, καὶ κείνων παρόντων, κατῶκου Ἕλληνας), καὶ ποτάμια κτλ. Τοῦτ' αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Οἰκουμένης, ἐν αἷς οἱ δορυκτῆτορες ἐπὶ πολὺ παραμείναντες ἐξελάθησαν, τέλος, ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, οἷον εἰς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰ δὲ καὶ τινες τῶν Σλάβων, πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν καὶ βαπτισθέντες διέμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πιθανώτατα οὐκ ἐπεμίγησαν εὐθὺς μετὰ τῶν ἐντοπίων. Αὐτὸς ὁ Φαλμεραύερος ἶδεν εἰς τὴν Ἑλλάδα Βλάχους καὶ Ἀλβανούς χριστιανούς ὀρθόδοξους, τοῖς ὀρθόδοξοις Ἕλλησι παροικοῦντας ἢ καὶ συνοικοῦντας πρὸ χρόνων παλαιῶν. Ἀλλ' ἔμειναν οὗτοι μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἀμιγεῖς, διασώζοντες ἕκαστοι τὰς ἰδίας αὐτῶν γλώσσας. Οὕτω φέρ' εἰπεῖν κύκλῳ τῶν Μεγάρων κατοκοῦσιν Ἀλβανοὶ, γλώσσαν ἔχοντες συνήθη τὴν Ἀλβανικὴν, καὶ ὁμοίως εἰς τὰ Μέγαρα λαλοῦσιν ἐν τῶν μάλιστα ἑλληνικῶν ἰδιωματῶν. ἴσαύτως καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ δὲ, τέλος, καὶ συνεμίγησαν τινες τῶν πιστευσάντων Σλάβων καὶ ἄλλων ἐθνῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, μαθόντες καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ ὁλοκλήρως συνανακραθέντες καὶ ἐξελληνισθέντες, μήπως ἐβλάβη παρὰ τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ αἵματος ἡ γνησιότης; Ἀλλ' οὕτω λοιπὸν οὐδ' οἱ πάλαι Ἕλληνες ἦσαν γνήσιοι διότι συνανεκράθησαν μετ' ἐκείνων Πελασγοὶ καὶ Φρύγες καὶ οἱ μετὰ Κέκροπος καὶ Κάδμου καὶ τοῦ Δαναοῦ ἐλθόντες ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὕστερον οἱ Μακεδόνες. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐνδοξοτάτων καὶ παλαιῶν ἐθνῶν ἡ γνησιότης μένει βεβαία, διότι συνεκράσθησαν καὶ μετ' ἐκείνων ἑτερογενεῖς λαοὶ ἄλλοι τε μετ' ἄλλων καὶ μετὰ τῶν Βρεττανῶν, οἱ Σάξωνες καὶ Ἀγγλοὶ

μετά δὲ τῶν Γαλατῶν οἱ Φράγγοι, καὶ πολὺ πρότερον οἱ Φωκαεῖς. Κατὰ δὲ τὴν Ὀλλανδίαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἰουδαῖοι ἐδέξαντο τὸν χριστιανισμόν, μήπως οὖν δι' αὐτοὺς ἐξεβραΐτθησαν κακεῖνοι; Πολλὰ, ὅσα θέλεις Φαλμεραύερε, καὶ βόρρεια καὶ νότια ἔθνη εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τοῦ νοτιοτάτου ἀκρωτηρίου τῆς Ἐπτανήσου μέχρι καὶ τῶν ἐνδοτέρω τῆς ἄνω Ἀσίας (ὅπου καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπέμαθον τὴν Ἑλληνικὴν, ἔμειναν ὅμως οὐχ ἦττον Ἕλληνες) διατηρούμενον εἰς τὴν σωστικὴν τῆς Ἐκκλησίας κιβωτὸν διέσωσεν ἀκεραίαν καὶ γνησίαν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν γενέθλην καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ κύρια ὀνόματα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ αὐτὰ δὲ πολλαχοῦ τὰ τῶν οἰκογενειῶν. Οὕτως ἡ θεοσυντήρητος Ἑλλάς ὡς εὐρωστον σῶμα καὶ εὐπαγὲς εἰσεδέξατο καὶ ἐχώνευσε τοσοῦτους κατὰ καιροὺς εἰς αὐτὴν εἰσβαλόντας ἀλλοφύλους, καὶ πᾶν μὲν τὸ περιττὸν ἀπέβαλε, πᾶν δὲ τὸ χρήσιμον μετεποίησεν εἰς τροφίμον χιλὸν, καὶ μένει πάλιν σῶμα γνήσιον καὶ ὑγιὲς καὶ ἀκέραιον. Ταῦτα παρ' ἡμῶν ἐμπαρόδως καὶ ὀλοσχερῶς καὶ συντόμως πρὸς τὸν κλεινότετον Φαλμεραύερον (οὐ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἰδίως τὸν λόγον ποιούμεθα). Ἄλλοι τινες, ἴσως, κύριον ἔργον προθέμενοι τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπάντησιν ἀναμετρήσουσιν αὐτοῦ τὰς σελίδας ἐπ' ἀκριβὲς, καὶ κτενίσουσι τοῦ φένακος τὴν φενάκην ἐπιμελέστερον καὶ κομψότερον.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 5. στίχ. 1. γρ. ἀποδείκνυσιν. — Σ. 7. στίχ. 31. Οὐφελάνδου σελ. 27) (πρόσθεε) λέγει δὲ καὶ ὁ κλεινὸς Βλουμεμβάχιος « *Clima sane principem faciei gentilitatis causam esse* ». Blumenbach *De generis humani varietate nativa* pag. 184. Gottingæ 1795. — Σ. 9. στίχ. 9. ἐστίν. — Σ. 10. στίχ. 28. Griechenlands. — Σ. 13. στίχ. 20 ἀπροσεξίας. — Σ. 16. στίχ. 32. Histoire moderne de la Grèce. — Σ. 24. στίχ. 9. ἐπελθόν. — Σ. 23. στίχ. 30. καί. — Σ. 26. στίχ. 17. καταλήψεως. — Σ. 30. στίχ. 11. λείπεται. στίχ. 15. ἐς. — Σ. 40. στίχ. 15. 807.

